

**Людмила ГУСЛЯКОВА, директорка
Гендерного інформаційно-
аналітичного центру «КРОНА»:**

*«У 2009 році на платформі “КРОНИ” створено
Гендерний експертний центр як асоціацію
незалежних українських експертів для прове-
дження кваліфікованих гендерних досліджень у
різних галузях знання та практики з метою
впливати на державну гендерну політику».*

На сьогодні Гендерний експертний центр об'єднує визнаних фахівців, які мають наукові ступені й велику кількість значущих публікацій в Україні та за її межами, однак не бажають обмежуватись суто академічною діяльністю, а хотіли б бачити практичне втілення своїх ідей та результатів досліджень.

Дослідження, що їх проводять фахівці Гендерного експертного центру, стосуються таких практичних сфер, як освіта, законодавство, армія, бізнес, мас-медіа та ін. Результати досліджень стають широко відомими й виступають інструментом для лобювання гендерних проектів у відповідних міністерствах України та інших інституціях.

Докладніше ознайомитися з результатами роботи Гендерного експертного центру або обговорити свої пропозиції Ви можете, зв'язавшись із нами.

НАШІ КООРДИНАТИ:

Вул. Артема, 4, м. Харків, Україна, 61002

Тел.: +38 (057) 764-25-75 (76); тел./факс: +38 (057) 714-35-94

E-mail: krona@rider.com.ua, press.krona@gmail.com

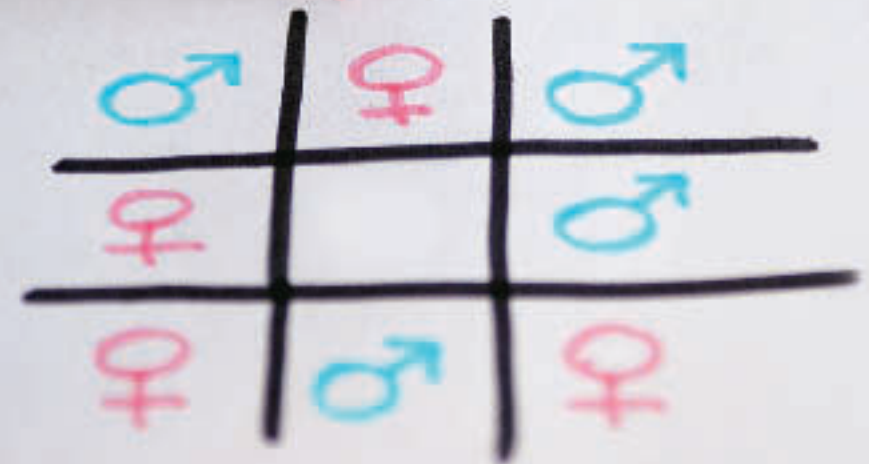
ICQ: 441 555 492. Skype: [press-center](https://www.skype.com/name/press-center)

www.krona.org.ua

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

ФОНД ФРІДРІХА ЕБЕРТА
РЕГІОНАЛЬНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ ТА БІЛОРУСІ

КРОНА
Гендерний інформаційно-
аналітичний центр

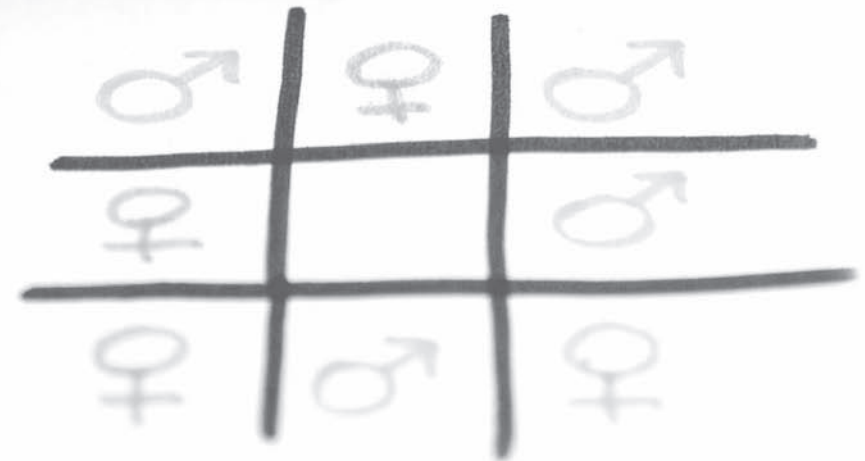

**ПОСІБНИК
для журналістів-практиків
«ГЕНДЕРНИЙ ПОГЛЯД»**

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

ФОНД ФРІДРІХА ЕБЕРТА
РЕГІОНАЛЬНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ ТА БІЛОРУСІ

 КРОНА
Гендерний інформаційно-
аналітичний центр

ПОСІБНИК
для журналістів-практиків
«ГЕНДЕРНИЙ ПОГЛЯД»

ББК 76.01
УДК 070
С91

Сухомлин М. І.

С91 Посібник для журналістів-практиків «Гендерний погляд». — Харків:
Райдер, 2009. — 160 с.

ISBN 978-966-1511-21-6

Сухомлин М. І. — професійний журналіст, тренер.

Медіа експерт Гендерного інформаційно-аналітичного центру «КРОНА».

За участі експертів Гендерного експертного центру ГІАЦ «КРОНА»

М. Дмитрієвої, Л. Малес

У посібнику на конкретних прикладах розглянуто весь спектр типових журналістських помилок, пов'язаних із гендерними аспектами й вельми поширених у практиці вітчизняних мас-медіа.

Цей посібник буде корисним як для студентів, що тільки-но почали вивчати журналістику, так і для досвідчених журналістів-практиків, передусім із друкованих видань та інтернет-ЗМІ. Переконані, що не менш цікавим він буде також для керівників українських засобів масової інформації.

Посібник видано за сприяння та фінансової підтримки Фонду

ім. Фрідріха Еберта (регіональне представництво в Україні та Білорусі).

Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА»

Тел.: +38 057 76 425 75 (76), тел./факс: +38 057 714 35 94

press.krona@gmail.com, krona@rider.com.ua

ICQ: 441 555 492, Skype: press-center

ISBN 978-966-1511-21-6

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЖУРНАЛІСТИКА І СУСПІЛЬСТВО	5
Що таке гендер?	6
Мас-медіа та українське суспільство	13
Найуживаніші стереотипи в журналістиці	26
Жінки і чоловіки: сучасна українська «міфологія»	40
АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ	48
КОРИСНІ ІНТЕРНЕТ-ПОСИЛАННЯ	117
КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	
ГЕНДЕРНОЇ ТЕОРІЇ	122
ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ ЧИНОВНИКІВ У ДЕНЬ 8 БЕРЕЗНЯ	131
ДОДАТКИ	139
Закон України Про забезпечення рівних прав	
та можливостей жінок і чоловіків	140
Декларація Комітету Міністрів Ради Європи	
«Про рівноправність жінок та чоловіків»	156

ШАНОВНІ КОЛЕГИ ТА КОЛЕЖАНКИ!

Так уже «історично склалося», що в пострадянському суспільстві медіа відіграють чи не найголовнішу роль у формуванні новітньої, демократичної форми мислення. Але ж часто на вітчизняному прикладі ми бачимо, що все виявляється навпаки: наші засоби масової інформації гальмують загальнонаціональний розвиток, утверджуючи старі та створюючи нові суспільні стереотипи.

На жаль, ми сьогодні мало замислюємося над тим, наскільки кожне наше слово має великий позитивний або негативний енергетичний вплив на свідомість кожного українця.

Гендерний погляд — це не «заморська» забавка чи новомодне віяння. Це невід’ємна складова демократичної країни. І саме від нас, журналістів, залежить, наскільки швидко наша держава подолає шлях від залишків тоталітарного минулого до утвердження справжніх європейських цінностей.

Цим виданням Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА» започатковує серію посібників для всіх учасників українського медіа-ринку. Сподіваємося, що Ви не тільки прочитаете нашу книгу, але й надалі візьмете активну участь у створенні нових корисних інформаційних матеріалів.

*Щиро до Вас,
Микола СУХОМЛИН,
медіа експерт*

ЖУРНАЛІСТИКА І СУСПІЛЬСТВО

ЩО ТАКЕ ГЕНДЕР?

Удвох із колегою ходимо по торговельному майданчику. Він усе ніяк не може зрозуміти, чим я займаюсь. — Гендер, гендер — кривиться він. А що воно таке? Сам же нещодавно виступав проти засмічення української мови, засилля всіляких іншомовних слів, а тут, бач, сам повсюдно використовує...

Уже хвилин сім стоїмо біля прилавку. Продавщиця, як завжди кволо, по-радянському, шукає кудись задіваний нею, вимушеною вантажницею, пральний порошок. Сам водночас думаю, як найпростіше пояснити товаришеві значення «заморського» слова.

Нарешті довгоочікувана пачка перебирається до моїх рук. «На автоматі» читаю напис «Шановна пані!». Далі цього звернення мій погляд не рухається. Простягаю пральний порошок колезі. Прошу прочитати текст. Кілька секунд він вивчає слова. Знизує плечима, мовляв, що тут я знайшов особливого чи то пак нового?!

— Якщо нічого не помітив, то крокуємо далі, моя «шановна пані», — додаю тільки-но вчитану фразу. Колега здивовано дивиться на мене: Коль, ти чого? Яка пані?..

Перепитую вдруге. Тепер пальцем підкреслюю фразу на пачці — «Шановна пані!». Бачиш, пояснюю, у нас пранням, виявляється, займаються лишень жінки. — А ми з тобою, значить «жіночою» роботою... — поступово розуміючи про що я, риторично виголошує він у повітря.

— А от учора ти мені показував оголошення в газеті, де чорним по білому було написано, що в нічний клуб чоловікам вхід платний, а жінкам безкоштовний. Пам'ятаєш? — веду розмову далі. — Так, звісно, — відповідає він. — Так от я займаюся гендерними питаннями, тобто, аби як чоловіки, так і жінки мали однакові (рівнозначні) можливості доступу до будь-яких суспільних ресурсів, у будь-якій сфері. Бачу, що товаришеві це стане зрозумілим, тільки якщо йому навести конкретні приклади.

Наступного дня запрошуюю колегу до себе додому. Пояснюю, мовляв, так і так, потрібна твоя допомога, оскільки хочу... влаштуватись на роботу. На обличчі друга спостерігаю німе питання: «Що сталося?». — Не так багато вакансій зараз головних редакторів, Миколо, це ж шукати й шукати. Краще вже по своїх — кинути запит...

— Власне, мене не цікавлять журналістика, рекламний бізнес тощо. Думаю, у вихователі піти у дитсадочок. Пам'ятаєш, як у школі мені пророкували саме цю діяльність?! Щоправда, бачили шкільним учителем, продовжувачем відомого педагога Сухомлинського. А чом би й ні?

Дві філіжанки чаю перемістилися з кухні до комп'ютера. По черзі проглядаємо сторінки спеціалізованих сайтів з пошуку роботи. У «Пошуку» набираємо ключове словосполучення «вихователь дитсадка».

— Диви, а вакансій чимало, — щиро дивується мій друг. — Приватні, державні чи які вони тепер — вибір доволі великий. І не тільки в дитячих садочках...

Копіюємо все, що знайшли.

«Потрібен вихователь дитячої кімнати. Робота постійна. Повний робочий день. Вимоги: жінка, від 25 до 55 років, середня спеціальна освіта».

— Щось не розумію, — дивується колега. — Якщо потрібна жінка, то чому пишуть «вихователь», а не «вихователька»?!

Крокуємо далі.

«Потрібен репетитор-вихователь — 200 грн./день. Постійна робота. Повний робочий день. Вимоги: жінка...».

«Потрібен репетитор з англійської мови — вихователь для дитини (хлопчик 6 років), молода, охайна жінка (можна студентка) приємної зовнішності, з високим рівнем інтелекту і правильним світоглядом (в Євроатлантичному розумінні)...».

«Педагог. Постійна робота. Вимоги: жінка до 40 років, вища освіта...».

У колеги змучений вигляд. Він ніби читає і не розуміє оголошення. Нарешті його великий палець здіймається догори: надібав підходяще, Миколо, гарне. Якраз для тебе.

«...Потрібен педагог навчальних класів, вихователь дитячого садка. Звертатися до Наталії Володимирівни...».

Слухавка біля вуха, набираю номер. На іншому кінці бадьорий жіночий голос «альокає».

— Добрий день Вам! — вітаюся.

— Навзаєм.

— Я з приводу вакансії «вихователь дитсадка». Можна уточнюючи запитання поставити до Наталії Володимирівни...

На іншому кінці пробуркотіли щось незрозуміле. Видно, що це прохання застало жінку зненацька.

— Перепрошую, — сказали у трубці, — а ви для кого цікавитесь?

— Певно, що для себе. Можливо краще під'їхати до Вас на співбесіду? Що з собою потрібно мати?

— Вибачте, — продовжив жіночий голос, — але ця вакансія не для Вас.

І далі все ще розгублено додав:

— Тобто ця робота не для чоловіків...

А далі було чути вже два голоси. До кладення трубки тимчасова співбесідниця встигла комусь сказати: «Зовсім обалдєлі. Чоловік хоче бути вихователем... Це щось новеньке...».

Я сидів і ображено дивився на монітор. Колега мінорно перебирав камінці на чітках.

Протягом наступних двох годин ми зробили ще декілька дзвінків. Довелося чути як здивування, так і відверту неповагу. Слава Богу, збоченцем не назвали, та, мабуть таки, в кількох випадках подумали.

— Це знущання над чоловіками, — далі запально продовжив він.

Видно, що товариша дратувало вживане в оголошеннях слово «вихователь». Воно чоловічого роду, а на практиці виявилось, що «вихователь = жінка».

— Сьогодні зранку говорив з нашим спільним знайомим, Олексієм, керівником харківської медіа-групи, — розказує товариш. — Слово за слово, заговорили про набір співробітників. — Про чоловіків? — перебиваю.

— Про всіх — чоловіків і жінок, — не зрозумів він мене.

— Тоді й кажи «співробітників та співробітниць», — навмисне виправляю колегу...

— Він каже, що за наявності вільної вакансії, він переважно орієнтується на чоловіків. Бо у жінок все складніше. Вагітність — декретна відпустка, хвороби дитяти — відгули, сварка з чоловіком — мігрень. І це, не рахуючи пліток, інтриг, образ і скандалів, до яких небайдужа «слабка стать». Чоловік же лише ходить на роботу, де сумлінно виконує свої прямі обов'язки...».

— Дуже сумлінно... Сумлінність же від статі залежить, а не всіх характеру конкретної людини? — риторично перепитую у товариша. — Особливо якщо напередодні напився, а зранку голівонька «бо-бо», — іронізую.

— У мене в одній із редакцій певні журналістки на раз обганяли колег-чоловіків. Але це не було змаганням, хто кого: жінка чоловіка чи чоловік жінку. Залежало від професійності, особистих якостей людини. Зваживши на фінансові показники, колектив вирішив обрати керівницею відділу реклами Яну Шевченко...

У двері подзвонили. Нагодився Максим із сусідньої квартири. Знайомлю його з другом. — До речі, — згадую вчасно, — він зараз у декретній відпустці по догляду за дитиною.

— І як воно, виховувати маля? Чого вирішив? — питаємо у Максима.

— На таке «революційне», з погляду суспільних стереотипів, рішення було дві основні причини: по-перше, у мене менша, ніж у дружини, заробітна плата, по-друге, був досвід у догляданні дитини. До народження сина частенько доводилося залишатися з племінником, яким я опікувався від «А» до «Я».

А взагалі мені просто подобається бути з малим. Бо з дітьми наповнюєшся позитивом, а крім того набираєшся життєвого досвіду. Я от досі пам'ятаю, як прийшов у післяпологову палату до дружини, впевнено і спокійно взяв немовля на руки і раптом відчув, що на мене великими очима дивляться медсестри. Вони тоді ще перепитали: «Це справді ваша перша дитина?»...

— І як далі?

— За два місяці лишився з сином сам. З побутом частково допомагали батьки. Звісно, що без клопотів не обійшлося. Насамперед, я звикав до того, що розпорядок дня має бути повністю підлаштований під режим малюка, і замість «драйву», який завжди переживав на роботі, почав відчувати, що повністю опинився в ізоляції. Близько двох місяців «входив» у цей стан, і це було зовсім непросто. А через півроку зрозумів, що настала криза жанру — з ранку до вечора, від понеділка до понеділка, щодня, щотижня, щомісяця — одні й ті ж клопоти, підгузки, прогулянки, годування.

— На жаль, почали сваритися з дружиною, — продовжує Максим далі. — Цей період для мене був дуже важким. В якийсь момент я зі-

брав речі й пішов з дому. Ми прожили окремо кілька днів. І цей час виявився дуже потрібним. Як тільки моя психіка відпочила, я раптом зрозумів, що не можу пригадати причину нашої сварки. Відчув як неймовірно потребу любові дружини, сина, хочу бачити їх і бути з ними.

— Загалом, для мене приємними переживаннями була можливість постійно спостерігати за розвитком малюка. От, приміром, ще вчора він лежав тільки на спині, а нині спробував перевернутися. Ця секунда, вона вже ніколи не повториться у його і моєму житті, й від цього ти раптом відчуваєш такий прилив щастя, саме від того, що ти зміг це побачити. Найбільшу втому як рукою знімає. А далі — перша усмішка малюка, якого так любиш, його перше намагання щось вимовити... Цього не повторити.

— А якою була реакція друзів, колег, родичів на звістку про те, що ти йдеш у кредитну відпустку?

— Різною. Але коли ти приймаєш для себе рішення, обґрунтоване відчуттям відповідальності за того, кого любиш, то реакція суспільства не має значення.

— До речі, — втручаюсь у розмову, — сьогодні в європейських країнах дедалі більше чоловіків, причому реалізованих і самодостатніх, а не тих, кого життя викинуло на узбіччя, самі вирішують певний час виховувати дитину, тоді як мати працює. У декретну відпустку йдуть навіть перші особи західних країн, показуючи приклад своєму суспільству. У таких випадках у свідомості вибору сумніватися аж ніяк не доводиться.

Натомість у наших пострадянських суспільствах декрет батька сприймається як виняткова річ. І пояснюється радше слабкістю чоловіка і тиском жінки, як спосіб заховатися від реальності, а думка про те, що чоловік може абсолютно свідомо, не вимушено, обрати «активне батьківство» у рамки нашої «суспільної оцінки» не вписується. Зрозуміло, що традиції, ментальна пам'ять витворюють міцні стереотипні форми, які не припускають іншого розподілу ролей, аніж жінка

біля плити, а чоловік – в офісі. І дуже мало подружніх пар можуть вільно самотійно визначити, що і кому насправді краще вдається в цьому житті. А там ще бабусі зі своїм баченням...

Виходимо втрюх на вулицю, замислені. Дивлюся, а Максим вказує на заднє скло легковика. — Дивіться, хлопці, — каже він, — от поясніть мені, чому на цій наклейці зображено жіночу туфельку? Чому не використано «нейтральне» взуття, яке носять як чоловіки, так і жінки?

— Ну що, — питаю у колеги, — ти тепер на практиці розумієш, що слово «гендер» означає? Чи завтра містом прогуляємося?..

МАС-МЕДІА ТА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Журналістика активно взаємодіє із масовою культурою й масовою свідомістю. Вона закріплює, поширює і навіть нав'язує численні стереотипи «доброго» і «злого», «красивого» і «потворного», «доречно-го» і «маргінального» тощо. Це певні моделі поведінки, образи, манери, стиль, які можуть набирати нових рис під впливом змін у політичній, економічній та культурній парадигмах. Тому в образах чоловіків і жінок, репрезентованих у сучасних засобах масової інформації, можна вичленити чимало як історичних нашарувань, так і новітнього гриму.

Здається, відійшли у минуле патріархаті стереотипи попередніх епох, відображені в літературі в ідеалізованому образі залежної та пасивної жінки, добропорядної християнки, чие життя спливає в родинному колі. Хронологічно наступний жіночий ідеал, що знаменував вихід жінки до публічного простору, відображений в агітаційно-плакатних образах радянських часів — «активістки, комсомолки і просто красуні», яка освоювала найважче (трактор, комбайн, літак, криголам, ракету), сповідуючи новий екстремальний принцип: усе в ім'я Батьківщини чи ідеї. Ці образи, однак, не відбивали реальних навантажень радянської жінки з її подвійним робочим днем — на роботі і вдома.

Сьогодні в економіці й політиці, науці та дипломатії і навіть в армії визначаються гендерні «підходи», «аспекти», «чинники», «настанови», «орієнтації», «особливості». Триває процес згладжування того соціального, духовного, культурного дисонансу, який і понині стимулює гендерну дискримінацію. Демократія передбачає партнерство й паритет: жінки прориваються на найвищі щаблі влади, чоловіки намагаються не чинити опору. Потреба реалізувати себе в житті притаманна представникам обох статей. Гендерний режим «чоловік сильний, жінка слабка; він розумний, вона красива» відходить у минуле. Не завжди категорії «раціональне — духовне — божественне — культурне» притаманні чоловікові, лишаючи жінці відповідно: «почуттєве — тілесне — гріховне — природне». Розмаїття у статусах, ролях, поведінці,

характері та багатьох інших проявів життя чоловіків і жінок існували завжди. Сьогодні утверджується думка про те, що кожна людина, незалежно від статі, має право на розкриття власного таланту й здібностей, використання їх для саморозвитку та загального поступу. Засоби масової інформації відіграють важливу роль у суспільних процесах. Як у всьому світі, так і в Україні мас-медіа є провідниками позитивного і негативного, вони виносять назовні, роблячи публічними, думки, погляди, образи та поведінкові моделі; вони є «вчителями» актуальної культури, оскільки пропонують, формують і транслюють нові суспільні зразки, даючи власні «уроки життя», зокрема й у сфері гендерних стосунків.

Розуміючи вагу засобів масової інформації в країнах розвиненої демократії, чимало держав започатковують і систематично проводять гендерні моніторинги мас-медіа, щоб у реальних чи умовних цифрах простежити різні аспекти гендерної симетрії чи асиметрії.

Такі дослідження проведено в країнах Центральної та Північної Європи (Німеччині, Фінляндії, Норвегії, Швеції, Нідерландах), а також в Естонії, Україні й Росії. Незважаючи на різницю в методиках і па-

раметрах, було виявлено домінування певних стереотипів у масовій свідомості, відображених у ЗМІ. Зокрема, для жінок це два типи: сексуальний об'єкт і щаслива домогосподарка — подруга чоловіка. Стереотип чоловіка — успішний бізнесмен, що претендує на звання «супермена в усьому». І хоча матеріали про активних жінок і зайнятих домашніми справами чоловіків з'являються й транслюються останнім часом дедалі частіше, панівними залишаються «рецидиви незвільненої свідомості».

Естонський проект «Моніторинг телебачення» спирався на досвід п'яти європейських громадських каналів і мав переважно академічне спрямування. Аналізом і результатами зацікавилася керівництво естонського телебачення. До уваги було взято передачі прайм-часу (з 19 до 23 години), записано 55 годин програм громадського телебачення, проаналізовано 1000 осіб (як чоловіків, так і жінок). При цьому в Естонії на громадському телебаченні діє закон про пропорційність представлення чоловіків і жінок. Реальні цифри засвідчили, однак, «несвропейську» картину. Вихідною точкою служив показник: серед професіоналів в Естонії 60% жінок, а в Європі в середньому — 40%. Але цей вищий стартовий рівень особливо не вплинув на участь жінок у телевізійних програмах. В Естонії вона становила 34%, а в інших країнах ситуація була такою: у Фінляндії та Швеції показник склав 36%, у Німеччині — 29%, у Нідерландах — 28%. При цьому ролі жінок (журналістські обов'язки, участь жінок як експертів, фахівців і т. ін.) у різних країнах були репрезентовані своєрідно. Наприклад, обов'язки репортерів у Нідерландах виконують приблизно 40% жінок, у Норвегії — 19%, в Естонії — 0%. Серед спортивних коментаторів у Швеції 18% жінок, в Естонії — 20% (норвезьке громадське телебачення має нульовий показник). Фінські глядачі віряють у метеопрогнози фахівців-телевізійників, серед яких 75% жінок; в Естонії цей показник складає 38%, а в Німеччині — 0%. Гостями для дискусійних передач жінок найчастіше запрошують у Фінляндії (44%), Норвегії (41%), Швеції (36%), Естонія залишилася на рівні 19%.

В Україні інша проблема: творча самореалізація жінок, зокрема в журналістиці, теж не на найвищому рівні. Очевидним стало те, що сьогодні журналістика — професія жіноча. Серед студентів відповідних відділень — 85% дівчат. Такий самий показник і серед працівників ЗМІ. Але їм надзвичайно важко «здобути місце під сонцем» — очолити провідні газети й журнали, дістати прихильну критику. При цьому до статей про жінок і для них в редакціях ставляться не так з повагою, як з іронією. Втім, Україна не є винятком — фемінізація журналістики відбувається в Латвії та Росії, проте найчастіше жінки не наважуються писати про становище своїх посестер або не вважають за потрібне висувати на чільне місце питання, які наразі для них є особливо нагальними та болючими.

Часто якраз у засобах масової комунікації спостерігається так звана мова ворожого ставлення до жінок, прояви антикультурного, нецивілізованого сексизму — ідеології дискримінації за ознаками статі. Змінюючи відоме прислів'я, сумнозвісний російський політик В. Жириновський висловився так: «Женщина — друг человека, сразу после собаки и лошади».

Гендерні стереотипи — позитивні і негативні — увічнюються і в мові. Люди обох статей часто залишаються носіями традиційних чи усталених гендерних норм та оцінок, що визначають гендерну поведінку. Скажімо, в російській мові здавна закріплені стійкі вислови

на кшталт: «Все бабы — дуры», «Волос долог, да ум короток», «Женщина — прежде всего мать», «Муж — глава семьи» тощо. Останнім часом у моду ввійшли два стереотипи: ідеал чоловіка — мачо (суперсильний, вольовий, без найменшого ганджу); до жіночої статі «прилипло» зверхньо-примітивне визначення «стерва», що домінує навіть у назвах книг у вигляді «практичних порад» («Как стать стервой»), де авторами таких рекомендацій виступають найчастіше жінки. Навряд чи хтось здогадався відкрити «Новий тлумачний словник української мови» (К., 1998), щоб знайти слово «стерво» й побачити абсолютно негативне забарвлення: друге значення — «підла, негідна людина; мерзотник, негідник; уживається як лайливе слово»; перше значення взагалі моторошне — «труп тварини, падаль, падло, дохлятина»...

Тобто відбувається зміщення на 180 градусів позитивних і негативних акцентів. Не випадково один із жіночих журналів написав: бути вихованою, стриманою та серйозною — не модно!.. «Стерва» — це «саме те» визначення ролі, якої так не вистачало багатьом жінкам-консерваторкам у зашореному, регламентованому суспільстві?! У цьому ж ракурсі журнал «ПіК» на обкладинку номера за 5–11 березня 2004 року виніс фото з великим написом «Всі баби — стерви». А далі це визначення в різних варіантах, тлумаченнях, дотепах і порадах відмінювалось у публікації «Всі ми, баби, — стерви» (чоловікам там дано лагідніше визначення — «козел»).

Весь «інвентар» гендерних стереотипів простежується в різних системах комунікації. Від часів другої хвилі феміністського руху, тобто, 1960-тих років, для світових мов, зокрема, англійської, німецької, французької мов, розробляються численні рекомендації щодо політично коректного вживання мови задля виправлення гендерної асиметрії. В рамках феміністської критики мови було запропоновано два шляхи гендерно-чутливого та гендерно-нейтрального: обов'язкове створення слова іншого роду і паралельне вживання «чоловічої» і «жіночої» лексем або ж нівелювання позначення статі, використання нейтрального слова, що не викликає асоціацій із певною статтю.

Гендерно-чутливий підхід, наприклад, реалізований у німецькій мові, а гендерно-нейтральний – в англійській.

Новий жіночий образ у соціальному українському контексті ХХ та початку ХХІ століття — досить складний і незвичний. Незважаючи на можливості мови, назви багатьох професій і досі традиційно використовуються лише у чоловічому роді. Ми говоримо здебільшого у чоловічому роді, незалежно, про особу якої статі мовиться: академік, кандидат наук, доцент, професор, викладач, науковець, директор, декан, президент, політик (однозначно: чоловіків серед них більше, але ж не ігноруймо жінок), хоча у сфері культури й мистецтва вже утвердилися жіночі форми: письменниця, поетеса, художниця, авторка, співачка, актриса. При цьому в офіційно-діловому мовленні перевагу віддають формам чоловічого роду, навіть тоді, коли існують нормативні відповідники жіночого роду (найчастіше це стосується посад, які сьогодні вже обіймають жінки, але при цьому їм належить чоловічий рід: завідувач, начальник, головний бухгалтер, старший інженер і т. ін.). Варто наголосити: у Державному класифікаторі професій України названо 7 тисяч професій, із них лише 38 назв професій, посад, занять жіночого роду.

Існують також численні дослідження особливостей комунікації чоловіків і жінок в одностатевих чи змішаних групах, вироблення різних стратегій мовної поведінки. В той період, коли вважалося, що мовлення чоловіків і жінок суттєво відрізняється і має якісь сталі характеристики, виникло поняття «гендерлект» — постійний набір ознак чоловічої і жіночої мови. Однак треба зауважити, що ці відмінності (як і решта гендерних відмінностей) не є абсолютними, вони відносні і часто проявляються не в залежності від того, хто говорить, чоловік чи жінка, а від того, який статус мають співрозмовники і в якій ситуації.

Від початку 20-го сторіччя у рекламі далеких від еротики товарів використовують фрейдистські мотиви. Оголене жіноче тіло — принале тло не лише для парфумів, засобів гігієни, цигарок, автомобілів, горілчаних напоїв, ліків, але, як не дивно, навіть лижних кос-

тюмів («Всім буде жарко...»), пейджингового зв'язку («Найбільша зона охоплення»), меблів («Жінка хоче...»), різноманітних приладів, будівельних матеріалів, газонокосарок. Як показують численні дослідження, таке використання себе не виправдовує — чоловіки не запам'ятовують, що це був за товар, а жінкам така реклама далеко не завжди подобається — а зважаючи на те, що жінки є активнішими, ніж чоловіки, покупцями і приймають рішення щодо переважної більшості покупок родини, такий підхід з боку рекламістів вже давно потребує перегляду. Сумний наслідок засилля реклами із оголеними жіночими тілами — ставлення до жінки як до предмету куплі-продажу, очевидне порушення загальних норм моралі, довільне трактування положень закону «Про рекламу».

При цьому ми ще не повністю усвідомили: поглиблюється дисонанс, з одного боку, між реальним способом життя й можливостями пересічного громадянина і, з другого боку, тими зображеннями, які переслідують матерів і батьків, бабусь і дідусів, хлопчиків і дівчаток, учителів і контролерів, водіїв і безробітних на величезних придорожніх білбордах і світлових плакатах у метро, на сторінках бульварних видань і дорогих глянцевих журналів, з екранів телевізора, голосів FM-станцій.

Чи хочемо і можемо ми бути такими — сьогодні, цієї миті?.. Замість справжнього вибору і справжнього прийняття рішень весь наш вибір зводиться до того, який саме товар купити і що саме спожити: «Почуваєтеся невпевнено без щоденної прокладки? Скажи, що тебе тривожить, дізнайся про вирішення своїх проблем», «...blonde, brown, red, wife, lover, mother, always different, always herself...» (салон краси та SPA), «Хочешь пошалить? Сделай это в джинсах», «Все може бути! Для запальних дівчат!» (напій слабоалкогольний «Шамані»), «Вражаюча особистість» (сигарети «Sobranie»), «Хвиля гарного волосся. Без лупи на всі 100!» (новий шампунь «Енергія океану» фірми «Head & Shoulders»), «Твій коханий заслуговує найкраще... Блискавично швидкий... Могутній, як лев... Океан безмежної насолоди... Подаруй своєму коханому “Інтеса Вітаселл!”» (косметична лінія для догляду за шкірою для чоловіків), «Досконалий смак, насолоджуйся повільно» (коньяк «Courvoursier»), «Поговоримо... про те, як зупинити час для вашої шкіри» («розумний» крем від «Avon»), «Поговоримо... про перемогу над целюлітом!», «Пристрасть до холоду» (холодильники «LG») та ін.

Надмірну відверта жіноча сексуальність не просто перетворюється на «еталон» жіночності, а й витворює стереотип, який наполегливо запроваджують сучасні жіночі видання: самопрезентація, самоприкрашання, самолюбівання з метою захопити простір, який називають чоловічим. Як у конструкторі «Лего»: досить просто перетворитися з «ділової» на «справжню», з Попелюшки — на спокусливу левицю, із «синьої панчохи» — на повію...

Як не дивно, літературно-історичні образи виявляються надто живучими і навіть вигідними. До них сьогодні звертається й чимало журналістів, добираючи означення для окремих сучасних типів. У традиційних іпостасях з'являються модерні Анни Кареніни (вони легко піддаються впливу чоловіка й готові жертвувати собою), Васси Железнови (нині це жінка в бізнесі), Марії Кюрі (захоплені наукою дослідниці).

Але роками до нас приходять у дім знаменита «тьотя Ася», Емма Петрівна з її улюбленим «Аріелем», чужі гості з «Досями», «Тайдами», шампунями, підгузками, майонезами, бульйонними кубиками «Маггі», «Тік-таками», «Діролами», йогуртами, холодильниками та нескінченною низкою товарів, без яких нам не поліпшити свого життя. Учені зробили висновок: із загального обсягу телереклами, що адресована жінці, 39% припадає на оголошення, де пропонуються засоби догляду за собою (косметика, парфумерія, ліки), а 61% реклами пропонує їй засоби догляду за домом, дитиною, чоловіком. Тобто стереотипи лишаються фактично незмінними і в сучасній рекламі.

Зрозуміло, що життя та соціальні ролі українських жінок є дуже різними, набагато розмаїтішими, ніж запропоновані зразки. Однак засоби масової інформації не готові подивитися на світ ширше, за рамки старих шаблонів, допомогти побачити жінку й чоловіка в розвитку їхньої культурної, соціальної, особистісної актуалізації.

Не випадково на початку 90-х років у США було створено Всесвітню жіночу організацію на захист прав, літератури й розвитку — «Women's World», що об'єднала письменниць і журналісток усіх континентів. Головною метою організації стала боротьба з гендерною цензурою, поширеною в багатьох цивілізованих державах. Адже це не звичайний офіційний контроль, а бар'єр, «вмонтований у цілу низку суспільних механізмів», які заглушають голоси жінок, заперечують цінність їхнього досвіду, виключають жінок із політичного дискурсу. Як зазначає Мередіт Такс, мета гендерної цензури — «затуманити реальні умови життя жінок і несправедливість патріархатних гендерних стосунків». Серед тих, хто змушує жінок мовчати, — державні чиновники й релігійні фанати, а також батьки (вони вважають: безглуздо вкладати кошти в їхню освіту), вчителі (слід обмежити власні амбіції материнством), видавці («золотий принцип» — спочатку чоловіки), критики (не варто «жіночий текст» називати творчістю). Зухвалий тиск громадськості, сім'ї, оточення, професійного середовища веде до складнішого психологічного явища — самоцензури. Вона живе всередині, дошкуляє сумнівами; не кожна має сили побороти її наслідки.

Україна неодноразово декларувала побудову демократичного суспільства. Дехто вважає, що розвиток демократії сам по собі приведе до розв'язання гендерних проблем. Наше суспільство не поспішає, вважаючи ці проблеми другорядними. Беручи до уваги значення засобів масової інформації в нашому житті, зазначимо, що саме їм належить відіграти головну роль у формуванні гендерної свідомості, визначенні шляхів подолання гендерної асиметрії та творенні гармонійного суспільства. Саме тут медійникам потрібно виявляти свої креативні здібності.

Це, у свою чергу, висуває на порядок денний низку завдань, які частково залежать і від того, які цінності й пріоритети подаватимуть мас-медіа, наскільки професійно виявлятимуть свої творчі здібності журналісти й рекламисти, менеджери та редактори, оператори й режисери, звукооператори та відповідальні секретарі, керівники й президенти всіх інформаційно-комунікативних структур, щоб, дотримуючись етичних, естетичних та об'єктивних критеріїв відображення дійсності, розпізнати гендерні проблеми, знайти шляхи їх розв'язання.

1. Журналістська якість передбачає об'єктивність, усебічність, уваженість і прискіпливість у доборі фактів та їх інтерпретації. Якщо не чіплятися за сенсаційність і «галасливість», відійти від поверховості, зазирнути в глибину, то можна побачити достатньо справжніх жінок-професіоналок на всіх щаблях соціального простору (у політиці, бізнесі, науці, промисловості, культурі тощо). Вони можуть бути неординарними співрозмовницями для інтерв'ю, фаховими експертами, авторками оригінальних ідей, концепцій, відкриттів і т. д. Бажання й потреба знайти є визначальними. Не помічає той, хто не хоче помічати.

2. Активнішою має бути позиція жінок: не ігнорувати «жіночого порядку денного», не відмовлятися від «жіночих питань» у засобах масової інформації, вміти почути досі нечутні голоси і дати їм можливість розповісти про себе. Власне, має діяти принцип «не мовчати» і «не бути байдужими», коли йдеться про долю особисту, «сестрин-

ську» (адже є «братерство»), вияви порозуміння, сприяння, допомоги. Не можна вдавати, ніби «нас немає», адже жінки становлять в Україні більшість (хоч аналіз друкованих ЗМІ стверджує абсолютно протилежне — жінка рідше присутня в новинах і повідомленнях). Слід побороти гендерну цензуру в собі.

3. Гендерні акценти мають бути для журналістів усвідомленими: у мові, тоні, жестах, образах, звукоряді, кольорах і тисячі інших професійних дрібниць. Від того, як поставлене питання і з якою інтонацією, може залежати його коректність і порядність, психологічна доцільність і фаховість. Що побачити, кого вибрати, як подати й інтерпретувати, з якою метою оприлюднити той чи інший життєвий сюжет — ці та інші критерії журналістського процесу допоможуть паралельно відстежувати обидві кандидатури: чоловіка і жінку, які з'являться на сторінках друкованих видань, прозвучать в ефірі, постануть перед телеглядачами.

4. Не зіткнення й протистояння, применшення чи перебільшення соціальних ролей і статусів потрібні суспільному середовищу. Аудиторії ЗМІ необхідні правда, панорамність, глибина. Чимало суспільних проблем сьогодні, передусім в Україні, вимагають гендерно-чутливої оцінки подій, фактів, явищ (безробіття, побут, кар'єра, виховання дітей і т. д.). Не забуваймо послухати аргументи обох сторін...

5. Всеосяжність і безмежність трактування свободи слова в Україні сьогодні часто призводять до зловживань цією свободою (за принципом: що не заборонено — те дозволено). Захист честі, гідності й ділової репутації жінки в суспільстві — теж на часі, адже маємо ігнорування, зневажання, використання як сексуального об'єкта, глузування, непристойні вислови, натяки. (Прикладів останнього, до речі, досить, як-от реклама чаю. Син запитує батька: чому мама не п'є каву? Той відповідає: «Чай бодрить твою маму!» При цьому українською це мало б звучати як «бадьорить».)

6. Поступово слід відмовлятися від застарілих, патріархатних стереотипів, шаблонів, що не відповідають ані законодавчим нормам, ані

реальним соціальним тенденціям. Особливо це стосується реклами, де з очевидністю відбувається «негативна канонізація», порушується принцип рівноправності, відчувається односторонність споживацьких оцінок: «жінка-товар», «чоловік-покупець»; вона працює, він насолоджується і т. ін. Мають існувати механізми відповідальності, дотримання законодавства у сфері реклами, а відповідно — ефективні правові та економічні санкції за порушення закону.

7. Необхідні окреслення меж відповідальності та контроль над їх дотриманням. Оприлюднивши той чи інший текст, кліп, звукоряд і т. д., кожна редакція здійснила свій вибір (а могла б від певного, скажімо, гендерно некоректного сюжету чи тексту відмовитися). Те саме стосується некоректної реклами, коли варто все ж подумати, на чому заробляти гроші, а не ховатися за стандартною фразою «За зміст реклами редакція не відповідає». Якщо відсутні дієві юридичні механізми дотримання таких норм, то існують професійна порядність, чесність, етичні й естетичні цінності.

8. Культура мовлення, володіння красою та мелодикою слова прикрашають, увиразнюють будь-який текст, особливо той, що має ви-

кликати довіру. Деякі ЗМІ все ж грішать двозначністю, «дотепністю навиворіт», брутальністю. Непоодинокі випадки елементарної безграмотності, нерозуміння значення тих чи інших висловів, які ображають, нервують, шокують, духовно знецінюють. З іншого боку, жіночий рід (професії, звання, посади тощо) повинен не нівелюватись, а набувати широкого використання, продуманого впровадження в офіційне мовлення, сферу ЗМІ.

9. Процеси «фемінізації» медійної сфери сьогодні ще не означають, що ми одягнемо інші «окуляри», побачимо світ «жіночими очима». Короткозорими можуть бути і чоловіки, і жінки. Основне правило: професійність і справедливість. Журналістика має об'єднувати, а не роз'єднувати людей.

НАЙУЖИВАНІШІ СТЕРЕОТИПИ В ЖУРНАЛІСТИЦІ

«Там якась гендерна конференція, це якраз для тебе, — мовить між іншим мені колега. — Поговорите про своє, про “жіноче”...»

Шкода: отже, й досі колеги не переконані, що гендерна проблематика однаково стосується і жінок, і чоловіків. Та й не раз, буваючи на відповідних (таких з гендерної тематики) семінарах для адміністраторів різного рівня, доводиться спостерігати: чоловіки-начальники посидять якийсь час (переважно в президії), а потім із заклопотаним виглядом виходять, лишивши жінок-заступниць «підвищувати кваліфікацію». Мовляв, це їм ближче...

У побуті ми нерідко чуємо: «Усі чоловіки — ...» або «Усі жінки — ...» (замість крапок дуже просто підставити відомі визначення). Такі, з дозволу сказати, узагальнення, точніше, «ходячі істини», — річ звичайна для так званої буденної свідомості. Це те, що називається

стереотипами (буквально: тверді відбитки). Користуватися ними звично й легко. Це коли мовити про пересічну людину. А чи бувають журналісти, які некритично оперують стереотипами, відтворюючи саме ту банальну «буденну свідомість»? Риторичне запитання, чи не так? На мій погляд, журналісти — це, як раніше сказали б, передовий загін суспільства. І завдання цього «передового загону» — не тільки неупереджено інформувати соціум про події, а й оприлюднювати певні ідеї, засади, які мають сприяти позитивним зрушенням у свідомості, а отже, у суспільстві загалом.

Як відомо, гендер — поняття, що означає соціальну статтю (а не біологічну). За своєю конотацією це поняття цілком нейтральне, як, наприклад, поняття здоров'я. Зрештою, вже певний час в Інституті журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, загалом на факультетах журналістики в університетах України майбутні «акули пера» здобувають конкретні уявлення про те, що таке гендер. Інша річ, що переважна більшість із них, а саме жінки, доки не зіткнуться з конкретними виявами дискримінації за гендерним принципом (надання переваги в прийнятті на роботу чоловікам, а не жінкам дітородного віку; так звані «скляні стелі» в кар'єрному зростанні тощо), усі попередні знання про гендер сприймає як абстракцію («суху теорію»), далеку від реальності. Окрім того, ми важко позбуваємось уявлень, які склалися раніше, і це закономірно.

Тим-то, попри певні зрушення, маємо в наших (зокрема друкованих) ЗМІ ще значну кількість гендерних стереотипів. Спробуємо під певним кутом зору класифікувати їх, виділити окремі групи.

— Основне призначення жінки (природне) — бути берегинею домашнього вогнища, народжувати й виховувати дітей. «Мені найближчі за духом ті жінки, які багато роблять для домашнього вогнища. Тобто створюють затишно-заспокійливу атмосферу в домі». Таке «зізнання» героя нариса журналіст жодним чином не коментує. Отже, він цілковито підтримує ідею пріснопам'ятних трьох «К» в українському варіанті?

— Гендерні проблеми стосуються тільки жінок, власне, це виключно жіночі проблеми, а не цілого суспільства. Це підміна понять. Ось коментар журналіста одного з центральних видань про парламентські слухання, присвячені гендерній проблематиці: «Учора в парламенті був “жіночий день”: депутати слухали доповіді про гендерну ситуацію в країні». Його колега свій матеріал про презентацію інтернет-часопису, присвяченого гендерній перспективі, називає «Інтернет-криївка для “гендеру”», вибудовуючи одним словом («криївка») відповідне сприйняття. Чи ось така «підверстка»: «Отак і знущуються ті американці одне над одним, ще й серед нас сіючи міжстатеву смуту у вигляді різних гендерів, які деякі українські чоловіки сприймають за тендери, а решта не сприймають ніяк». Або інший приклад підміни: «Не поділяючи крайнощів феміністичного напрямку, вважаю: загострення гендерного питання як в Україні, так і в усьому світі є досить штучне». Ось думка людини, що вважає себе фахівцем у гендерній проблематиці: «Гендерні питання — це питання самовідстоювання жінками власної природи і власного місця в суспільстві». Тут кожне словосполучення вимагає додаткових запитань, саме твердження не є коректним.

— У суспільстві слід спочатку підняти економічний добробут, а вже потім можна дбати про розвиток гендерної рівності. Гендерна проблематика пронизує всі сфери суспільства. І «порядок дій» має бути тільки одночасно-поступальним. Це, зокрема, доведено конкретним історичним досвідом Швеції, Німеччини, інших країн.

— Проблема торгівлі людьми — це проблема передусім «легко-важких» жінок. «Мене вже не один рік бентежить, як наше вродливе жіноче м'ясо поповнює всі гареми, борделі Заходу й Сходу». А от мене в цьому опублікованому «вболіванні» чоловіка найбільше бентежать слова «вродливе жіноче м'ясо»...

— Жінка, котра активно просувається до сфери прийняття рішень, — неповноцінна, ущербна: «Коли недостатньо визнання матримоніального або сексуального партнера, тоді жінки йдуть у полі-

тику», — це «відкриття» чинного політика також залишається без коментарів журналіста. Мало того: коли жінка — політик або працює в бізнесі чи в іншій традиційно «чоловічій» сфері, наполегливо підкреслюється: вона завжди повинна залишатися жінкою (невже вона змінює стать?). Красномовна цитата: «Отрадно, что в украинской политике есть красивые женщины. Их деятельность вносит неповторимый шарм в законотворчество». Ось, виявляється, навіть потрібна присутність жінок у сфері прийняття рішень: задля «шарму», котрий ушляхетнює чоловіче товариство — депутатів Верховної Ради, яких там нині аж 95%!

Або: «Жінка повинна дивитись на мужика не через теледебати, а через постіль». Це вже далеко не іронія, а образа людської гідності, за що в цивілізованих країнах подають до суду. Ще один промовистий приклад — у матеріалі про полковника міліції: «Дослужившись до полковника, вона зрозуміла: потрібно бути просто жінкою, бо жінка — то найвище звання. І неодмінне бажання — подобатися. І в 20, і в 40, і в 60». Журналістові необхідно прокоментувати такі пасажі, інакше складається враження, ніби жінки цінуються передусім не як професіонали, а за якісь інші якості...

— Яким повинен бути «справжній чоловік»? Він активний, сильний, фізично витривалий, агресивний, інтелектуальний, волювий, авторитетний і компетентний у всьому, що стосується економіки, техніки, бізнесу. Місце чоловіка в суспільстві: сфера прийняття рішень на всіх рівнях, тобто саме чоловіки мають економічну та політичну владу. Цитата: «Почнемо з того, що чоловіки все роблять краще, ніж жінки. Це однозначний факт». Або: «Типово чоловічі риси — рішучість, аналітичний розум, здатність узяти на себе відповідальність і проявити волю в досягненні результату».

— Якою має бути «справжня жінка»? Головне для неї — родина й кохання, вона терпляча, чоловік для неї — авторитет. Місце жінки в суспільстві — передусім сім'я, середня ланка в медицині, освіті, сфері обслуговування.

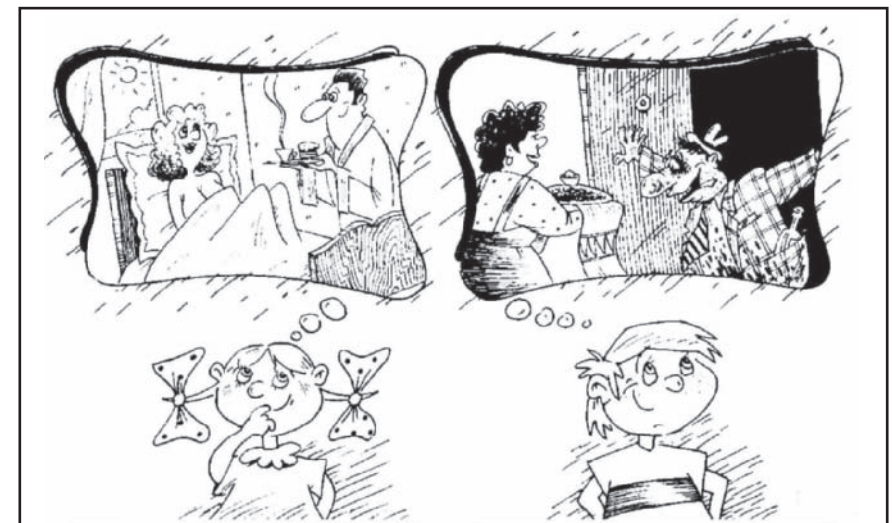

Ось зізнання актора, подане без коментарів журналіста: «Мене завжди дивує, коли жінка каже: “Я все можу сама! Я можу без вас, чоловіків!” Для мене це не жінка. Мені імпонує саме та, що не може без чоловіка, тоді вона справді виконує своє природне призначення». Отже, підпорядкованість, залежність від чоловіка, його волі та бажання — це «природне призначення» жінки. Тут варто згадати бодай один факт: нині щороку під час сімейних «розборок» в Україні гине до 12 тисяч жінок.

До речі, самі жінки, перебуваючи в «колоніальній тіні» чоловічого суспільства, продовжують відтворювати чоловічі погляди на своє призначення: «Природа створила жінку таким чином, що ніщо інше, крім кохання, не зможе допомогти їй жити в гармонії з собою та світом». І це висновок журналістки, так само як і наступні: «У боротьбі за рівність з мужчинами жінки одержали перемогу (??? – прим. авт.), але в результаті втратили м'якість і наївність, які так зворушують чоловіків. Дівчинці необхідно прищеплювати м'якість, покірливість». Або: «За неписаними законами, чоловікам для самореалізації потрібен увесь світ, для жінки — світ, створений для неї її чоловіком». Постійна, штучно підтримувана думка про залежність жінок від чо-

ловіків особливо вигідна останнім у час гострої конкуренції за робочі місця, коли жінка виявляє себе як високопрофесійний фахівець, відповідальний працівник.

Такими є основні гендерні схеми-стереотипи. Отже, коли йдеться про образ жінки в ЗМІ, то можна було б узагальнити таким чином, покликаючись на слова французького письменника Андре Моруа: «Жінка може бути річчю й особистістю. Вона — особистість, якщо зберігає незалежність від чоловіка, якого любить, самостійна в поглядах і планах, господиня свого тіла і думок. Вона — річ, якщо дозволяє поводитися з собою, як із річчю». Складається враження, що, попри змалювання образів сучасної жінки, ділової та активної в різних сферах суспільного життя, наші ЗМІ не можуть розлучитися з відтворенням образу жінки-речі. З другого боку, підтримується образ чоловіка, відповідати якому самим чоловікам стає дедалі важче. Це образ обов'язково успішної, сильної в усіх розуміннях особистості, що не має права на жодну слабину: ні в характері, ні в поведінці. Це, до речі, спричиняє так звану кризу маскулітності, про яку в західних ЗМІ йдеться вже тривалий час. Гендерні ролі, нав'язані суспільством, можуть

кардинально не відповідати рисам особистості чоловіка або жінки. Це невротизує, спричиняє внутрішній розлад невідповідності. Натомість необхідно витворювати диференційований підхід до особистості, незважаючи на її стать.

Або таке: реальність підтверджує дедалі більшу фізичну слабкість чоловіків. Наприклад, статистика свідчить: в Україні чоловіки в середньому живуть на 10 років менше за жінок. А вік виходу на пенсію має різницю в 5 років: чоловіки йдуть у 60, жінки — в 55 років. Ця проблема вимагає активного обговорення в ході пенсійної реформи, з огляду на існування різних видів пенсійного забезпечення тощо. Проте пенсійна схема орієнтована на постійну працю чоловіка, а щодо жінок, які виконували неоплачувану хатню роботу чи працювали неповний робочий день через виховання дітей, вона є дискримінаційною.

Що конкретно робити, аби позбутися чи уникнути гендерних стереотипів?

По-перше, намагатися здобути знання (через самоосвіту та відповідні тренінги): що таке гендер, гендерна політика, якими є закономірності між розвитком економіки і гендерного паритету в суспільстві, що дають гендерна демократія та гендерна перспектива. Знання (теорія) мають бути усвідомленими. Тобто я як журналістка маю бути переконаною в тому, що відсутність у суспільстві руху до гендерної демократії шкодить його розвитку. Отже, я маю зробити гендерні стереотипи видимими спочатку для себе. Тому необхідно розвивати передусім власну гендерну «оптику», гендерну чутливість. Інакше не зумію переконати аудиторію. Обов'язковий етап — подолати власний опір (опір «старих» знань щодо «нових») та опір колег щодо нових ідей. Причини опору можуть бути різними: неправильна, викривлена інформація (наприклад, про те, що гендерні ідеї — це ідеї панування жінок над чоловіками), відсутність інформації стосовно гендерних питань, традиційні упередження, пов'язані з гендерними ролями, тощо. Формування нового світобачення — власного й ауди-

торії — може відбутися тільки через особисту мотивацію. Коли ти сам не переконаний, то не переконаєш іншого.

Наступний етап:

— Інформувати в той чи інший спосіб аудиторію про те, що таке гендерні стереотипи, у чому їхня шкода тощо. Тобто включати в інформаційний обіг знання про гендер і стереотипи, перевагу ідей гендерного паритету.

— Знайти, напрацювати відповідний спосіб подачі гендерної проблематики: через конкретні життєві історії, виклад статистичних даних із коментарями фахівців тощо.

— Використовувати напрацювання колег, зокрема, зі Швеції та Німеччини. Наприклад, Марія Едстром, яка викладає в університеті м. Гетеборга (Швеція), написала підручник із критики гендерних стереотипів у ЗМІ «Усе можливо». У цій країні існує напрацьована мережа, через яку громадяни сповіщають про гендерні дискримінаційні моменти в рекламі тощо.

Чому це важливо? Навіщо це потрібно?

Тому що ЗМІ — надзвичайно важлива ланка в утвердженні або руйнуванні гендерних стереотипів, які пронизують усі сфери суспільства. Гендерна рівність — питання справедливості та прав людини, а не чисті примхи. Розвиток демократії в країні неможливий без упровадження гендерної рівності. Тим-то актуальною є гендерна експертиза всього законодавства. Але закони мають працювати, а не лише декларуватися.

Скажімо, останнім часом посилилась увага до насильства в сім'ї. Невже це «жіноча проблема»? Так само — інша проблема: безробіття. Воно має в Україні «жіноче обличчя». Але безробіття — також і проблема чоловіків, бо вони прив'язані до традиційних уявлень про те, яка робота є принципово «жіночою», а яка «чоловічою». Так само «біле рабство», загалом торгівля людьми, праця нелегалів — проблема, що стосується не лише жінок. Можна взяти й питання дискримінації на ринку праці за гендерним принципом. Існує зв'язок між бідністю

і гендерними ролями. Гендер охоплює такі питання, як відсутність права ухвалювати рішення, дефіцит часу, брак засобів для самовизначення. Таким чином, належність людей до різних гендерних груп визначає різні можливості.

Інший аспект. Існує зв'язок між політикою, спрямованою на збалансування екологічного розвитку, і політикою гендерної рівності. Гендерні ролі та охорона довкілля пов'язані між собою. Наприклад, деякі дослідники вважають, що жінки за своєю суттю «ближчі до природи», бо пов'язані з функцією продовження роду, отже, і «природно схильні» до охорони довкілля. Але те, що суспільство пов'язує жінок із природою, ще не означає, ніби вони діють саме як стихійні «природоохоронці». Такий «біологічно-детерміністичний» підхід є хибним, стверджують дослідники. Жінки і чоловіки повинні однаковою мірою поділяти право і відповідальність щодо екологічно збалансованого суспільства.

Чи відбуваються зміни в статусі жінки? Так, відбуваються. І як на це реагує суспільство? Чи змінюється ставлення жінок до самих

себе? Наприклад, ставлення до тих жінок, які йдуть у велику політику та ін.

Ще одне питання — розвиток і перспективи сім'ї: чи залучаються чоловіки-батьки до виховання дітей? Як відбувається зміна пріоритетів усередині родини? Виховання гендерної чутливості в сім'ї — запорука здорового способу життя, сексуального здоров'я тощо.

Актуальним є питання, що раніше не оприлюднювалось у наших ЗМІ: висвітлення сексуального домагання на робочому місці.

Гендерна перспектива включає питання про право на рівність і відмінність. Очевидними є вияви нерівності у сфері доступу до прийняття рішень (чоловіки у Верховній Раді приймають рішення, скільки «виділити» жінці допомоги на догляд за дитиною, яка відпустка оплачувана тощо). Очевидна й нерівність у домашньому господарстві: розподіл обов'язків жінок і чоловіків різний; жінка набагато більше зайнята неоплачуваною домашньою працею. Нерівність жінок і чоловіків — це проблема взаємин. Тому нерівність неможливо викоренити, якщо зосереджуватися лише на проблемах однієї статі («гендерні проблеми — жіноче питання»).

Принцип рівності передбачає й право на розбіжності між жінками і чоловіками, бо умови життя жінок і чоловіків відрізняються через репродуктивну функцію перших. Це не повинне призводити до дискримінації: і чоловіки, і жінки мають рівне право на самореалізацію як особистості. Світова спільнота вже виробила й запропонувала механізм забезпечення гендерної рівності. Генеральна мета: ліквідація гендерних стереотипів як перешкоди на шляху повноцінної участі жінок і чоловіків у всіх сферах економічного, політичного, соціального та культурного життя. А рівні можливості — один з головних імперативів у сфері прав людини. Неможлива демократія тільки для однієї половини людства, наприклад чоловіків.

Кілька спостережень про рекламу в друкованих ЗМІ

«Київ на долонях», «Місто-передмістя», «Прем'єр», «РІО», «ОГО. Закарпатські оголошення», «ЦРУ» — найчастіше саме в цих

спеціалізованих виданнях знаходимо рекламу. Вона експлуатує «безпрограшні» ходи, тобто засновані на гендерних стереотипах. Один із найпоширеніших — оголене жіноче тіло, що має слугувати «приманкою» для чоловічої уваги. Ту приманку використовують для рекламування і вікон, і будівельних матеріалів, і нових моделей автомобіля чи комп'ютера.

Ось реклама нової мережі магазинів побутової техніки: зваблива молода жінка лежить на животі, піднявши ніжки й виставивши бюст. Текст: «Зможеш відмовитися?» «Мова тіла» рекламного образу відверто двозначна. Товари призначені для комфорту обох статей, але реклама апелює в цьому випадку до чоловіків, які традиційно виконували роль «гаманців» у родині. Приклад «прямої мови» рекламного ходу: він — широкоплечий, усміхнений, сильною рукою прихилив на своє плече голову дружини. Обоє — на тлі нового величезного холодильника, пілососа та іншої побутової техніки. Подається й текст: «Справжній чоловік мусить поважати жінку. От моя дружина — красуня, господиня! Я не міг спокійно дивитися, як вона щодня мучилася то зі старою праскою, то з холодильником або пральною ма-

шиною. Я пішов до найближчого магазину «Техноярмарок» і взяв те, чого їй не вистачало... Ось така вона, справжня чоловіча справа». Цей текст можна вважати «класикою» відтворення гендерних стереотипів. Чоловік-«гаманець», роль якого — у нагромадженні коштів і прийнятті рішення: купити чи не купити дружині (саме їй одній, і обов'язково красуні-господині) товари побутової техніки. Те саме — в рекламі вікон: усміхнений, фізично розвинений чоловік, до якого притулилися син і молода усміхнена дружина. Сімейна ідилія на тлі вікон (у новому домі, звісно) ще раз має нагадати, хто є володарем життя, від кого залежить прийняття рішень. Зрештою, захист і сила, як і матеріальне забезпечення, асоціюється відтак із чоловіком. Беззахисність і залежність — із жінкою та дитиною. А що робити чоловікові, коли він не «гаманець» і не Аполлон? Який невроз переслідує його? Невроз тотальної неспроможності?

Жінка — чоловік — сексуальність — спокуса: стереотип пов'язується в один спонукальний ряд. Наприклад, жінка руками «випробовує» свердло, що його тримає чоловік: твердість металу має асоціюватися зі статевими ознаками чоловіка.

Рекламні образи на свідомому, а частіше підсвідомому рівні створюють (і навіюють) зразок для наслідування, правило, норму — саме такі, як вигідно виробникові. Втім, з'явилися і нешаблонні ходи. Банк надає кредити на придбання автотранспорту. Рекламний образ: на фото — ділова жінка за кермом нового авто й відповідний текст: «Успішна жінка має бути самостійною, гарною та енергійною». (А успішний чоловік теж має бути гарним?) Інше: у рекламуванні нового сорту олії — фото чоловіка у фартушку, який схилився над сковорідкою. Напевне, в такому разі це більше приверне увагу, ніж образ жінки.

Подвійний дискримінаційний момент (стосовно чоловіка та його віку) можна відчитати на такому прикладі. Образ молодої напівоголеної жінки — на передньому плані. Підстаркуватий чоловік — на подружньому ложі, він принижено-очікувально дивиться на молоду дружину. Вона ж — на потенційного... покупця нового комп'ютера. Напис:

«Нудно зі старим РС? Купи новий!» Дотепно? Напевне. Але не так безневинно, як на перший погляд.

Так чи інакше реклама відображає структуру реальної влади в суспільстві, апелюючи до стереотипних уявлень. Образи чоловіків прив'язуються до технічних новинок, а образи жінок — до побуту, обслуговування. Чоловіки мають бути «справжніми чоловіками», а жінки, відповідно, «справжніми жінками». Реклама конструює відповідні послання, особливо для молоді: якщо споживати саме цей продукт, користуватися саме цією річчю або послугою — ви матимете високий статус у суспільстві, і то саме як представник відповідної статі. Це не лише нав'язування певних товарів, а й програмування майбутнього.

Отже, насамкінець ще кілька порад.

— Готуючи відповідний матеріал до друку, подумайте: чому сім'я і школа заохочують хлопчиків бути активними, а дівчаток — пасивними? Чому хлопчиків навчають перемогати, а дівчаток — бути терплячими? Чому останніх орієнтують на сімейну сферу, привчають боятися відповідальності? Ви хотіли б, наприклад, аби ваша донька постійно потерпала через свою пасивність, невміння й небажання брати на себе відповідальність, завжди, в усьому була «останньою»? Подумайте, чому кожне покоління відтворює гендерні стереотипи?

— Опрацьовуючи певний матеріал, готуючи його до публікації, подумайте, які наслідки його оприлюднення для жінок і чоловіків. Поставте себе на місце тих героїв, про яких ви пишете, і на місце аудиторії: які послання вони сприймуть через ваш текст? Наприклад, чи ви хотіли б, аби до вас ставилися як до функції, речі, а не до особистості, фахівця?

— Зважте: чоловіки потерпають від гендерних стереотипів, які стверджують: соціальна цінність чоловіка визначається сумою зароблених грошей та успішністю на роботі. Коли чоловік не відповідає стереотипові, за яким він мусить бути компетентним та обізнаним, розумітися на різній техніці, це може призвести до того, що чоловік часто

припиняє інших, боячись виявити свою неправоту чи некомпетентність. Отже, подумайте про те, що саме ви стверджуєте в чоловікові у відповідному матеріалі.

— Пам'ятаймо: люди — не роботи, запрограмовані суспільством. Інформаційний тиск у поєднанні з нормативним (механізми, за допомогою яких особистість підлаштовується під очікування суспільства) пояснює силу впливу гендерних норм на нашу поведінку. Отже, що саме, врешті-решт, ви стверджуєте чи заперечуєте своїм матеріалом?

Пам'ятаймо: ми можемо впливати на зміни в суспільстві більшою мірою, ніж нам здається. Тож коли ми самі віримо в гендерну рівність, то маємо говорити й писати про це, демонструвати своєю поведінкою. Так чи інакше це вплине на оточення — як на вужче, приватне коло, так і ширше — на аудиторію.

ЖІНКИ І ЧОЛОВІКИ: СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА «МІФОЛОГІЯ»

Ми стільки говоримо про соціальну рівність чоловіка і жінки, що час уже замислитись: коли нарешті наші слова матимуть щось спільне з реальністю? Бо, хай там що ми говоримо, на практиці величезна кількість стереотипів щодо чоловіка та жінки заважають їх повноцінній самореалізації.

Попри всі перепони, сучасне жіноцтво бере активну участь у всіх сферах життя суспільства: економічній, політичній, соціальній, громадській. Жінки прагнуть задовольнити потребу в самореалізації, забезпечити своє майбутнє, здобути повагу та визнання своєї компетентності. Чоловіки ж все частіше беруть декретну відпустку для догляду за дітьми, виходячи з того, що їх цінність важливіша за кар'єрний зріст. Та й у багатьох «традиційно жіночих» професіях чи сферах діяльності самореалізація чоловіка нині можлива. Незважаючи на це, численні упередження щодо жінок і чоловіків продовжують існувати. Подивимось, що ж це стереотипи і яка ситуація насправді.

Міф перший

Жінки альтруїстичніші, співчутливіші, завжди орієнтовані на надання допомоги, опіку.

Насправді

Соціальні якості жінок і чоловіків існують не як дві полярні, окремі категорії, а як спільний континуум людської поведінки. Як чоловіки, так і жінки можуть бути чуйними чи мати негативні поведінкові риси. Оскільки в більшості культур домінує уявлення, що «слабкий» статі притаманна схильність опікуватись іншими, то відповідна поведінка заохочується з раннього дитинства — дівчаток так навчають.

Міф другий

Чоловіки егоїстичніші, товстошкірі, пихаті, не здатні до співпереживання.

Насправді

Чоловіки здатні до співчуття та співпереживання не менше, ніж жінки. От тільки зовні вони не завжди виказують свої почуття, адже змалечку їх привчають себе контролювати та тримати все в собі.

Міф третій

Тільки жінка може бути берегинею миру та злагоди в сім'ї, суспільстві. У чоловічій природі закладена войовничість.

Насправді

Статистика злочинів, скоєних чоловіками і жінками, засвідчує: прояви фізичної агресії в «сильній» статі набагато частіші, що є підставою для висновків про чоловічу войовничість та мілітаризм. Саме соціальне оточення часто провокує та схвалює чоловічу агресивність, силу та вміння постояти за себе, вважаючи їх центральною складовою мужності. За відповідних обставин жінки також можуть виявляти брутальність, агресивність, здатні скоїти вбивство.

Міф четвертий

Жінки — балакучі, язикаті істоти, пліткарки, які не вміють тримати язика за зубами. «Справжні» чоловіки небагатослівні.

Насправді

Статевих відмінностей у рівнях вербальної активності дорослих не виявлено. За певних умов простежується відмінність лише в змісті спілкування, його експресивності. Вважається, що жінки частіше орієнтовані на передачу ставлення до події, а чоловіки — на саму подію. Психологи не зафіксували статевих відмінностей в особливостях спілкування чоловіків і жінок.

Міф п'ятий

Жінки емоційніші, вразливіші, мають слабшу нервову систему, тонкослізки. «Слабка» статі більш схильна до психічних розладів, депресивних та тривожних станів, частіше трапляються самогубства.

Насправді

Поріг емоційної чутливості не зумовлюється статтю. Культурні традиції й норми призвичаюють чоловіків не виказувати емоцій, приховувати сльози, носити свої переживання в собі. Слабкодухі жінок — не рідкість, чимало є і слабкодухих чоловіків. Психічні розлади, що виникають через зрив вищої нервової діяльності, трапляються як серед чоловіків, так і серед жінок. Якщо деякі розлади характерніші для чоловічої статі (наприклад, розлади через брак уваги, з гіперактивністю чи виключно-агресивною поведінкою та ін.), то інші частіше трапляються в жінок (розлади через страх розлуки, особисту залежність тощо).

Ряд психічних розладів, у тому числі депресія, посттравматичний синдром, трапляються серед як чоловіків, так і серед жінок. За показниками суїцидальності статеві групи відрізняються лише в рамках вікових меж. У підліткові та юнацькі роки більше схильні до самогубств жінки, у старшому віці — чоловіки.

Міф шостий

Хатня робота, виховання дітей — прерогатива жінок. Чоловік у кращому разі може допомогти дружині. Домашній затишок — справа рук жінки.

Насправді

Жодна стаття не має природних схильностей до опіки, марудної побутової роботи. Статевотипізований розподіл праці характерний для патріархатних взаємин. Партнерський тип шлюбних стосунків побудований на взаємозамінності і взаємній підтримці у виконанні сімейних ролей. Виконує домашню роботу не той, хто начебто має природну схильність до цього, а той, хто має вільний час. Морально-психологічний клімат у родині залежить від основних настроїв обох — і чоловіка, і дружини. Маскулінна лінія поведінки чоловіка в сім'ї часто обертається диктатом не тільки над жінкою, а й над дітьми.

Міф сьомий

Щастя жінки неможливе без сім'ї та дітей. Ніщо не може замінити жінці щастя материнства та подружнього життя. Чоловік здатний реалізувати себе поза сім'єю, занурившись у роботу.

Насправді

Материнство — провідна сфера самореалізації жінки, дарована природою.

Можливість народити дитину — дарована природою можливість, яка є в жінок і недоступна для чоловіків. Проте не кожна жінка здатна народити дитину, не кожній вдається створити сім'ю. Не кожному чоловікові судилося стати батьком та сім'янином. Однак життя таких жінок і чоловіків може бути наповнене цікавою професійною, громадсько-культурною діяльністю, яка дає простір для самореалізації. А з іншого боку, люди істоти соціальні, і жити поодинокі їм часто не дуже подобається незалежно від статі. А можливість мати власну родину і виховувати дітей дають чоловікам шанс бути безумовно потрібними і користуватись любов'ю і повагою.

Міф восьмий

Чоловіки прагнуть сексу, жінки — кохання. Чоловіки частіше зраджують, ніж жінки, більш сексуальні, схильні упадати за «кожною спідницею». Жінки люблять слухом, чоловіки — очима.

Насправді

Об'єктивні психологічні та фізіологічні закономірності сексуального збудження, його суб'єктивний перебіг однакові в чоловіків і жінок. Чоловіки, на відміну від жінок, виявляють більшу терпимість до позашлюбних і тимчасових сексуальних зв'язків. Як для чоловіків, так і для жінок секс однаково важливий, хоча подвійна зайнятість жінки у шлюбі, яка призводить до хронічної фізичної та психічної перевтоми, може значно притлумлювати статевий потяг. Виховані в умовах патріархату жінки схильні вважати цінністю своє тіло і сексуальний доступ до нього, тобто для них секс — це те, що вони можуть дати або не дати чоловікові, ризикуючи при цьому втратити його прихильність як у випадку, коли дасть (тому що шльондра), так і у випадку, коли не дасть (забагато про себе думає, і тому чоловік знайде собі іншу). Тому ніжні почуття з боку чоловіка можуть виступати як певна гарантія, що він не піде до іншої, щойно отримає бажане.

Зарубіжні дослідження дошлюбної та шлюбної сексуальної поведінки чоловіків і жінок засвідчують, що дедалі очевиднішою стає тенденція єдиної статевої моралі, зменшення диференціації статей за принципом подвійного стандарту щодо моногамних стосунків.

Міф дев'ятий

Молодість і краса жінки — головні запоруки її щастя. Успішність чоловіка визначається передусім високим матеріальним та соціальним статусом.

Насправді

В умовах, коли в межах патріархатного ладу жінки мають менший доступ (а часом — істотно менший) до економічних та інших

ресурсів порівняно із чоловіками, вони схильні використовувати той ресурс, котрий мають від природи — тобто молодість і красу, щоб отримати якісь фінансові та моральні гарантії від чоловіків. Саме це, власне, і є одним з проявів патріархату — коли жінки є суспільною власністю чоловіків, і їхня цінність вимірюється тільки і виключно тим, наскільки вони є сексуально привабливими. Це допомагає тримати жінок у стані конкуренції між собою та маніакального догляду за власним тілом — аби не втратити ринкової вартості.

Сексуальна ж привабливість є таким самим культурним конструктом — скажімо, в середньовічній Європі привабливими вважали хворобливих і тонкокістих дівчат, в деяких країнах континентальної Африки найпривабливішими вважають жінок, котрі народили по троє і більше дітей — з відвислими грудьми і розтяжками. В багатьох країнах світу привабливими вважають дівчат з надмірною зайвою вагою — що означає, що їхні батьки достатньо заможні, аби годувати свою дитину досита і не виснажувати тяжкою фізичною працею. Тобто сексуальна привабливість залежить від багатьох факторів і не зводиться до фізичних параметрів тіла конкретної дівчини чи жінки. Ну і, зрештою, те, що в певній культурі вважається привабливим, далеко не завжди співпадає з індивідуальними смаками конкретних людей.

Чоловіки ж користуються тими перевагами, котрі їм дає патріархат, і мають можливість обирати собі партнерок не за близькістю поглядів і спорідненістю душ, а за тим, наскільки це відповідає їхньому статусу.

В тих суспільствах, де жінки мають достатньо можливостей заробляти собі на життя самостійно, вони вільніші у виборі шлюбних партнерів. Тому популярністю серед жінок користуються розумні, чуйні, сексуально привабливі, хазяйновиті чоловіки, для котрих жінка не трофей, а друг і кохана людина.

Міф десятий

Жінки нездатні до логічного мислення. Вони керуються емоціями. Саме тому і існує вираз «жіноча логіка». Логіка — прерогатива чоловіків.

Насправді

Механізми мислення не залежать від статі. Не існує суто чоловічої, чи справжньої, логіки, й жіночої, тобто викривленої і хибної. Існує логіка математична і логіка ситуативна. І чоловіки, і жінки рівною мірою здатні користуватися і тією, й іншою.

Міф одинадцятий

Тільки окремі жінки здатні виконувати провідні ролі в підприємстві, виробництві, політиці. Жінкам краще орієнтуватися на підлеглі ролі. Чоловіки краще справляються з керівними посадами й більше розуміються на політиці, економіці, науці.

Насправді

Жінки нічим не поступаються чоловікам у професійній придатності до найрізноманітніших видів діяльності. Серед жінок є відомі вчені, дослідниці, винахідниці, керівниці фірм, підприємств, а також міністри, прем'єрки урядів, командири космічних екіпажів та президенти країн: усі вони чудово дають раду зі своїми обов'язками.

Міф дванадцятий і останній

Чоловіки з Марсу, жінки з Венери. Ми такі різні, що ніколи не зможемо зрозуміти одне одного.

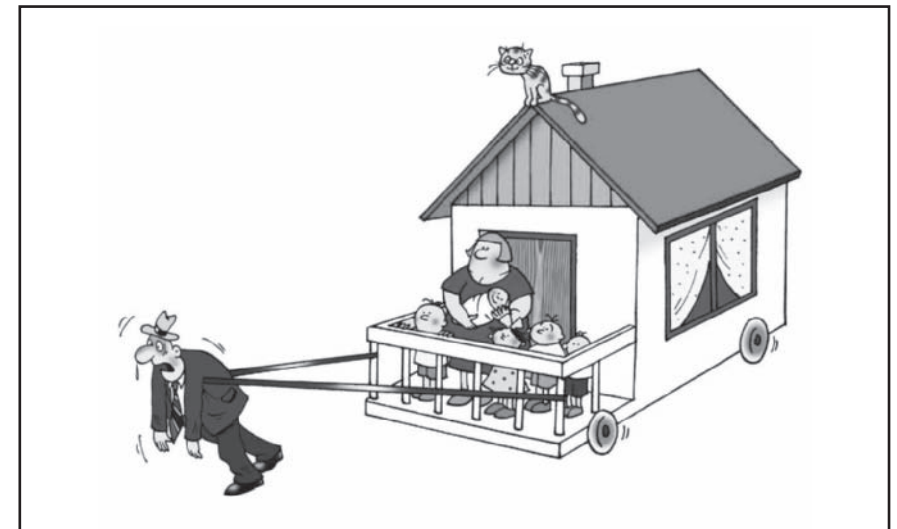
Насправді

Уявлення про те, що таке чоловік і що таке жінка, відрізняються від країни до країни, від епохи до епохи, від класу до класу, від соціальної групи до соціальної групи. Немає універсального і єдиного для всіх людей визначення того, що собою являють жінки, а що — чоловіки. Жінка і чоловік, що є сучасниками з одного соціального прошарку з однієї країни, мають між собою набагато більше спільного, ніж, відповідно, з іншими жінками чи чоловіками в інші часи в інших країнах.

Однак з дитинства нас виховують на протиставленні жіночого і чоловічого, і найбільше це протиставлення в наших головах проявля-

ється у підлітковому віці — коли ми ще погано розуміємо, хто ми і що ми, і тому хапаємось за стереотипи, яких нас навчали. З віком люди усвідомлюють, що розмаїтість людей не обмежується чоловічою і жіночою статтю, і що насправді між нами загалом набагато більше спільного, ніж відмінного. Але засвоєна з дитинства решітка сприйняття — дівчаче рожеве, хлопчаче блакитне, жінки — це емоції, чоловіки — це логіки, жінки — це турбота, чоловіки — це войовничість, часто не дає нам побачити те, що виходить за межі цієї решітки. І тому ми вважаємо розумних і рішучих жінок чоловікоподібними і жорсткими (бо вони сильніші за наше традиційне уявлення про жінок), а турботливих і ніжних татусів — слабачками і тюхтіями (бо в нашій решітці уявлення є комірчка лише для брутальних агресивних чоловіків).

Щоб належно оцінити всю розмаїтість роду людського, варто відмовитись від застарілих і жорстких стереотипів і привести нашу решітку сприйняття у відповідність до дійсності. Для цього треба уважно дивитись навколо і уважно прислухатись до тих, кому ми традиційно відмовляли у праві на голос — і до себе теж.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ

НАСТОЯЩИЕ МУЖЧИНЫ УХОДЯТ В ДЕКРЕТ

Все чаще мужья уступают женам карьерную лестницу, а сами идут в декрет.

«Да что ты все: мама, мама?», — сокрушался в небезызвестном мультике волк. Сюжет, в котором матерый хищник стал папой для теленка, освоил стирку, готовку и даже научился петь колыбельные, в 1984 году произвел фурор у телезрителей. Но создатели и не предполагали, что спустя много лет придуманная ситуация станет реальностью. Так уж повелось, что когда речь заходит о воспитании малышей, в голове возникает картинка с заботливой матерью, которая, напевая колыбельную, одной рукой кормит малыша из соски, другой стирает пеленки, успевая при этом готовить мужу котлеты на ужин. Но в последние годы все больше украинских мужчин, по примеру западных, соглашаются на роль хранителя домашнего очага, идут в законный оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком и ускоренно осваивают курс «дочки-матери». А жены их при этом добывают деньги и продвигаются по карьерной лестнице.

Киевлянин Александр Егоров в «добровольной ссылке» — декрете — уже почти четыре года: сначала растил дочь Соломию, теперь она помогает папе нянчить полуторагодовалого Елисея. Мама работает положенные пять дней в неделю в Посольстве США. «Мы, конечно, не планировали изначально меняться ролями, просто так сложились обстоятельства, — улыбается Александр. — У Саши очень хорошая работа, и уходить в декрет, даже на несколько месяцев, ей не хотелось. С другой стороны, мы понимали, что не сможем доверить своего малыша няням. Я, когда увидел, как чужие дети, которые с первых дней на руках няни становятся на них похожими даже внешне, сразу сказал: «Не хочу, чтобы мои дети были копиями нянь!».

Александра почувствовала поддержку мужа с первых дней беременности, он вникал во все: супруги вместе посещали курсы, читали литературу и даже ходили на занятия йоги, где Саша был единственным

мужчиной. «Поэтому, когда родилась дочь, я уже была настолько уверена в муже, что понимала — никто другой не смог бы сделать все лучше. Я буквально сразу вышла на работу, а Саша полгода ходил ко мне на работу с малышкой по графику — для грудного кормления».

Александр не скрывает — собственную работу пришлось основательно забросить (он с другом занимался авторемонтом), зато удовольствие от процесса воспитания детей затмило все ожидания. Каши варить было делом самым простым — на каждой коробочке есть четкая инструкция, где все расписано до мелочей. «Я думаю, что мужчинам даже легче — они к инструкциям привыкли, и если делать все правильно, то получается идеально. И потом, воспитывать ребенка сейчас гораздо проще, чем во времена наших родителей. Есть стиральные машины, куда можно сложить вещи, и они быстро постирают, и величайшее изобретение человечества — памперсы, — говорит Саша. — Ну, конечно, должно быть внутреннее желание и понимание в семье».

Александра признается, что возможно, если появится третий ребенок, она уже свой шанс не упустит и сменит папу на посту. «Наверное, хочется тоже пройти этот путь и самой, хотя папа просто отлично справляется, может позвонить лишь иногда на работу и спросить, что лучше надеть ребенку. Дети под строгим надзором отца дисциплинированы и не капризны. К тому же, это очень хорошо, что у них есть возможность общаться так много с мужчиной, ведь сейчас так складывается, что и в детсаду, и в школе их окружают лишь женщины, а нормального общения с мужчиной как бы и нет».

ДВА МЕСЯЦА С СЫНОМ БЫЛИ АДОМ

На семейных форумах в интернете десятки историй украинских и российских пар, которые прошли путь отцовского декрета. Большинство семей восторгаются результатом, перечисляя только плюсы, но есть и другие примеры. Харьковчанин Виктор рассказывает,

что сразу был против декрета, но жена зарабатывала в три раза больше и настояла, чтобы он взял отпуск по уходу за ребенком.

«Стыдно было перед самим собой, а друзьям я вообще не мог сказать, что буду делать женскую работу. Радость о ребенке просто омрачалась собственной неполноценностью и несостоятельностью. Первые дни мы были вместе, и жена постоянно командовала, поучала. Потом она стала постепенно выходить на работу, а я сник совсем. Сын постоянно плакал, я забывал менять подгузники, портил каши, из-за этого у нас постоянно были скандалы. Пусть так и нельзя говорить, но эти два месяца с сыном были адом. Он кончился, когда жена психанула и взяла положенный отпуск, чтобы выполнять свои прямые обязанности. Я вернулся на работу. Конечно, в финансовом плане мы проиграли, но атмосфера в семье получила разрядку».

В основном, декретные папы — люди свободных профессий. Для них взять отпуск по уходу за ребенком — дополнительная возможность реализовать себя и подработать, даже дома. «Я не хотела, чтобы муж шел в декрет, — пишет на форуме Тамара Косова, — у нас были споры. Но сейчас благодарна ему за мудрое решение. Он смог оформить себе отпуск на работе, получил компенсации, и при этом не просто отлично справляется с ролью няни, но и пишет компьютерные программы для зарубежных партнеров, зарабатывая больше меня. Я готова на руках его носить».

СЕРГЕЙ: «НА МОЛОЧНОЙ КУХНЕ Я БЫЛ ЕДИНСТВЕННЫМ ОТЦОМ»

Первопроходцем среди украинских декретных пап можно назвать Сергея Прохоренко-Истомина. Они с женой решились на второго ребенка, когда старшему сыну было почти пятнадцать лет. «Тогда, в 2001 году, затея поменяться ролями с женой и вместо нее уйти в декрет, наверное, многим показалась оригинальной. Но жена имела хорошую работу в трикотажном ателье, а я в то время давал частные

уроки иностранных языков. Мне было 42 года — возраст, когда совсем по-другому начинаешь смотреть на жизнь, возникают другие ценности. Я не чувствовал себя ущемленным в правах или некомфортно, хотя на молочной кухне я был единственным папой и часто оказывался в компании дам и на детской площадке».

«Но это не означало, что я не участвовала в процессе совсем, — подключается к разговору супруга. — Ведь так наладить быт, как женщина, у мужчины все равно не выйдет. Вот прибежала я с работы, смотрю: мои ушли на прогулку, все убрано, вымыто, но мой глаз замечает пыль на подоконнике, и я кидаюсь убирать». С первым ребенком, который родился еще при Советском Союзе, сидела только мама, тогда Сергей Михайлович лишь помогал супруге, но особо в процесс не вникал. «Если я тогда что-то и делал, то уже забыл. Приходилось заново читать много литературы, общаться на эту тему с опытными родителями, ответственность была огромная. Большой плюс был в том, что существовал определенный график, четко организованное время. Например, я знал, что в это время мы принимаем пищу, потом собираемся гулять и едем на молочную кухню, потом — в магазин».

Поражало, как тяжело иногда было. Когда мы возвращались с дочкой домой, и когда я заносил коляску на четвертый этаж, даже мне, здоровому сильному мужчине, нужно было делать передышки. Как же тогда должно быть женщине? Или вот случай: однажды отлетело у коляски колесо, попало под машину и выкатилось из-под нее уже «блином». Я как-то приделал его, и мы кое-как продолжили путь. Представляете, если бы в такую ситуацию попала женщина!». Когда девочка приболела, именно папа выполнял все указания врачей, делал массаж.

Сегодня и родные, и соседи только «папиной дочкой» ребенка и называют. «С папой они друзья, разговаривают о чем угодно, доца рассказывает ему секреты, а мне — нет, — делится мама. — Но я и не ревную, наоборот, очень рада, что так сложилось».

НЕ ПЕРЕДЕЛЫВАЙТЕ ЗА МУЖЧИНОЙ ДЕЛА, ВЫКАЗЫВАЯ НЕДОВЕРИЕ

«В середине девяностых, когда я только начинала работать, тема мужского декрета была практически закрытой в нашей стране, об этом даже не думали, — говорит специалист центра психологии семьи «Лелека» Виктория Борисова. — Ныне папы охотнее соглашались посвятить себя ребенку, пока мама работает, хотя такие мужчины, по-прежнему, белые вороны (в то время как женщина, достигшая карьерных вершин, уже давно норма). Этот стереотип подогревается самими женщинами: мамами, бабушками, которые совершенно искренне считают детей и внуков своей собственностью (чем блокируют их развитие) и уверенны, что мужчина с детьми (да и на кухне) справляется хуже».

Парам, которые решились поменяться местами, Виктория рекомендует заранее продумать все возможные нюансы и договориться: скажем, папа имеет возможность тратить 3 часа в неделю на свои личные дела. Женщинам такой совет: сдерживать себя, по возможности, и не вмешиваться сразу, когда у мужа что-то не получается, сломя голову бежать к ребенку, выказывая тем самым недоверие. Стоит помнить, что мужчине нужна возможность самореализации, иначе он перестанет себя уважать. Небольшой, но реальный заработок помогает «домохозяину» сохранить уверенность в себе. Даже когда все деньги приносит жена, крупные траты и распределение средств следует обсуждать вместе».

ПЛЮСЫ:

- Отцовское воспитание более ровное. Мужчина стабилен психоэмоционально, не настолько подвержен резким перепадам настроения, как его супруга, которая вдобавок, возможно, еще и переживает послеродовую депрессию.
- Мужская логика помогает организовать безопасное пространство (у пап детки реже травмируются) и не допустить вседозволенности.

У ребенка значительно уменьшается количество страхов перед всем неизвестным и новым. Ведь папа всегда защитит!

- В семьях, где мама работает, а отец остается с детьми, у детей устанавливаются более ровные и глубокие отношения с обоими родителями, ребенок получает вдвое больше родительского внимания.
- Наполненные отцовским вниманием, дети легче переносят разлуку с мамой. Когда ей нужно уйти, ребенок не будет со слезами забиваться в угол.
- Улучшается микроклимат в семье. Мужчина понимает, насколько нелегко и ответственен труд няни, появляется уважение к усилиям супруги. Совершенно другая ситуация возникает, когда женщина все заботы о ребенке несет на себе, а на супруга у нее не остается ни времени, ни сил, и мужчина просто вынужден искать себе отдушину на стороне.

МИНУСЫ:

- Ребенок до полугода не может без вреда для психоэмоционального и физиологического здоровья оставаться без мамы более, чем на 4 часа. Энергетическое наполнение мамой просто необходимо крохе, ведь все 9 месяцев он был у нее в животике.
- Мама — своеобразная «ходячая столовая». При грудном вскармливании происходит и энергетическое наполнение. Насильственное прерывание этого процесса может негативно сказаться на дальнейшем развитии крохи.
- Возможно, папу какое-то время будет тяготить ощущение собственной неполноценности, должность няни и домохозяйки. Тут многое зависит от микроклимата в семье и отношения самой супруги к этой ситуации. Если у нее на подсознательном уровне выработан стереотип, что «добыча мамонта» — это исключительно мужская забота, то ей тяжело будет поддерживать супруга.
- Мужчина может оказаться вычеркнутым из общественной жизни, а для большинства представителей сильного пола осознание этого очень болезненно.

- Отец в роли няни быстрее матери может потерять свои профессиональные навыки. Если женщина по своей природе способна заниматься несколькими делами одновременно, то папа уходит в ребенка, что называется, с головой. Происходит это в силу особенностей мужского мышления. Объясняется это так: у женщин более динамична связь между полушариями мозга, поэтому они способны совмещать несколько занятий, мужчины же используют только одно полушарие, в зависимости от того, какого рода задача перед ними поставлена.

ЗАКОН ГОВОРIT МУЖЧИНАМ «ДА»

В каждой стране отпуск по уходу за ребенком ограничен определенными сроками. В Великобритании на каждого ребенка предоставляется полгода полностью оплачиваемого отпуска. Закон, по которому украинские папы могут брать отпуск по уходу за ребенком, в Украине существует около десяти лет. По этому же закону в декрет могут уходить и другие родственники.

«Несмотря на закон, пользуются этим правом наши папы редко, не в пример западным мужчинам, — разводит руками юрист Виктор Дасюк. — Статья 18 закона Украины об отпусках предусматривает, что папа может оформить отпуск по уходу за ребенком либо полностью, либо частично. Достаточно принести на работу необходимые документы: справку о рождении ребенка и подтверждение, что жена возобновляет работу».

За папой, как в таких случаях за мамой, сохраняется непрерывный трудовой стаж и место работы (вакансия). Если папа решит, что может совмещать уход за ребенком и карьеру, то может выйти на работу на неполный рабочий день (так же, как и женщина). Выплаты по предродовому и послеродовому больничному получит мама по месту работы, так же, как и одноразовую помощь при рождении ребенка».

НАСТОЯЩИЕ МАЧО — В ДЕКРЕТЕ

Единственная страна в мире, где, по закону, папа обязательно (хотя бы месяц) должен посидеть в декрете с малышом — Швеция. В основном, тамошние отцы соглашаются взять больший срок и смеются на воспитательном посту мам, зная, что работодатель сохраняет место и возмещает отпускные.

В Украине законным правом сидеть с ребенком пользуются, в основном, жители столицы и больших городов, где меньше ощущается зависимость от мнения общества. Но есть смельчаки не только там, например, — 62-летний Андрей Маковец, житель Винницкой области. Чтобы дочь не потеряла высокооплачиваемую, престижную работу, он оформил отпуск по уходу за ребенком на себя, и уже два года, как он стал няней, мамой, папой, бабушкой и дедом в одном лице для своего внука. Новость произвела на односельчан настолько колоссальное впечатление, что даже временно вытеснила из лидеров вечерних обсуждений вечно живые темы об украинских политиках.

«Мы с дочкой только вдвоем. Жену я похоронил давно, муж дочери от сына отказался еще до рождения. Что нам оставалось делать? В первые дни, когда люди в нашем селе только прознали, что я пеленки стираю, зубы скалили и языки чесали. Мужики подначивали меня, мол, под каблуком у жены ходил, а теперь у дочки, говорили, что придут посмотреть, когда у меня грудь вырастет и я уже кормить начну. Но мне это все по барабану, главное — благополучие семьи».

Единственный внук Маковца уже самостоятельно семенит рядом с дедом, крепко ухватившись за штанину. С «Дуду» (так малыш называет воспитателя) они неразлучны, даже когда мама выходная. Двухлетний Тарас — главный помощник в огороде и равноправный партнер в домино. Мир он познает вместе с мудрым дедом. Даже первому слову «мама» Тараса научил дедушка.

«Я всю жизнь проработал в тракторной бригаде: летом в поле, зимой в гараже. Трудился, чтобы стране было хорошо, чтобы у детей было прекрасное будущее, а оказалось, что за всем этим я проглядел, как выросли мои дети. Спасибо Тарасу, с ним я восполняю пробел, переживая вторую молодость. Хотя, конечно, вынуждать малыша — это колоссальный труд, я долго искренне верил фразе, что «В хоккей играют настоящие мужчины», но сегодня готов ее потеснить другой: «Настоящие мужчины уходят в декрет!». Слабаки с этой задачей не справятся», — говорит дед-няня.

БОГАТЫЕ ТОЖЕ НЯНЧАТ

Богатые и знаменитые, как правило, доверяют своих чад армиям нянь и сиделок. В основном, звездные папы Украины могут похвастаться только тем, что теоретически знают, как поменять подгузник и включить стиральную машинку. Мэр Полтавы Андрей Матковский — исключение. В своих интервью он частенько вспоминает, как сидел с годовалым сыном Михаилом больше года в декрете, пока жена руководила страховой компанией.

Не скрывает, что освоил все этапы воспитания дочери и народный депутат Украины от ПР Анатолий Кинах. Декрет он не оформлял, но признается, что заботился о новорожденной дочери Софийке с первого дня. «Моя жена Маринка очень сложно переживала послеродовое время, у нее были проблемы со спиной, и она физически не могла ничего делать, — вспоминает Анатолий Кириллович. — Потому доченькой я начал заниматься с первых дней ее жизни, сразу, как привез Софийку домой из роддома. О помощи чужих людей я и слышать не хотел: зачем няня, если есть папа? Мы так долго ждали дочь, она нам далась непросто... Я решил, что лучше не буду спать ночи напролет и сам все буду делать».

Софийка была очень дисциплинированной малышкой. Я только клал ей руку на голову — и она сразу успокаивалась, засыпала, обожала мои песенки и сказки. Конечно, у меня был достаточно жесткий график: надо было вставать четыре-пять раз за ночь, чтобы покормить доченьку — отмерять порции, смешивать, смотреть, какая температура — очень быстро я уже умел это делать в три счета. Днем я работал, но набегами — главным для меня в тот период, как и сейчас, была София. Сегодня я с закрытыми глазами могу и памперс надеть, и покормить, и убаюкать».

Джерело: газета «Сегодня» (Київ)

КОМЕНТАР:

Власне, починати доводиться вже із заголовку **«Настоящие мужчины уходят в декрет»**. Автор оперує словесним штампом, не вдаючись до лексичного значення словосполучення «настоящие мужчины». За логікою журналіста, якщо існують «справжні» чоловіки, то є і «несправжні». Іншими словами, якщо чоловік з якихось об'єктивних причин не може піти у декрет або за погодженням у родині це зробить тільки дружина, то він уже є ущербним, неповноцінним благовірним. Інша теза, яку пропонує автор статті, це взяття декретної відпуски для чоловіка стає ніби кроком-подвигом. Бо це, мабуть, найтяжче для чоловіка перейматися власною дитиною, переступити через себе?!

Звідси й висновок: не можна вживати кальковані усталені вирази-паразити, котрі закріплюють стереотипи у свідомості пересічного читача. Для журналіста важливо не тільки постійно поповнювати свій лексикон новими словами, але й замислюватися над тим, яке смислове навантаження вони несуть у собі. Це має бути не набір усталених кліше, що не відповідають демократичним засадам світогляду, а своєрідне, глибоко продумане слововживання.

«Все чаще мужья уступают женам карьерную лестницу, а сами идут в декрет». Складається таке враження, що чоловіки вимушено роблять послугу своїй дружині, пропускаючи її вперед. Йдеться не про родину, її можливості, розподіл обов'язків, обопільне рішення, а саме про «барську послугу» чоловіка, яку він надає своїй коханій. Інше значення цього речення впливає, що чоловік поступається саме своєю кар'єрою, для нього на цьому закінчується життя. Якби це навіть так і було. То чому це має бути (подібний крок) «природним» (прийнятним) для жінки і «не природним» для чоловіка?

«...в последние годы все больше украинских мужчин, по примеру западных, соглашаются на роль хранителя домашнего очага, идут в законный оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком и ускоренно осваивают курс «дочки-матери». А жены их при этом добывают деньги и продвигаются по карьерной лестнице».

Автор, мабуть, твердо переконаний, що роль чоловіка полягає виключно у добуванні грошей та «кар'єрному благополуччі», жінка ж має бути так само винятково «берегинею домашнього затишку». Усе навпаки, що навпаки — то від лукавого, у нашому випадку «західна забавка», себто таке собі «новомодне віяння». Причому це «віяння» дозволено на законодавчому рівні «законный оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком...».

Прикро, що автор не зупинився і не написав бодай одного речення щодо причин **«ускоренного курса «дочки-матери»**. Чому сучасні українські чоловіки не готові до сімейного життя і чому їм доводиться опановувати догляд за своєю дитиною і вчитися у дружини лише

в дорослому віці. При цьому достеменно відомо, що потреба в подібних знаннях з'являється не випадково чи то пак вибірково. Та чи не через те саме стереотипне виховання дітей батьками, щодо змалку привчають дівчаток і хлопчиків до певних суто «чоловічих» та суто «жіночих» ролей у суспільстві?

У текстах варто уникати таких речень як-то **«Киевлянин Александр Егоров в «добровольной ссылке»**. У черговий раз підкреслюється вимушеність вчинку чоловіка. Штучне, ледь не примусове, обмеження та відстороненість його від усього світу. При цьому, розуміємо так, для жінок це висланням є природнім та добровільно необхідним вчинком, від якого вони отримують лишень збочену насолоду. А от чоловіки, позбавлені пива та футболу (хоча другого навряд), вже репетують про ущемлення їхньої свободи.

«ДВА МЕСЯЦА С СЫНОМ БЫЛИ АДОМ». Це цитата з тексту одного з «героїв» цієї статті. У моєму випадку це слово справді має два значення: чоловіка, про якого, власне, йдеться у матеріалі; і тата, котрий так висловився про тимчасове перебування зі своїм сином. Якщо опитана людина так висловила, то журналісту не можна подібні цитати виносити у підзаголовок. Йдеться про маленьку дитинку і якщо для батька це «пекло», певен, що це дуже добре його характеризує як людину. **«Из-за этого у нас постоянно были скандалы»**. А насправді скандали були через ущемлене чоловіче самолюбство, бо **«жена зарабатывала в три раза больше»**. І саме через це, а не через дитину(!), **«стыдно было перед самим собой, а друзьям я вообще не мог сказать, что буду делать женскую работу»**. Журналіст має правильно розставляти акценти.

Варто звернути увагу на **«женскую работу»**. Розділення праці, професій на жіночі та чоловічі не існує. А отже маємо писати **«жіноча»/«чоловіча»** робота, **«жіноча»/«чоловіча»** професія, — тобто це слово брати у лапки.

«В основном, декретные папы — люди свободных профессий». Цими словами журналіст створює черговий стереотип. В Україні є чи-

мало прикладів татусів, котрі свідомо обирають догляд за своїм малюком. Безумовно, зайнятість батьків, на жаль, сьогодні грає дуже велику роль. Часто-густо бажання тата займатися своєю дитинкою зводиться нанівець економічними чинниками. Разом з тим маємо чимало прикладів, коли батьки знаходять компромісні варіанти. Тож спершу все спирається на бажання, а вже потім на можливості чоловіка.

«...отлично справляется с ролью няни». Ще одна помилка, якої припустився журналіст, повторюючи, сподіваюсь, дослівно слова дружини. Чоловік не виконує роль няні(!) чоловік виконує не роль, а функцію батька. Автор у чергове ретранслює суспільний стереотип, за яким вихованням дитини опікується лише жінка (матуся, бабуся). У суспільній свідомості укорінено й інше. Тимчасово дитину лишають сусідці, але не сусіду. Чим керуємося? Безпекою? Точно нею?

«...на молочной кухне я был единственным папой и часто оказывался в компании дам и на детской площадке». У цьому реченні маємо зневажливе ставлення до жінок, називаючи їх «дамами». У цьому випадку можна було використувати слово «жінок», оскільки це не було би повтором.

«Сколько мужчин готовы стать «мамами». Помилка журналіста полягає в тому, що татові не потрібно ставати кимось. Йому потрібно бути собою.

«Закон, по которому украинские папы могут брать отпуск по уходу за ребенком, в Украине существует около десяти лет». Насправді з 1997 р. Проте подібна норма існувала в КЗпП ще за радянських часів.

«Жену я похоронил давно, муж дочери от сына отказался еще до рождения. Что нам оставалось делать?»

«Трудился, чтобы стране было хорошо, чтобы у детей было прекрасное будущее, а оказалось, что за всем этим я проглядел, как выросли мои дети. Спасибо Тарасу, с ним я восполняю пробел, переживая вторую молодость...». Подібний приклад показує не добровільність, а вимушеність дідуся займатися онуком, а також використання дитини для **«восполнения пробела»**. Наводячи подібний приклад,

автор показує, що чоловіки займаються вихованням дитини лише під тиском певних життєвих обставин або своїх близьких.

Мінусом можна також вважати відсутність посилання у вірках «ПЛЮСИ» та «МИНУСИ». Абсолютно незрозуміло звідки взято ці тези, з якого джерела. Більша частина і плюсів, і мінусів — або стереотипи, або вигадка. Приміром, **«Энергетическое наполнение мамой просто необходимо крохе, ведь все 9 месяцев он был у нее в животики»**. Цілковито антинауково.

«Ребенок до полугода не может без вреда для психоэмоционального и физиологического здоровья оставаться без мамы более, чем на 4 часа...». Критичним для дитини є наявність чи відсутність догляду і турботи, а хто саме надає цей догляд, не так принципово.

«Если женщина по своей природе способна заниматься несколькими делами одновременно, то папа уходит в ребенка, что называется, с головой. Происходит это в силу особенностей мужского мышления». Подібні заяви є стереотипною нісенітницею.

Практично всі плюси — зневажливість до того, як жінки виконують свою виховну роботу з дітьми, а будь-що, що в цій ролі роблять чоловіки, інтерпретується через призму Великого, Розумного, Логічного чоловіка. Існування інших чоловіків для журналіста досі лишається таємницею.

«Первопроходцем среди украинских декретных пап можно назвать Сергея Прохоренко-Истомина... Тогда, в 2001 году...». У цьому моменті взагалі незрозуміло, з якого дива автор узяв, що саме ця людина є першопрохідцем. Одна з моїх колежанок, коли працювала на Волинському держтелебаченні в 1997 році, тісно спілкувалася з однією журналістською родиною. Чоловік трудився в політичній редакції, дружина — в молодіжній. Одного віку, вчилися разом на журналістиці. З першою дитиною в декреті сидів чоловік, з другою — дружина. Це нікого не дивувало і навіть не було предметом для пліток.

Резюмуючи. Загалом вся стаття викликає таке відчуття, ніби журналіст не може думати не штампами. Причому штампами патрі-

архатними: жінка — мати і домогосподарка. Чоловік, який виконує звичайну для жінок роботу — або герой, або лузер. Будь-яке виконання чоловіком його власних батьківських обов'язків описується як щось особливе, щось дивне і незвичайне.

І головна проблема тут, що в уявленні журналіста в родині існує лише дві ролі — домогосподарки і здобувача грошей. Це ситуація, котра йому видається настільки нормативною, що він ані на секунду її не піддає сумнівам. Однак ролі в сучасній родині не бувають і не можуть бути такими простими. І чоловік, і жінка заробляють гроші, і обоє роблять якусь роботу вдома. Про паритетний розподіл хатніх обов'язків як у випадку дружини, так і чоловіка в декреті журналіст не згадав жодного разу. Хоча міг би.

В родині, де обоє батьків працюють перед народженням дитини, рішення про те, хто сидітиме з дитиною, приймається на підставі багатьох чинників, заробіток обох при цьому є чи не найважливішим.

Загалом цій статті не завадив би нейтральніший підхід.

БОКСЕРКА АЛІНА ШАТЕРНИКОВА: «В ПАРЛАМЕНТІ БИТИСЯ НЕ ВМІЮТЬ»

Уперше побачив я Аліну місяця півтора тому. Цього вечора на арені національного Київського цирку проходив міжнародний турнір «Парад чемпіонських поясів» — рейтингові й титульні бої боксерів-професіоналів. Одна з восьми пар була жіночою: чемпіонка Європи Аліна Шатерникова проти чемпіонки України Тетяни Бахотнової. Їхню появу на яскраво освітленому квадраті рингу глядачі очікували з особливим інтересом: що й казати, жіночий бокс все ще стереотипно сприймається чоловіками як свого роду екзотика, до якої не так легко декому звикнути. Як, утім, і до жіночого самбо, дзюдо, культуризму. Я готувався побачити плечистих, нахабнувато-самовпевнених дівчат із скуластими чоловікоподібними обличчями, а на ринг піднялися стрункі миловидні дівчата з тонкими, аж ніяк

не мускулистими руками, худобу яких ще більше підкреслювали пухкі боксерські рукавички.

А головне, нічого войовничого не виражали їхні бліді схвилювані обличчя, на яких я марно шукав слідів недавніх побоїщ. Важко було передбачити, що через хвилину-другу вони будуть нещадно бити одна одну.

На жаль, посидинок цієї витонченої пари нічим не відрізнявся від чоловічих. Перевага Шатерникової у класі і фізичній підготовці була очевидною протягом усіх чотирьох раундів. Як і всі лівші, вона боксувала у правосторонній стійці, невтомно атакуючи серіями швидких, досягаючих цілі ударів, ганяла менш імениту суперницю, яка чинила відчайдушний опір, із кутка в кут. Суворо зосередженим, жорстким було обличчя Аліни.

Та ось пролунав останній гонг і воно вмить змінилося: чарівна усмішка, тихий, мелодійний голос, дивовижно схожий на голос знаменитої «художниці» Олени Вітриченко. Коли вона, нарешті, вивалася з полону телевізійників, ми домовилися про інтерв'ю.

Витончено вродлива, елегантно зодягнута, вона сиділа в далекому кутку безлюдної в цей ранній час просторі зали. Побачивши мене, жестом запросила до столу, на якому стояли вази з морозивом, філіжанки з гарячою кавою.

— Скажіть, Аліно, як сталося, що ви, така жіночна, одягнули боксерські рукавички? Напевно, тільки кікбоксинг більш жорсткий і небезпечний?

— Ним я також займалася, — незворушно відповіла вона. — Дворазовий віце-чемпіон світу.

— Ну, чому, скажімо, не фігурне катання?

— І це було. Просто занадто пізно, в 10 років, відвела мене мама до секції.

— Батьки далекі від спорту?

— Обидва — авіаконструктори. Відповідно вибрали і захоплення — парашутні стрибки. А мама ще й легкою атлетикою займа-

лася — призи в чемпіонатах України вигравала. Одне слово, коли я тільки кататися на ковзанах училася, мої однолітки вже такі вензелі на льоду виписували! От з ними тренер і возилася, а до мене — ніякої уваги. Одного разу я почула, як вона комусь сказала, що не варто на мене час витрачати. Я дуже образилася і пішла.

— **Вирішили на рингу вихлюпнути свою злість?**

— Не відразу. Було ще і дзюдо. Мені воно сподобалося. Я йому — також (сміється). Все виходило. Незабаром стала другою в чемпіонаті Києва, і тренер порадив піти в «Динамо» — там, мовляв, класні фахівці. Пішла, на одне заняття подивилася і більше не з'явилася.

— **Навантажень злякалися?**

— Хамства. Побачила, як принижують тренери своїх учнів.

— **А, може, варто було потерпіти. Адже дзюдо — олімпійський вид спорту.**

— Я — фаталістка. Ні за чим не шкодую. Тим більше, що знайшла себе в кікбоксингу. Саме був пік його популярності. Прийшла до Олександра Львовича Ліхтера. Він уже тоді був відомим тренером — працював з такими асами, як Дорошенко, Нечаєв, Кличко-старший. Для мене, салаги, у нього просто не лишалося часу, і він направив мене в ЦСКА — до Вадима Золотарьова і Михайла Мациха. У них і навчалася азам кікбоксингу. Перший турнір — «Золото України» виграла в дівчини з Маріуполя нокаутом — попала ногою по печінці. Могла потім в Москві чемпіонкою СНД стати, дійшла до фіналу, але там моєю суперницею була москвичка...

— **А вдома, як відомо, не тільки рідні стіни, а й судді допомагають...**

— Ганна Розова на десять років старшою і досвідченішою була, але я ні в чому їй не поступалася.

— **Вперше віце-чемпіонкою світу ви стали в Києві 1995-го. Цього разу претензій до арбітрів не було?**

— Їхньої допомоги я не потребувала: у першому бою вже на 30 секунд першого раунду нокаутувала югославку. І знову ж — ногою по печінці.

— Ну, а власній печінці також, либонь, дістається?

— Ніколи! Я взагалі мало ударів пропускаю. Тому що багато працюю над захистом. Адже нанести точний удар легше, ніж самій його уникнути.

— Що ви відчуваєте, коли удари суперниці все ж досягають цілі?

— Болю в цей час не відчуваєш — він приходить потім. Тут важливо не розіслитися, не кинутися вперед стрімголов. Треба швидко обміркувати те, що відбувається, і знайти спосіб узяти реванш.

— А уражене самолюбство? Адже все це на очах у сотень, а іноді й тисяч глядачів.

— Їхньої реакції в розпал бою не чую — тільки голос свого тренера, хоч би як галасливо було в залі. Мені, як повітря, потрібні його підказки. З Олександром Львовичем ми дуже добре спрацювалися, у нас ідеальна психологічна сумісність. Для мене він еталон тренера. І наставника.

— Але ж від нього ви пішли в ЦСКА?

— А за два роки він повернув мене до себе. До того часу я вже втратила інтерес до кікбоксингу і стала боксером. 1997 року виграла в Афінах перший міжнародний жіночий турнір.

— Піклуючись про свою зовнішність, до яких тільки хитрощів жінки не вдаються. Невже вас не турбує ця споконвічна «жіноча» проблема?

— Так, бувають садна, гематоми. Але я добре вивчила секрети макіяжу, умію приховати будь-які вади. А набути їх можна навіть у тренуваннях, хоча спарингуємо у спеціальних шоломах, які захищають голову.

— І хто ж ваші суперники у спарингах?

— Хлопці з любительської збірної України.

— З вами, напевно, боксують по-лицарські — впівсили?

— Залежно від того, в якій я формі. Бувають і суворі поєдинки. Особливо, коли хтось пропустить декілька моїх ударів і не на жарт заведеться. Однак і я не поступлюся. Тим паче, що моя стихія — контр-

атака. Є, щоправда, партнер, який просто змушений ставитися до мене дбайливо. Це перший український чемпіон світу в професійному боксі Андрій Синєпухов. Він зі мною постійно спарингує. Але, звичайно ж, у чвертьсили. Хоч би вже тому, що важчий на 20 кілограмів. У нього надзвичайна швидкість! Завдяки йому і я стала швидше працювати.

— Ви заміжня?

— Ми вже п'ять років з Ігорем разом, але не розписані.

— Він, зрозуміло, також боксер?

— Взагалі не спортсмен. Друкарським бізнесом займається. Він дуже мила й добра людина.

— Напевно, чекає не дочекається, коли ж ви, нарешті, розлучитеся з боксом?

— Навпаки, йому приємно, що в нього така неординарна дружина. Відвідує всі мої турніри, дуже за мене вболіває. І дуже пишається, коли перемагаю.

— А коли програєте?

— Поки без поразок: виграла всі 13 боїв на професійному ринзі.

— Де ж ви з Ігорем познайомилися?

— О, це цікаво. Багато років навчалися в одному класі — і жодних стосунків. А потім випадково зустрілися — і закохалися одне в одного.

— Дружина-боксерка! У сімейних конфліктах, — а без них не обійтися, це може стати вирішальним аргументом.

— Я запальна, наговорити можу, але ніколи не опускаюся до бійки! Жінка, хоч би чим вона займалася, має залишатися жінкою і постійно відчувати, що з нею чоловік: в одних випадках — ласкавий і ніжний, в інших — суворий і владний. Але завжди — сильний, надійний. Ми з Ігорем дуже підійшли одне одному... Вдома — я кішечка, яка прагне ласки, тепла. Увесь заряд агресивності вихлюплюю на рингу.

— Колись у пресі — у нас і за кордоном — час від часу розгоралися запальні дискусії: відомі вчені, медики, видатні діячі культури і навіть колишні боксери, які стали інвалідам, звертали увагу

на антигуманну сутність боксу, ратувати за його заборону. І насправді, потужні удари в голові здатні викликати струс мозку, крововиливи, гематоми, пухлини, психічні розлади. Назву лише одне ім'я — Мохаммед Алі.

— Я не вірю, що саме бокс перетворив його на інваліда. На хворобу Паркінсона страждає дуже багато людей, які жодного разу не виходили на ринг... Будь-який вид спорту — навіть шахи — це коло-сальна праця, фізичні і психічні перевантаження, постійні стреси. Ну а всі види контактних единоборств — це ще і травми. Але ми вільні у своєму виборі. І, повірте, якби я не одержувала задоволення, давно б уже пішла з рингу.

— Рано чи пізно ви повісите рукавички на цвях. І що тоді?

— Біда багатьох, навіть дуже відомих спортсменів, що вони не планують своє майбутнє. А я вже нині про нього турбуюся. Без будь-яких пілг і поблажок навчаюся на шостому курсі НТУУ — це нова назва політехнічного інституту. Не випадково і факультет менеджменту і маркетингу обрала. І потім, хіба бокс не готує до післяспорттивного життя? Адже це він дав мені впевненість у собі, звичку до самодисципліни, вміння терпіти, ставити перед собою цілі й домагатися їх.

— Спорт — це одне, а повсякденне життя інше. Багато спортсменів, вийшовши в тираж, виявляються абсолютно безпомічними перед лицем навіть нескладних життєвих незгод, не можуть знайти свого місця, опускаються.

— Зі мною такого не станеться. Хоч би тому, що честолюбна. Щоб бути кращою за інших, школу закінчила з медаллю. А була не стільки обдарованою, скільки посидючою.

— Бачите себе в бізнесі?

— Можливо.

— Але в нас бізнес, як відомо, потребує «даху».

— А я сама собі буду «дахом».

— Судячи з вашої літературної мови, ви багато читаєте.

— Тепер уже менше. А раніше — запоем! Класиками зачитувалася. Пам'ятаю, як вразили мене «Зачарована душа» Ромена Ролла-

на, «Майстер і Маргарита» Михайла Булгакова. А от «Білу гвардію» не зрозуміла, занадто рано за неї взялася. У поезії люблю символістів. Майже всього Блока напам'ять знала.

— Театралка?

— Тільки балет приваблює. Мене вражають можливості людського тіла, краса й виразність рухів. Музику годинами можу слухати — від блюзу до року. Але не важкого. Обожаю дискотеки. І обоє ми — футбольні фани. На всі матчі «Динамо» ходимо — дуже вболіваємо! Ну, і при найменшій можливості біжу на каток — ковзани до цього часу моя слабкість.

— Зазвичай спортсменки в одязі віддають перевагу спортивному стилю. Про вас цього не скажеш...

— Я люблю класичні речі. Наприклад, шкіряні піджаки й штани.

— А які пристрасті щодо їжі?

— Креветки їла б цілий день. М'ясні страви також. Не відмовляю собі в солодощах — буквально поглинаю торти, морозиво. Мені потрібно вуглеводи — адже багато енергії витрачаю.

— Ну, а зайва вага?

— Не моя проблема — важу не більше 48 кг. При зрості 163 см.

— Співвідношення, як у «художниці». І все-таки: жінка і бокс — звучить для чоловіків, як парадокс. От бачите, навіть римується.

— Ніякого парадоксу не бачу. Краще, по-моєму, самостверджуватися на рингу, ніж у парламенті. У нас хоч бої за правилами. А там Павуки в банці. Дивно, як там вони виживають. Щоправда, як я бачила, й битися не вміють.

— Не змінив вас бокс на гірше?

— Те що мені самій у собі не подобається — не провина боксу. Адже егоїзм природжена риса. І страждають від нього, передусім, близькі люди. Я знаю свій гріх і намагаюся змінитися.

— Ну а до особистісних достоїнств що б ви зарахували?

— Я — дипломатка: неконфліктна, умію порозумітися з різними людьми, критично обмірковувати свої вчинки, попросити пробащення. І дуже обов'язкова — ніколи не підведу.

- **З боксом, очевидно, не скоро розлучитесь?**
- За кілька років.
- **Але ви ще такі молоді.**
- А коли ж народжувати?
- **Усі члени збірної України із самбо — медалістки чемпіонатів Європи і світу. Так от, добра половина з них уже мають дітей.**
- У мене інше уявлення про материнство. Дитину потрібно не тільки народити, а й дати їй раду, тобто, займатися її вихованням не епізодично, а постійно. Великий спорт не залишає для цього часу.
- **Титул чемпіонки Старого Світу нелегко дістався?**
- Цей поєдинок відбувся на батьківщині моєї суперниці Сабіни Ріттер у швейцарському місті Аскона. Вона прийшла у бокс із професійного кікбоксингу — сильна, смілива. Як і годиться господині рингу, відразу захотіла приголомшити.

Але мені така тактика на руку — зустрічними ударами охолодила її запал, а потім уже просто гралася з нею, як кішка з мишкою. Весь 10-раундовий бій пішов за нашим сценарієм.

- **Ну а тепер, напевно, час і світової корони сягнути?**
- Але спочатку мають відбутися два бої з претендентками на мій титул чемпіонки Європи. Потім, очевидно, відбудеться поєдинок за світовий титул за версією WBF. Але все залежить від мого швейцарського промоутера Мішеля Барра.

Джерело: портал громадянської журналістики «ХайВей»

КОМЕНТАР:

Героїня цієї статті по своїй суті розвінчує суспільний стереотип про те, що бокс — суто «чоловічий» вид спорту. Наявність у ньому жінок, у тому числі й наших співвітчизниць, доводить читачеві, що це зовсім не так.

Уже в назві статті бачимо як журналіст використовує не загальноприйняте слово «боксер» чоловічого роду, а **«боксерка»**, що на загальному тлі не може не запам'ятатися, впасти в око будь-якому читачу цього матеріалу.

Після прочитання подібної статті у споживача інформації не лише виникає альтернатива «чоловічому» боксу, але й спростовуються тези про «слабкість» жінки як такої.

Важливо й те, що інтерв'юерка не лишень займається боксом, але й досягла значних результатів як у себе на Батьківщині, так і на міжнародній арені.

У тексті автор відслідковує й інші утвердження в підсвідомості більшості громадян «чоловічі» слова, як-от **«театралка», «чемпіонка»** тощо.

Власне, автор матеріалу чоловік сам говорить вже на початку статті про існуючі стереотипи, прямо вказує на їх конкретність. От, приміром: **«...що й казати, жіночий бокс все ще стереотипно сприймається чоловіками як свого роду екзотика...»**; **«я готувався побачити плечистих, нахабнувато-самовпевнених дівчат із скуластими чоловікоподібними обличчями, а на ринг піднялися стрункі миловидні дівчата з тонкими, аж ніяк не мускулистими руками...»**; **«...нічого войовничого не виражали їхні бліді схвильовані обличчя, на яких я марно шукав слідів недавніх побоїщ»**.

Подальше знайомство з співбесідницею нівелює ще один стереотип. Щоправда, він в рівній мірі стосується як боксерів так і боксерок. Це міф про відбиті органи та тупість через надмірну кількість пропущених ударів. Професіоналка пояснює читачеві хибність цієї «теорії»: **«...я взагалі мало ударів пропускаю. Тому що багато працюю над захистом»**; **«...класиками зачитувалася. Пам'ятаю, як вразили мене «Зачарована душа» Ромена Роллана, «Майстер і Маргарита» Михайла Булгакова...»**, **«Майже всього Блока напам'ять знала»**, **«Балет приваблює...»**.

Журналіст принципово добирає «стереотипних питань», щоби або підтвердити їх, або ж спростувати. Бачимо цікавий «спростовний діалог» між автором та «героїнею»:

- **«...вас не турбує ця споконвічна «жіноча» проблема?»** (зверніть увагу — слово **«жіноча»** взято журналістом у лапки).

— «Так, бувають садна, гематоми. Але я добре вивчила секрети макіяжу, умію приховати будь-які вади...»

— «Він, зрозуміло, також боксер?. Напевно, не дочекається, коли ж ви, нарешті розлучитеся з боксом?»

— «Взагалі не спортсмен. Навпаки, йому приємно, що в нього така неординарна дружина...»

Маємо спростування ще одного стереотипу: ті, хто займається боксом через своє зайняття стають агресивними і в житті: «Я запальна, наговорити можу, але ніколи не опускаюся до бійки! Жінка, хоч би чим вона займалася, має залишатися жінкою...».

Відповідаючи на одне з питань, боксерка не нав'язує обов'язковість боксу перед іншими силовими єдиноборствами, вона доводить, що «ми вільні у своєму виборі». Тож кожна людина має сама визначатися з тим, що їм дає найбільшу самореалізацію: «...якби я не одержувала задоволення, давно б уже пішла з рангу».

«...жіночий бокс все ще стереотипно сприймається чоловіками як свого роду екзотика». Чому тільки чоловіками? Жінками часто також.

Питання журналіста «Вирішили на рингу вихлюпнути свою злість?». Стереотипне уявлення про бойовий вид спорту як такий, куди жінка може піти лише через злість.

Питання «Навантажень злякалися?». Стереотипне уявлення про жінок як слабких і слабкодушких.

З питання «Піклуючись про свою зовнішність, до яких тільки хитрощів жінки не вдаються...». Стереотип — зосередженість жінок на власній зовнішності — і на хитрощах заради неї.

Питання «З вами, напевно, боксують по-лицарські — впівсили?». Стереотип — жінки слабші суперники, і чоловіки мають бути до них поблажливими, «лицарями».

Питання «Він, зрозуміло, також боксер?». Стереотип: жінкою, котра займається бойовим видом спорту, може зацікавитись лише колега-спортсмен.

Питання «Напевно, чекає не дочекається, коли ж ви, нарешті, розлучитеся з боксом?». Стереотип: бокс не жіноча справа, її чоловік таке схвалювати не може.

Питання «Дружина-боксерка! У сімейних конфліктах, — а без них не обійтися, це може стати вирішальним аргументом». Стереотип: сімейний конфлікт вирішується фізичною силою.

«Жінка, хоч би чим вона займалася, має залишатися жінкою і постійно відчувати...». Стереотип — жінка має бути жінкою-кішечкою.

Питання «Зазвичай спортсменки в одязі віддають перевагу спортивному стилю. Про вас цього не скажеш...». Стереотип.

Питання «Ну, а зайва вага?». Стереотип — усі жінки одержимі зайвою увагою.

Резюмуючи. Головна проблема з цією статтею в тому, що питання, котрі задає журналіст, він задає не спортсменці, а, в першу чергу, жінці. Чоловікові-спортсмену він задавав би зовсім інші. Надмірна увага до особистого життя героїні інтерв'ю, до її зовнішності і одягу. З одного боку, маємо нібито розвінчування стереотипів, але через те, що практично всі питання вибудовуються навколо двох стереотипів — «справжньої жінки» і «чоловікоподібної мегери, яка займається агресивним видом спорту», ці стереотипи не спростовуються, а лише підкріплюються. Вибудовується така модель, в рамках якої боксерка отримує суспільний дозвіл займатись тим, чим вона хоче — доти, доки вона улягає вимогам патріархату: бути привабливою для чоловіків, дбати про власну зовнішність, удома бути «кішечкою».

ТОП-10: УСПІШНІ ЖІНКИ ЗАКАРПАТТЯ

Хоча чоловіки з газети «НЕДІЛЯ» захоплюються жінками усі 365 днів у році, про що свідчить буквально кожний номер. А проте одного дня це прийнято робити особливо публічно. Сподіваємося, що врешті-решт ця традиція пошириться на цілий рік. А поки ж подаємо нашу версію десяти закарпаток, які найбільш яскраво реалізували себе у десяти різних сферах. Безперечно, на їх місці могло бути і багато інших, не менш гідних, та наразі нам впали у вічі саме вони.

Світлана Мітряєва. Директор Закарпатської філії Національного інституту стратегічних досліджень. Філії дуже поталанило з керівником. Це ґрунтовний організатор науки, що працює не від одного річного звіту до іншого, а на велику перспективу. Усі її починання — облаштування інститутської філії, проведення міжнародних конференцій, участь у загальнодержавних експертизах, насичені фактажем наукові публікації, не менш інформативні інтерв'ю — мають колосальний запас міцності, що в кілька разів перевищує мінімально необхідний для того, аби захід вважався вдалим. Бо це все робиться не ради галочки, а задля досягнення певних надзадач — максимального піднесення рівня наукових дискусій на Закарпатті і поглиблення аналітичної традиції в нашому краї, формування стійкого експертного середовища, здатного оцінювати все за гамбурзьким рахунком, але найбільше — задля здійснення української євроінтеграції не на словах, а на ділі, реалізації локомотивного потенціалу Закарпаття у цій сфері.

Тетяна Шаповалова. Голова Державної податкової адміністрації в Закарпатській області. Людина виняткової ерудиції і пам'яті, котрій можна тільки заздрити. Знає економіку Закарпаття, як мало хто ще. Маючи дуже твердий характер, змогла минулого року повернутися на свою нинішню посаду попри всю кадрову боротьбу, що велася

за це крісло. До того ж очолювала економічні підрозділи обласної адміністрації, де зарекомендувала себе людиною на своєму місці, завжди відкритою для фахового спілкування як з колегами-держслужбовцями, так і з підприємцями чи журналістами. Охоче пропагує нові господарські реалії перед широкою аудиторією, пояснює постійно змінювані правила гри у бізнесовій, конкретніше податковій сфері. Допмагає у цьому особистий шарм, вроджене почуття гумору, здібності інтуїтивного психолога, а найбільше — таки фахова підготовка.

Габрієла Андял. Директор Закарпатського музею народної архітектури і побуту є одним з ключових організаторів мистецького життя в області. Останніми роками музей нагадує живий організм, де постійно щось відбувається: фестивалі, виставки народних майстрів, зйомки телевізійних програм, нескінченні екскурсії, приваблені місцевою автентикою. Випущено розкішний презентаційний альбом, проведено перші наукові конференції. Коли в державі скрута, економлять перш за все на закладах культури. Тому завзятій рибалці, якою є Габрієла Василівна, лишається сподіватися перш за все на золоту рибку, з якою вона обійшлася би значно розумніше, ніж у тій казці. Бо і в попередні роки музей встиг підлатати свої хатки, перекрити їхні стріхи, замостити вулиці цього села посеред міста. Що кілька тижнів тут відбуваються виставки — і народно-ужиткового мистецтва і художників з різноманітних творчих спілок. На них директор виступає привітною газдинею, без якої вже не можна уявити культурний процес на Закарпатті.

Галина Малик. Одна з найвідоміших в Україні дитячих письменниць створила цілий власний світ, населений різноманітними фантастичними істотами, тваринами з людськими характерами, але найбільше — дітлахами усіх прошарків нашого краю. Діти дуже живі, не причесані, кожне із своїми заморочками і часто зовсім не дитячими проблемами, вони мало чим різняться від своїх читачів. Минуло-річна серія її книжечок з гендерної тематики — приклад того, як можна просто, весело і переконливо говорити з дошкільнятами про серйозні

речі, ненав'язливо готувати їх до подальшого життя, опанування майбутніх соціальних ролей. Серед останніх її казок — оповідь про наш скансен «Вуйко Йой і Лишиня». Вона починалася як історія без негативних персонажів, а згодом розрослася у цілий серіал з продовженням. Значно менше людей знають Галину Миколаївну в іпостасі редактора. Зараз вона очолює філію видавництва «Знання», що спеціалізується на вузівських підручниках і посібниках, написаних місцевими авторами.

Людмила Григаш. Директор Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки, котра за роки її керівництва перетворилася з пострадянського закладу з цілою купою проблем на один з провідних осередків культурного життя. Зміцнилася матеріальна база бібліотеки. Майже щочетверга тут відбуваються літературно-мистецькі акції. Щороку видається обласний календар пам'ятних дат та каталог «Книга Закарпаття», що обліковує нашу поліграфічну продукцію за рік. Останнє з видань бібліотеки — бібліографічний покажчик про творчість дев'яти закарпатців — лауреатів Шевченківської премії. Бібліотека відіграє важливу роль у підтримці традиції ужгородської книжкової виставки-ярмарку, котра минулого року пройшла у мінімальному форматі, але цього вже обіцяє відродитися. А ще на плечах Людмили Захарівни — велика методично-координаційна робота з усіма бібліотекарями області, боротьба проти скорочення культурницької мережі. Невідомо, як їй вдається керувати своїм майже виключно жіночим колективом, але результат вражає.

Тетяна Вашаргелі. Одне з найбільш впізнаваних телевізійних обличчя Закарпаття. Втілення іронії і здорового глузду. Нагороджена чи не всіма можливими для журналіста відзнаками. Майстер слова й інтонацій, здатна розквітчати навіть сіренького співбесідника. Практично всі публічні люди області воліють демонструвати до неї симпатії — бодай на словах. Вміє балансувати на межі журналістських можливостей у висвітленні реального стану справ, щоразу просуваючи цю межу бодай трішечки далі в інтересах глядача. Володіє рідкісною,

як для цієї професії, здатністю: вміє не тільки говорити, а й уважно слухати. Її політичне кредо — «Завжди». Тобто завжди із людьми по той бік екрана, із їхніми проблемами і зацікавленнями. Тому вона задає незручні питання у прямому ефірі, не раз демонструючи свої бійцівські якості, особливо під час минулорічної дискусії у прямому ефірі С. Ратушняка і І. Балогі. Вважає, що журналісти не формують громадську думку, а тільки виражають її. Можливо, трохи лукавить.

Галина Гаврилко. Вона прокинулася знаменитою влітку 2007-го. Тоді на конкурсі «Нова хвиля» в Юрмалі вона проспівала разом з В. Ткаченком дует «Барселона» (з репертуару М. Кабальє і Ф. Меркюрі), якому присудили друге місце. А до цього були заняття вокалом змалку, серйозні виступи з тринадцяти років, диплом «Червоної рути», премії інших всеукраїнських і міжнародних конкурсів. Зараз закінчує економічний факультет УжНУ і Львівську консерваторію. Восени зняла на власні гроші свій перший кліп. Зараз працює над своїм першим альбомом. В репертуарі — пісні композитора М. Некрасова, власні авторські та написані сестрою Мар'яною. Постійно виступає по цілій Україні. В Ужгороді дала два великі концерти — минулого року і минулого місяця, що продемонстрували майже безмежні можливості її голосу — водночас і оперного, і естрадного. Якщо Галина, що приміряла на себе сценічне ім'я DIVA, зможе подолати свою нинішню кризу з продюсерами і міцно утвердиться в жорсткому світі шоу-бізнесу, вона має реальну перспективу стати оперною або естрадною дивою світового масштабу.

Наталія Петій-Потапчук. Художній керівник і головний режисер Закарпатського народного хору багато в чому визначає нинішнє музичне обличчя нашої області. Без неї не обходиться жодна значна музична акція в нашому краї. Попри тендітну зовнішність це жінка з великим організаційним талантом, сильною волею до перемоги і високою вимогливістю до себе та підлеглих. А ще вона є «хрещеною мамою» багатьох юних співочих талантів, зокрема верховинського соловейка Даринки Степанюк. Воно й не дивно, адже талановитий музичний

педагог починала у тоді ще Ужгородському училищі культури, де керувала училищним хором і вокальним народним ансамблем, котрий здобув міжнародне визнання. Фактично нині складається ціла вокальна школа, пов'язана з іменем цього заслуженого працівника культури. Зараз Наталія Йосипівна є ще й доцентом місцевих філій Київського університету культури і мистецтва та Донецької музичної академії ім. С. Прокоф'єва, очолює благодійний фонд збереження та розвитку фольклору Закарпаття «Красія».

Світлана Пахомова. Завідувач єдиної в Україні кафедри словацької філології. Нещодавно у співавторстві з Я. Джогаником написала і видала перший в нас підручник словацької мови, котрий на виставці «Книжка від Миколая» визнаний книжкою року. Розкішно виданий майже 500-сторінковий підручник з кольоровими ілюстраціями молодого ужгородського графіка Катерини Малько містить словацькі переклади з багатьох закарпатських авторів. На базі кафедри діє Всеукраїнський науково-методичний центр словакістики. Кафедра здійснює серійне видання збірника наукових праць «*Studia slovacistica*», видала цілий ряд монографій та інших збірників. Родзинкою стали сім збірників студентських перекладів творів українських авторів на словацьку мову і навпаки «Між Татрами і Карпатами», якими опікувалася доцент Тетяна Ліхтей. Також щойно побачила світ «Історія Словаччини» доцента Юлії Юсип-Якимович. Отже, кафедра на підйомі.

Оксана Ганич. Директор організованого за її ініціативою єдиного в державі науково-дослідного інституту фітотерапії. Засновник відомої і за межами України школи гастроентерологів. Довгі роки завідувала кафедрою пропедевтики внутрішніх хвороб УжНУ, керувала лікувальною роботою клініки Закарпатського гастроентерологічного диспансеру. Постійний консультант санаторно-курортної служби Закарпаття. Серед найзначніших досягнень — концепція оздоровлення постраждалих від аварії на ЧАЕС, численні методики діагностики і лікування патологій органів травлення, вивчення передракових

станів шлунка, мембранного травлення, виразки шлунка, розробка розвантажувально-дієтичного лікування, природно-оздоровчого лікування. Берегиня єдиної в Україні родини, де аж три доктори медичних наук — вона, чоловік і їхній син. Майже двадцять років очолює закарпатську організацію Союзу українок.

Джерело: газета «Неділя» (Ужгород)

КОМЕНТАР:

На превеликий жаль, жінки на шпальтах українських засобів масової інформації дуже рідко стають героїнями журналістських публікацій. Тим більше «чоловічими» (особливо на регіональному рівні) є всілякі ТОПи та ТОПіки. Разом з тим автори матеріалів занадто зловживають чоловічим родом іменників там, де йдеться про посади, які посідають жінки; професії, в яких вони працюють тощо.

Позитивом можна назвати сам підбір учасниць-переможниць рейтингу. Їх діяльність наочно показує, що серед українського жіноцтва є і чудові лідерки-керівниці, вони спроможні не лише утримувати, але й розвивати свою справу. Усе це попри економічні, політичні, тощо труднощі на які так люблять посилалися чоловіки. У будь-якій сфері будь-то бізнес чи бібліотечна справа жінка досягає високих результатів.

І все ж, з одного боку вищенаведена стаття покликана розбавити «чоловічу» інформаційну гегемонію, а з іншого — на жаль, лише укріплює деякі стереотипи. У нашому випадку завдяки вживанню наступних слів:

«Світлана Мітряєва — директор» (доречно вжити писати «директорка»);

«На них директор виступає привітною газдинею» («виступає директорка»; і знову маємо стереотип — жінка і на роботі виконує ту ж роль, що і вдома — господині);

«...знають Галину Миколаївну в іпостасі редактора» («посади редакторки»);

«...видавництва «Знання», що спеціалізується на вузівських підручниках і посібниках, написаних місцевими авторами» («місцевими авторами та авторками»);

«Людмила Григаш. Директор Закарпатської...» («директорка Закарпатської...»);

«Майстер слова й інтонацій, здатна розквітчати навіть сіренького співбесідника» («майстриня слова... та сіреньку співбесідницю»);

«Наталія Петій-Потапчук. Художній керівник і головний режисер...» («Художня керівниця та головна режисерка...»);

«Світлана Пахомова. Завідувач єдиної в Україні кафедри словацької філології». Нормативним в українському діловому мовленні є називати посаду, котру обіймає жінка, у формі жіночого роду. Тож у нашому випадку потрібно писати «завідувачка».

«Оксана Ганич... берегиня єдиної в Україні родини, де аж три доктори медичних наук...» (її чоловік у такому разі, мабуть, досі полює на мамонтів, оскільки дружина опікується лише «домашнім вогнищем»).

«Оксана Ганич... Засновник відомої...» («засновниця»).

Ще один момент, на який варто звертати увагу — це уподобання чоловіків та жінок. У суспільстві їх також стереотипно поділено на «чоловічі» та «жіночі». Разом з тим самі журналісти часто-густо, почувши «не властиве» тій чи іншій статті заняття намагаються або приховати його, або навпаки вип'ятити ніби це щось рідкісне та незвичайне. Зокрема, у нашому матеріалі ми читаємо «Тому завзятій рибалці, якою є Габрієла Василівна...».

ГАЛИНА КМИТ — ФОТОЖУРНАЛИСТ, ЗАПЕЧАТЛЕВШАЯ «ВСЕХ» КИНОЗВЕЗД

«Мужчины, о которых мечтают все женщины мира, сняты камерой Галины Кмит», — именно так писал один из самых популярных журналов. И это правда. Ведь ее герои — это Жерар Депардьё, Микеле Плачидо, Никита Михалков, Жан-Поль Бельмондо, Ален Делон, Леонид Филатов, Франко Неро, Вячеслав Зайцев и многие другие. И что самое главное — никто из них ни-ког-да(!) не позировали.

— Я первой пришла на пресс-конференцию с Аллой Пугачевой. «Мне позировать?» — улыбнулась Алла Борисовна. «Ни в коем случае», — ответила я и снимала ее во время пресс-конференции. Когда я провожу семинары с фотолюбителями, то первое, что советую: «Никогда не добивайтесь позы. Иначе это будет не искусство, а ремесленничество». На один из московских кинофестивалей приехал Жан-Поль Бельмондо. Снимать нам не разрешили, так как одна из фирм имела эксклюзивное право на съемку.

Я поначалу хотела возмутиться, но чтобы не обострять ситуацию, села в машину и снимала оттуда подпольно. Во время приема в гостинице «Россия» я подошла к Бельмондо и показала ему уже готовые фотографии. Он долго хохотал, а потом подарил мне цветы.

— Вам, наверное, часто дарят цветы...

— О да! И мои любимые — хризантемы. Знаете, когда я вижу — идет по улице мужчина с цветами, всегда умираю от зависти: кому он их несет?

— Вы — известный фотожурналист, вице-президент Международного клуба женщин-журналистов. С чего вы начинали?

— Я никогда не собиралась посвящать себя искусству фотографии. Начинала как журналист в газете «Московский комсомолец». Ой, что мы только вытворяли: то заголовок вверх ногами сверстали, то написали, что Москва-река впадает в Язу.

А вообще моя журналистская карьера начиналась с самых низов. В двенадцать лет я работала подчитчиком в окружной воинской газете в Архангельске, во время войны. Незабываемое впечатление тех лет: в дверях корректорской появился красивейший человек, само великолепие — Константин Симонов. Никого с тех пор прекраснее я не встречала. Постепенно доработалась до ответственного секретаря на радио. А какие же у меня тогда были авторы! Вениамин Каверин, Юрий Герман!

Фотографией я занялась случайно. Нужны были деньги, и я обратилась к одному известному мэтру журналистики с просьбой помочь подработать. Он на меня так мечтательно посмотрел и промолвил: «Ах, Галя, если бы вы умели снимать». Это в одну секунду решило мою дальнейшую судьбу. Был куплен фотоаппарат «Старт». Этим «Стартом» я и стартовала. Вскоре в «Огоньке» появилась моя первая работа — портрет Миши Казакова в роли Гамлета. Это придало мне уверенности. Я начала все чаще фотографировать и все реже писать. Ну а вскоре вообще писать перестала.

Мне не раз доводилось летать в большие обзорные командировки. Вдоль и поперек исколесила Север, Курилы, тундру, Коми. Плодом этих поездок стала моя первая фотовыставка «Россия — родина моя». Как-то меня пригласили в тундру на праздник оленеводов. А в это время в Москве проходил Международный кинофестиваль. Меня забрали прямо из пресс-бара, посадили в самолет, и буквально через несколько часов из «шанельного» общества Софии Лорен я попала в первобытно-общинный строй. Контраст был потрясающий.

— **Вы постоянно носите на голове элегантный платок. Откуда этот интересный имидж, позволяющий узнать Галину Кмит из миллионов людей?**

— Однажды к нам приехала бельгийская королева. Меня поразило: она постоянно была в платке — и днем, и вечером на приеме. Тогда я подумала: «Должно быть, эта деталь туалета весьма удобна и экономит массу времени». С тех пор платок стал неотделимым

элементом моей внешности. Дочь иногда мне говорит: «Мама, ну ты хоть где-нибудьними этот платок, а то ведь люди думают, что ты лысая». А знаете... так и быть. Я сейчас сделаю то, что обычно делаю за большие деньги. (Галина снимает платок, и на ее плечи падают роскошные длинные волосы).

— **Неужто не жалко прятать такую красоту?**

— А меня без платка уже никто не воспринимает. Пусть думают, что я лысая. Я никогда не боялась сплетен.

— **А до вас часто доходят эти сплетни?**

— Конечно. Иногда такие вещи узнаешь о себе и своей семье... Я редко пользуюсь общественным транспортом, так как имею автомобиль. Но как-то довелось ехать в троллейбусе. За моей спиной стояли две дамы, одна другой рассказывала, что ее приятельница встречается с моим мужем и все праздники (а это было как раз после праздников) она провела с ним вдвоем. Самое интересное, что в указанные дни мой муж был дома. Тогда я представилась этим женщинам. Их реакция — четвертый акт «Ревизора». Они не нашлись, что ответить. И я им дала совет: «Прежде чем говорить о ком-то, оглянитесь, нет ли этого человека рядом».

— **Скандала дома не было?**

— Нет. Все выяснилось. Мой муж иногда писал повести и сценарии. Свою работу отдавал на перепечатку девушке-машинистке. Вот она и сочинила историю о своем романе с моим мужем.

— **Ваш муж, Леонид Кмит, в свое время был известным киноактером...**

— Да, но все почему-то помнят его только по роли Петьки из «Чапаева». Это его всегда обижало.

Я вышла замуж в семнадцать лет, и мой муж был намного меня старше. Очевидно, из-за этого часто происходили недоразумения. Как-то Влад Листьев пригласил меня на съемку телепередачи «Тема». Как оказалось потом, речь в ней шла о династиях. В передаче принимали участие дети известных актеров — сын Сергея Бондарчука

и дочери Василия Шукшина. Ну а меня пригласили как... дочь Леонида Кмита. Все мои попытки объяснить, что я не дочь, а вдова Кмита, не увенчались успехом, и я, что называется, «смылась». Тем более, что в этот вечер меня пригласили на открытие казино господина Майера, а мне очень хотелось там побывать.

Меня очень часто принимают за дочку Кмита. Покойный Бабочкин все время повторял: «Я тебя еще маленькой помню». Три раза объясняла ему, кто я, но... Подобная ситуация постоянно случалась с Николаем Афанасьевичем Крючковым. Он всех уверял, что дружил именно с моим отцом — Леонидом Кмитом. Я уже так к этому привыкла, что мне надоело объяснять, кто я. И когда в Минске во время банкета директор киностудии, сказав много теплых слов о моем муже, произнес: «Вот среди нас сидит его дочка, поприветствуем ее», — я промолчала. Михаил Жванецкий как-то спросил: «Галочка, так вы дочка Кмита?» «Нет, — ответила, — я его внучка».

— **Расскажите о своем настоящем отце.**

— Я считаю себя наполовину украинкой, так как мой отец, Василь Радыш, был украинским писателем, сценаристом и журналистом. У меня сохранились его портреты, писанные Александром Довженко. Одну из репродукций я подарила своим украинским друзьям. Они тогда сказали: «Галю, так мы ж не знали, что ви наша». Мой отец так до конца своей жизни и называл себя — Василь.

Вся наша семья связана с кинематографом. И дети пошли тем же путем. Дочь Ирина закончила Щепкинское училище. Сейчас она завлит Малого театра и член худсовета. Сын Денис Кмит — актер. Дебютировал в фильме Леонида Гайдая «Спортлото-82». Помните незадачливого жениха, от которого сбежала главная героиня? А вот во время репетиции «Золотого теленка» с моим сыном случилось несчастье: лопнул страховочный шнур, и Денис упал со второго этажа, в результате — перелом позвоночника. Но Денис мужественный человек, и хотя он теперь передвигается с помощью инвалидной коляски, продолжает сниматься в кино. К примеру, он снялся в филь-

ме «Какаду», сыграл роль человека, который возвращается из Афганистана.

— **Вы не жалеете, что посвятили себя профессии фотожурналиста?**

Галина Васильевна подумала, а потом твердо сказала:

— Я вообще ни о чем и никогда не жалею.

Джерело: газета «Комсомольская правда в Украине» (Київ)

КОМЕНТАР:

Сьогодні жінка, що займається професійною фотозйомкою, вже майже нікого не дивує. Таке собі звичне явище. Проте буквально декілька років тому, чоловіки-колеги, побачивши колежанку за зйомкою, вернули носа, мовляв, та що ці жінки можуть. Наразі, публікуючи подібні матеріали, ми, по-перше, нівелюємо ті стереотипні явища, що досі побутують в нашому суспільстві, а, по-друге, засвідчуємо, що не існує поділу на «жіночі» та «чоловічі» професії. Кожен може найти та зреалізувати себе в будь-якій сфері.

І все ж із матеріалу в матеріал автори припускаються однакових помилок. У нашому випадку **«Галина КМИТ — фотожурналист, запечатлевшая «всех» кинозвезд»** (маємо писати «фотожурналистка»). Подібну мовленеву помилку спостерігаємо і в питанні, котре журналіст ставить колежанці:

«Вы — известный фотожурналист, вице-президент Международного клуба женщин-журналистов. С чего вы начинали?». Здавалося, невеличка поправка, але наскільки сильно вона впливає на сприйняття інформації і, безумовно, лишається на підсвідомому рівні.

Відповіді фотожурналистки дають зрозуміти читачеві, що жінка — це Особистість, яка не переймається кожні дві секунди своєю зачіскою, макіяжем тощо. Вона «не працює» із зовнішністю, аби сподобатись іншим: **«Пусть думают, что я лысая. Я никогда не боялась сплетен»**. Галина Кміт — самодостатня особистість.

В УКРАЇНІ ЖІНОК-ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ ВТРИЧІ БІЛЬШЕ, НІЖ ЇХНІХ КОЛЕГ-ЧОЛОВІКІВ

В Україні станом на кінець 2008 року жінок-держслужбовців нараховувалося в три рази більше, ніж чоловіків-держслужбовців, однак у вищих керівних органах влади більшість належить чоловікам.

Відповідну інформацію щодо оцінки співвідношення чоловіки/жінки в контексті гендерної політики за даними Державного комітету статистики України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України підготувало і надало Головне управління державної служби України.

Так, на 31 грудня 2008 року в Україні нараховувалося 290765 державних службовців. Чисельність жінок становила 219200 осіб, чоловіків — 71565 осіб, або відповідно 75,39% і 24,61%.

За оцінками Голодержслужби, посадових осіб місцевого самоврядування нараховувалося 100582 особи, у тому числі жінок — 76259, чоловіків — 24323, або відповідно 75,82% і 24,18%.

Водночас у складі вищих керівних органів влади переважають чоловіки. Так із 3 834 осіб апарату центральних органів виконавчої влади 1 972 (51,43%) становлять чоловіки, 1 862 (48,57%) — жінки.

В міністерствах із 2 039 осіб керівного складу — 1 058 (51,89%) становлять чоловіки, 981 (48,11%) — жінки, в державних комітетах із 684 осіб керівного складу — 344 (50,29%) — чоловіки, 340 (49,71%) — жінки.

В центральних органах зі спеціальним статусом чоловіки становлять 56,82% — 279 із 491 особи керівного складу, решта — жінки.

Джерело: ІА «УНІАН»

КОМЕНТАР:

Здавалося, що може бути «неправильним» у банальній статистичній інформації? Недостовірність цифр? Але ж автор вказав джерело, то ж усі камені в його город...

Професійні журналісти чудово знають, що влучний заголовок — це 75% успіху матеріалу. Саме від назви матеріалу залежить чи продовжить читач своє знайомство з ним далі. Але якщо навіть не зупинить свій погляд, інформація з заголовку лишається в його підсвідомості.

Наскільки грамотно підібрано заголовок у нашому випадку? Чи відповідає він справжній ситуації в країні й тим цифрам, котрі автор навів у своєму інформаційному матеріалі? Аж зовсім ні.

Гадаю, ви помітили, що більшість держслужбовців мають посади, котрі жодним чином не впливають на розвиток тієї чи іншої ситуації. Вони позбавлені можливості приймати доленосні, значимі рішення. Попри кількісну (численну) більшість (перевагу) в органах влади, їх вплив на суспільство є дуже низьким. Бо «...у складі вищих керівних органів влади переважають чоловіки». А отже заголовок **«В Україні жінок-держслужбовців втричі більше, ніж їхніх колег-чоловіків»** є таким, що не відображає справжню ситуацію в Україні.

ПРО НАШИХ ЖІНОК

Ми стільки мовимо про соціальну рівність чоловіка та жінки, що час уже замислитись: коли нарешті наші слова матимуть щось спільне з реальністю. Бо, як би ми там не говорили, на практиці ціла купа чоловічих стереотипів щодо найтендітнішої статі практично заважає самореалізації наших коханих.

Попри всі перепони, сучасна жінка бере активну участь у всіх сферах життя суспільства: економічній, політичній, соціальній, громадській. Вона прагне задовольнити потреби у самореалізації, забезпечити майбутній день, здобути повагу та визнання своєї компетентності. У цьому зв'язку наведу кільканадцять цифр.

В Харківській області у 2008 році постійно проживало 1533,6 тис. жінок, або 54,1% від усього населення, із них 99,5% є громадянками України. Більша частина жінок мешкає в містах та селищах міського типу — 79,0%.

У статевому складі населення області в останні роки не відбулося суттєвих змін. Так, у 1989 році на 1000 чоловіків припадало 1191 жінка, у 2001 році — 1179, а у 2008 році — 1180 жінок. Але в різних вікових групах цей показник інший: 0-15 років — 949 жінок, 15-19 років — 957, 20-24 роки — 904, 25-29 років — 966, 30-34 — 1019, а в подальших вікових групах жінок стає більше.

Середній вік жінок Харківської області у 2008 році становив 42,7 років (чоловіків — 37,3 років). Середній вік жінок, що мешкають у міських поселеннях, становив 42,1 років (чоловіків — 37,0 років), сільських мешканок — 44,7 роки (чоловіків — 38,5 років).

Жінки дітородного віку області у 2008 році народили 22451 немовля, з яких 10899 дівчаток (48,5%). Середній вік матері у 2008 році складав 25,4 роки, а тих, що народили першу дитину — 23,5 роки.

На рівень народжуваності впливає кількість шлюбів — у 2008 році їх було 19667. Найбільша кількість одружень у жінок припадає на вікову групу 20-24 роки (40,3%). Середній вік наречених, які взяли шлюб у 2008 році, складав 28,2 роки.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року більше 51% жінок у віці 15 років і старше перебували у шлюбі, в тому числі 47,5% перебували у зареєстрованому шлюбі і 3,6% — у незареєстрованому. Ніколи не перебували у шлюбі 17,5% жінок, 18,9% удових та 11,9% тих, що розлучені або розійшлися.

Зараз у суспільстві посилюється орієнтація на неформальні шлюбно-сімейні відносини, які характеризують ріст позашлюбної народжуваності. Чисельність дітей народжених у незареєстрованому шлюбі в 2008 році складала 6031 дитину, або 26,9% загальної кількості народжених (у 2007 році — 25,6%).

Всеукраїнський перепис населення 2001 року висвітлив багато-національний склад населення області. В національному складі жінок області переважна більшість українок (70,3%) та росіянок (26,4%). Найбільш багаточисельними представницями інших національностей є білоруски (0,6%), єврейки (0,4%), вірменки (0,3%).

Українську мову вважали рідною 54,0% всіх жінок області. Російська мова є рідною для 44,3% жінок.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року 68,2% мешканок області у віці 10 років і старші мали вищу та повну загальну середню освіту. Повна вища освіта була у 17,2% жінок Харківщини. В міських поселеннях частка жінок із вищою та повною загальною середньою освітою складала 73,1%, а в сільській місцевості ця частка значно менша — 49,9%.

Всеукраїнський перепис 2001 року показав: одна третина жінок назвала основним джерелом засобів існування пенсію (30,4%), майже третина (29,9%) жінок знаходилась на утриманні інших осіб, а більше ніж третина (32,1%) жінок працювали.

За даними статистичної звітності, на великих та середніх підприємствах області на кінець 2008 року працювало 378,5 тис. жінок, що становить 53,4% від загальної чисельності працюючих. З них майже кожна третя була у віці до 35 років.

В промисловості області, де працює кожен третій, жінки складають також значну частину — 89,4 тис. осіб, або 42,9%.

Жінки мають досить високий рівень освіти. У 2008 році повну вищу освіту мали 33,3% (128,5 тис.) працюючих жінок.

Жінки відіграють помітну роль у науковій та викладацькій діяльності. В організаціях, установах та підприємствах області працюють 322 жінки із ступенем доктора та 3976 кандидата наук. Загалом жінки-вчені з науковим ступенем склали у 2008 році близько третини всіх кандидатів та майже шосту частину докторів наук. Учене звання академіка мали 27 жінок із науковим ступенем, член-кореспондента — 10, професора — 237.

За видами економічної діяльності жіноча робоча сила традиційно більшою мірою використовується в охороні здоров'я та в установах соціальної допомоги (83,8%), у текстильній промисловості та пошиття одягу (70,0%), в освіті (73,8%), у фінансовій діяльності (68,4%).

Джерело: газета «Вечерний Харьков»

КОМЕНТАР:

Маємо цікавий статистичний виклад по одному з найбільших регіонів України. Але:

«...на практиці ціла купа чоловічих стереотипів щодо найтендітнішої статі практично заважає самореалізації наших коханих». У ліді автор визнає наявність стереотипів щодо жінок (чому тільки них?!) і водночас сам використовує один із них **«найтендітнішої статі»**.

«...наших коханих». Знову жінки — сукупна власність чоловіків. А чоловіки ними сукупно володіють. Хоч і кохають.

Власне, подібні журналістські зауваження це, швидше, данина моді, аніж розуміння автором існуючих хибних штампів, упереджень і т. ін.

До подібної інформації «проситься» й коментар, котрий автор міг би взяти як у представників влади, громадських організацій тощо. Сподіваємося, що на базі цієї статистики журналіст у подальшому зробив кілька проблемних матеріалів.

ЗА ПАРТУ СІЛИ... БАТЬКИ

У Криму працює незвичайна школа. У ній юнаків-підлітків навчають бути батьками. Школу усвідомленого батьківства відкрили в рамках проекту «Гендерне виховання для сільських підлітків» з ініціативи Кримського благодійного фонду «Центр соціального захисту та допомоги».

— Певною мірою ми експериментували, — розповідає керівник проекту Любов Гур'єва. — Переважно фахівці в галузі гендерного виховання, шкільні психологи, гінекологи бажають працювати з дівчатами або зі змішаною аудиторією. Провівши анкетування старшокласниць із сільських шкіл, ми з'ясували, що ініціаторами сексуальних стосунків найчастіше є їхні однокласники. І навіть погрожують, що в разі незгоди підуть до іншої партнерки. Дорослій людині ці про-

блеми, можливо, здаються несерйозними, але для п'ятнадцятирічної дівчини — це справжня драма. Саме тому ми вирішили залучити до проекту юнаків.

Чому саме сільських підлітків? Який сенс? Адже певною мірою у кримському селі, як і раніше, панує патріархальний спосіб життя, діти міцніше прив'язані до батьків, досі родини відзначаються багатодітністю. Природно, там і різних негараздів менше.

Виявляється, таке уявлення давно застаріло. Як сказала тренерка школи усвідомленого батьківства Олена Шевченко, погані звички переймаються легко й швидко. Чимало юних селян на обліку в шкірно-венерологічному, наркологічному диспансерах, задовго до повноліття та заміжжя народжують позашлюбних дітей і залишають їх у пологових будинках, п'ють, палять.

— Ми свідомо обрали саме села, наближені до Сімферополя, — пояснює Олена Василівна. — Бо сільська молодь буває в місті, на дискотеках, у барах, бачить усі спокуси, часто не має сил утриматися від них і потрапляє до групи ризику.

Під час тренінгу юнаки знайомляться з репродуктивною системою людини, методами контрацепції, способами захисту від СНІДу та венеричних захворювань, обговорюють етичні моменти взаємин з дівчатами. Разом із тренером з'ясовують, як розрізнити біологічне та соціальне батьківство, діляться роздумами на кшталт того, чи готові вони до тієї або іншої ролі.

Цікавим видалось таке заняття у середній загальноосвітній школі села Молодіжне. Група з 40 осіб активно працювала, брала участь у конкурсах, захищала міні-проекти, відповідала на запитання тренерки.

— Мені заняття дуже сподобалися, — поділився учень 11-го класу Костя Станишовський. — Головне, що тренерка не нав'язує свої погляди на життя, не вчить нудотним правилам: поведіться так або інакше. Вона розповідає, що на нас чекає у разі, якщо ми зробимо неправильний вибір.

А далі нехай уже кожний думає, що йому подобається. Особисто мене Олена Василівна переконала — я не збираюся рано заводити

сім'ю. І безвідповідального вчинку щодо дівчини тепер, після тренінгу, напевно, не допущу. Я хочу вчитися. Спочатку в автотранспортному технікумі, згодом, коли наберуся розуму, піду до школи міліції.

А психолог Молодіжненської школи Валентина Михайлусова, підтримуючи ідею створення школи усвідомленого батьківства, додала, що за її спостереженнями, не кожен батько вміє правильно обговорити з дитиною делікатні теми. А тут з юнаками розмовляє професіонал. Немає психологічного бар'єру між співрозмовниками. Ігрова та конкурсна форма подачі інформації допомагають краще засвоїти істину. Особливо важливим моментом є обговорення труднощів, пов'язаних з роллю батька: захист родини, відповідальність за дружину та дітей.

— Раніше ніколи не замислювалися над цими проблемами, — сказав десятикласник Олег Кисельов. — Не тому, що я легковажна людина. Просто не замислювався. Тепер розумію, що у здоровому способі життя набагато більше переваг, аніж у сумнівних задоволеннях алкоголем, курінням, наркотиками. І, головне, я знаю, як захистити себе від СНІДу та інших неприємностей.

Аналізуючи досвід проведення перших занять у школі усвідомленого батьківства, керівник проекту Любов Гур'єва та її колеги і колежанки зробили несподіваний висновок. На початку бесіди підлітки стверджують: «Ми все розуміємо, читали, чули, бачили». Та в подальшій розмові стає очевидним, що всі їхні знання поверхові.

Розробники проекту охоче діляться методикою його підготовки з громадськими організаціями, які збираються перейняти досвід та реалізувати у своєму регіоні.

Джерело: газета «Сільський час» (Київ)

КОМЕНТАР:

Висвітлювати засобами масової інформації діяльність і заходи громадських організацій необхідно. Бо саме завдяки цим структурам ми маємо конкретні приклади практичних змін, конкретних дій, спрямованих на позитивні зміни у суспільстві. Саме журналісти можуть

допомогти поширити корисні напрацювання, показати приклади діяльності й конкретних дій, рухів. У нашому випадку всеукраїнська газета «Сільський час» завдяки своєму покриттю, донесла до читача як сутність проблеми, так і шляхи її вирішення.

У самому ж матеріалі разом із гендерним поглядом на проблему маємо кілька недоліків. Зокрема, в тексті ми неодноразово зустрічаємо такі гендерно чуйні словосполучення, як-от: **«тренерка школи», «запитання тренерки», «тренерка не нав'язує», «її колеги і колежанки»**. Проте поруч автором двічі вживаються **«керівник проекту Любов Гур'єва»**. Маємо стереотипне бачення **«важливим моментом є обговорення труднощів, пов'язаних з роллю батька: захист родини, відповідальність за дружину та дітей»**.

«Чому саме сільських підлітків? Який сенс? Адже певною мірою у кримському селі, як і раніше, панує патріархальний спосіб життя, діти міцніше прив'язані до батьків, досі родини відзначаються багатодітністю. Природно, там і різних негараздів менше». Стереотип. І про патріархальність, і про менше негараздів.

МУЖСКОЙ ХАРАКТЕР В ЖЕНСКОМ ХОККЕЕ

Почти год назад 18-летняя харьковская хоккеистка Елизавета Рябкина, капитан харьковской хоккейной команды «Дружба-78», уехала в Соединенные Штаты. А еще раньше, чтобы добиться права играть в составе мужской команды, Лиза написала два письма президенту Украины. Вопреки ее надеждам, ни ответа, ни помощи она так и не дождалась. Из-за бюрократических запретов не сбылась и заветная мечта юной хоккеистки: чиновники Госкомспорта не разрешили ей участвовать в чемпионате мира, проходившем в Польше в апреле минувшего года. Но девушка все равно туда поехала — в роли телеоператора... Во время ее поездки по Америке одна из частных школ согласилась оплатить учебу талантливой спортсменки, а это ни много ни мало — 35 тысяч долларов в год. Кроме учебы,

Лиза получила возможность играть за школьную хоккейную команду. А вот вернется ли молодая хоккеистка домой...

— Лиза, как так вышло, что ты выбрала карьеру хоккеистки, да еще и в мужской команде?

— Все началось с футбола, я им увлеклась во втором классе. После одной из игр ко мне подошел тренер «Дружбы» и предложил попробовать свои силы в хоккее. Тогда я даже не умела стоять на коньках, и поначалу удержаться на льду помогала клюшка. Честно говоря, очень боялась сделать первый шаг. Но со временем страх улетучился. К слову, вместе со мной в группу пришли еще несколько девчонок, но в конечном итоге осталась играть я одна.

— И как на этот шаг отреагировали твои родители, родственники, друзья?

— Папа был настроен решительно против. Он считал, что хоккей — сугубо мужской вид спорта, и что девушке не пристало им заниматься. Даже отказался вести меня на первую тренировку. Мама, ко всеобщему удивлению, отреагировала более спокойно. Кстати, со временем отец «капитулировал» и теперь спокойно относится к моему увлечению. Все же хоккей — в первую очередь игровой вид спорта. Это не тяжелая атлетика, где, по его мнению, я бы испортила себе фигуру.

— И все же тренировки по нагрузке рассчитаны больше на мужской организм, а не на женский...

— Я не делала себе поблажек. Тренировалась наравне с мальчишками и старалась им ни в чем не уступать. Уверена, что если бы мне пришлось попробовать свои силы, к примеру, в женской сборной США или Германии, стала бы там одной из лучших. У них практически все девушки пришли из шорт-трека, конькобежного спорта и фигурного катания. А я с клюшкой с семилетнего возраста.

— Бросок у тебя все равно слабее, чем у партнеров-мужчин, и вступать на лед в потасовку тоже не сможешь...

— Конечно, женщине сложно играть на равных с мужчинами. Но ведь классный игрок не обязательно должен быть гренадером. Вспомните того же Андрея Хомутова, нападающего ЦСКА и сборной СССР. Не отличаясь физической мощью, Хомутов делал ставку на хитрость и скорость. Мне кажется, получалось отлично. Я, как правило, старалась действовать в таком же стиле. Естественно, с годами становилось сложнее, но я мало в чем уступала сверстникам-мальчишкам.

— Как получилось, что ты стала капитаном в сугубо мужской команде? Сильный пол не обижался?

— Все очень просто: однажды мой тренер сказал: «Лиза, будешь выводить команду на лед». Лично мне это очень помогало: повышалась ответственность, формировался характер. А что касается ребят, то мы играли вместе с детства. И в отличие от других коллективов, не знали, что такое интриги. У нас есть Команда, и мое капитанство партнеры воспринимали совершенно спокойно.

— Помнится, ты за свою хоккейную практику участвовала в «ледовой стычке», да еще и с местным клубом...

— Было и такое. Драку «стенка на стенку» спровоцировали игроки другой харьковской команды — «Барвинок» (подопечные Ивана Правилова выиграли поединок со счетом 6:1. — Прим. авт.). Это не делает им чести. Ведь за «Барвинок» играют 30-летние мужики, и для них драться с 15-летними подростками — это позор. Думаю, нашим оппонентам не хватило элементарного воспитания. Преимущество необходимо доказывать заброшенными шайбами, а не кулаками. А если уж так хочешь подраться, выбери себе какого-нибудь Майка Тайсона и выйди на ринг. Вообще же мы всегда играли против превосходящих нас в возрасте команд.

— Объясни мужчинам, что заставляет представительниц слабого пола брать в руки клюшку?

— Мужчинам иногда сложно понять, что мы ничем не хуже их. Многие женщины делают карьеру военных, занимают важные

государственные посты... Мы не стремимся выделиться, а просто профессионально занимаемся хоккеем.

Джерело: газета «Новый день»

КОМЕНТАР:

Цей матеріал є сенсаційним? Чи не так? Дівчина грає в чоловічий хокейний команді. Отакої, — скажуть Ваші читачі. Це ж треба роздобути таку інформацію, — скажуть колеги та колежанки. А насправді газета у гонитві за родзинкою підняла серйозне питання: куди податися дівчатам, яким подобається гра в хокей. І це питання неможливо вирішити на місцевому рівні. А отже констатуємо байдужість «рибної голови», бо з неї все починається. І для неї це навіть не є питанням.

Подібні статті закликають до дискусії, обговорення. А отже вони конче необхідні. Маємо й інший позитив від такої публікації. Дівчина-хокеїстка, яка, як мовиться, ще не вступила у доросле життя на практиці стикнулася з стереотипним ставленням до неї з боку... дорослих. Хлопці-однолітки не вбачають в її присутності, а потім, і капітанстві, якихось принижень чоловічої гідності і т. ін. Натомість дорослі саме так розцінюють присутність жінок у нібито «суто чоловічих» видах спорту.

ТОП-10 САМЫХ МУЖСКИХ АВТОМОБИЛЕЙ

Что поделаешь — падок постсоветский человек на иноземные штучки. Ведь мода делать машины на менские и вуменские пришла к нам относительно недавно, а взять хотя бы американские фотографии с рекламой Corvette конца 70-х годов — так там сплошные бабышники. А сейчас — мужчины спокойно рассекают на Citroen C2, а дамы уверенно водят Hummer. Все кардинально перемешалось, хотя шанс есть: «ТрансМиссия» собрала рейтинг самых мужских автомобилей, за рулем которых вы вряд ли увидите даму, даже если

она жена Леонида Черновеского за рулем Mercedes McLaren SLR. Итак, десять самых-самых мачо-тачек.

Audi Q7

Вообще-то мы видели молодую уверенную в себе брюнетку, которая парковала Audi Q7 на тротуаре напротив стадиона «Динамо». Зрелище еще то. Однако это было в прошлом году (а осадок, как видите, держится до сих пор), до появления Audi Q5. Теперь именно «ку-пятый» будет предметом воздыханий и просьб дамского населения, так что всем владельцам Q7, страдающим комплексами женского авто-давления можно расслабляться: отныне самый большой Audi — стопроцентно мужской автомобиль.

Volvo XC70

А тут совсем другая ситуация: психологический портрет владельца XC70 очень четкий и недвусмысленный: человек должен иметь стабильный доход выше среднего, понимать шведские автомобили, разбираться в полноприводных универсалах и знать, что подушка безопасности — это не то, куда втыкаются иголки-булавки. Мы чуть утрируем, но суть именно в том, что покупать и управлять таким автомобилем будут только люди, которые понимают, почему они выкладывают деньги за семейный «чумайдан» с увеличенным багажником и кучей незаметных, но безопасных девайсов.

Dodge Nitro

С этим гражданином с американской пропиской все просто: он просто не может нравиться женщинам. Nitro изначально задумывался как анти-женский автомобиль. Начиная от посадки, которая опровергает идею обуви с каблуком даже небольшой высоты и заканчивая бровями-крыльями, которые делаю Nitro похожим на Брежнева. Сколько женщин из вашей жизни хоть раз говорили, что им нравится Брежнев? Уверены — ровно столько, сколько утверждают, что им нравится Dodge Nitro.

Chrysler 300C

А здесь иная ситуация. Chrysler берет бронетранспортерностью — простите за такой каламбур. Окна-бойницы, отодвинутое за полтора километра от водителя заднее стекло, паровозный радиатор и здоровенные катки просто отпугивают покупателей. И возможно, зря — потому что внутри 300C просто душка, особенно его овальные часики в центре торпедо. Если Chrysler хочет продавать 300C женщинам, их надо заводить в салон с закрытыми глазами и только внутри машины снимать повязку.

Mitsubishi L200

А вот тут играют стереотипы. Автомобиль с кузовом вызывает у женщин сбой восприятия. Ведь это против логики! То, что рессорная подвеска L200 будет покомфортнее многих кроссоверов и премиум-седанов — это уже вторичное. То, что L200 с автоматической коробкой работает очень комфортно — это не считается. То, что при парковке нужно просто не зацепить соседнюю машину, остальное по-барабану — это тоже не аргумент. Зачем тут эта штука с бортами? Зачем вы изуродовали джип, мужчины?

Subaru Impreza WRX STi

В данном варианте играют скорость и деньги. Мужчина, осознающий что такое 300 лошадиных сил и спортивная подвеска стоимостью 50 тысяч долларов, вряд ли купит WRX STi женщине. С другой стороны, женщина, имеющая 50 тысяч долларов и попробовавшая эту подвеску и вкисившая особенности спорт-кара, потратит их на что-то менее брутальное, но более комфортное. Конечно, если это не Ира Протасова. В общем, никакого компромисса: слишком быстро, твердо-жестко, неудобно и почему-то дорого — говоря женскими аналогиями.

Nissan Armada

Этот грузовик берет габаритами. Размер имеет значение в первую очередь для женщин, потому что мужчины могут вылечить комплексы другими методами. Причем если денег не совсем густо, можно взять

Nissan Armada, а если же чуть получше — можно купить Infiniti QX, тогда у вас будет паровоз, обитый пластиком элитных сортов и чистокровный способ подлечить комплексы — или удовлетворить свой хромосомный набор.

Mercedes Gelendwagen

Этот кубический Mercedes — жертвоприношение амбициям. Если пацаны увидят хоть одну барышню за рулем черного Gelendwagen (а других почему-то не видно), то это будет просто в западло. Есть мнение, что дамам просто не продают эти автомобили, созданные на заказ и на деньги военной машины Саудовской Аравии, но уверенно продающиеся на постсоветском пространстве. Gelendwagen способен просто перечеркнуть женское начало в своем существовании.

Volkswagen Cross Touran

А этот автобусик не проходит ментальный тест на женскую составляющую. Ни один психологический портрет женщины не вмещает в себе ничего, дающего основания для покупки Cross Touran. Сангвиничка не выберет Cross Touran из-за вместимости и псевдо-проходимости. Флегматичка не оценит Cross Touran по ценовым показателям и скучноватому интерьеру. Холеричке нужен полный привод, моторная тяга и яркий дизайн. А меланхоличка просто не поймет, зачем в мире существуют компакт-вэны. В общем, ни одной женщине не понять Cross Touran.

Land Rover Defender

А вот это реально самый мужской автомобиль. Щели, дыры, сквозняки, неудобство, сложность в управлении, запахи и материалы — Defender на молекулярном уровне создан только для мужчины. В его задачах и внедорожных качествах воплощены все ценности самца: выносливость, неприхотливость, свобода и отсутствие мелкой ненужной бижутерии. Конечно, абсолют нашего рейтинга можно (и нужно) оспорить, однако давайте просто последим за тем, кто на чем передвигается — и тогда мы ответим на все вопросы.

Джерело: Інтернет-журнал «ТрансМиссія»

КОМЕНТАР:

Подібних статей багато не лише в мережі інтернет. Їх достатньо в друкованому вигляді з лакованою обкладинкою «для чоловіків».

«машины на менские и вуменские»

«сплошные барышни»

«самых мужских автомобилей»

«мачо-тачек»

«мы видели молодую уверенную в себе брюнетку... осадок, как видите, держится до сих пор»

«дамского населения»

«самый большой Audi — стопроцентно мужской автомобиль»

«...психологический портрет владельца XC70 очень четкий и недвусмысленны: человек должен иметь стабильный доход выше среднего, понимать шведские автомобили, разбираться в полноприводных универсалах и знать, что подушка безопасности — это не то, куда втыкаются иголки-булавки...покупать и управлять таким автомобилем будут только люди, которые понимают, почему они выкладывают деньги за семейный...»

«...изначально задумывался как анти-женский автомобиль»

«если хочет продавать женщинам, их надо заводить в салон с закрытыми глазами и только внутри машины снимать повязку»

«...слишком быстро, твердо-жестко, неудобно и почему-то дорого — говоря женскими аналогиями»

«Размер имеет значение в первую очередь для женщин»

«Если пацаны увидят хоть одну барышню за рулем черного...»

«Есть мнение, что дамам просто не продают эти автомобили, созданные на заказ и на деньги военной машины»

«сангвиничка, флегматичка, холеричка, меланхоличка»

«воплощены все ценности самца: выносливость, неприхотливость, свобода и отсутствие мелкой ненужной бижутерии...»

У такої ситуації прийнято говорити «no comment».

А чи сподобалося би читачам-чоловікам, якби було написано ось так:

«А вот этот автомобиль явно не для мужиков. Вместить свое пивное брюхо между торпедо и сиденьем им не удастся. Производитель авто изначально подумал об этом, поэтому среднестатистический украинский пьяница, обладающий суммой в 100 тысяч евро, оказывается в полном пролете...».

«Начинка этого автомобиля явно не для мужчин, которые на практике способны лишь бахвалиться своими нулевыми умственными способностями. А здесь, чтобы разобраться с «фаршировкой» салона, одной мужской извилины однозначно мало. Да и то, не всегда ведь они головой думают...».

КАК ИГРАЮТ ЖЕНЩИНЫ

Женщина у штурвала казино, явление в игорном бизнесе довольно редкое. Но так уж «исторически сложилось», что коренную питерчанку профессиональным ветром занесло в Харьков. После полноценного запуска проекта «Gold King», она станет тем топ-менеджером, от деятельности которого во многом зависит успешность новооткрытого игрового заведения. Наталья Виноградова о своей профессиональной деятельности и не только.

— Наталья, каким образом вы оказались в игорном бизнесе?

— Можно утверждать, что абсолютно неожиданно для всех и в первую очередь для меня лично. Мой хороший друг детства, который уже работал крупье в Англии, отыскал меня в Питере и сказал, что нечего здесь прозябать. У них тогда проводился набор на обучение этой профессии. И я решила попробовать свои силы на новом для себя поприще. Правда, попервах несколько смущала удаленность от родного дома, но это вскоре прошло.

— Как проходило обучение?

— Вначале все мы были игроками. На себе испытывали все прелести игорного азарта. А затем становились на место крупье, где проявление любых эмоций строго запрещалось. Было очень сложно

перестраиваться, что-то внутренне сопротивлялось. Многие так и не смогли приспособиться, поэтому отказались от дальнейшего обучения.

— **А самой хотелось сыграть партию другую?**

— Нет, ведь я знала, что это закончится плачевно. Крупье не должен играть. Играет игрок, а крупье ведет игру. И разница здесь существенная. Игрок отвечает своими деньгами, а крупье — деньгами игорного заведения. Поэтому крупье не имеет права на азарт во время работы. Да и игрок это вскоре почувствует, и ему будет, по меньшей мере, это неприятно.

— **На чем делался акцент на первоначальной стадии обучения?**

— Работе с фишками. Нам выдавали толстые талмуды по «фишечному вопросу». Оказалось, что существуют солидные учебники по данной тематике. Вся наша работа, все телодвижения с фишками должны были соответствовать общепринятому стандарту, которого по обыкновению придерживаются все существующие казино. Параллельно мы развивали навыки быстрого счета. А затем — экзамен. Мы были крупье, а наши экзаменаторы — игроками.

— **И какие ситуации модулировались?**

— Разные. Не секрет, что крупье, равно как и охрана, должен быть готов ко всяким внештатным ситуациям. Нередко посетители пытаются спровоцировать конфликт. Здесь нужно умело себя вести.

— **Вам прививалось универсальное умение работать и на рулетке, и на картах?**

— Это зависит от концепции работы казино. В большинстве своем нас учили быть универсалами. Тогда в Чехии еще традиционно крупье были разделены на тех, кто стоит на рулетке и тех, кто работает исключительно с картами. Последние также имели несколько ответвлений. Как правило, спецов по покеру и блэкджеку.

В добрый путь, крупье

— **Свой первый рабочий день запомнился надолго?**

— Довелось морально адаптироваться к новым ощущениям. Как ни как, но на учениях подсознательно чувствуешь свое право на ошиб-

ку. Ошибешься — поправят, попробуешь еще раз. Здесь же проступал определенный мандраж. К тому же передо мной были не просто люди, а очень денежные, состоятельные клиенты. Это накладывало поначалу некоторый отпечаток на работу. Но, думаю, со стороны этого заметно не было.

— **То есть пришлось туговато, прежде всего, в психологическом аспекте?**

— Не только. Нас сразу загрузили по максимуму, чтобы мы прошли «Крым и Рим» в короткий срок. Пару мелких ошибок я все же допустила, но их оперативно исправил инспектор. Двенадцатичасовая смена прошла успешно, но молодежь меняли редко, поэтому за одним из столов мне пришлось проработать четыре с половиной часа.

— **Где оказалось сложнее: на рулетке или на картах?**

— Это вопрос сугубо индивидуальный. Мне лично на рулетке. Здесь приходится выполнять, пожалуй, наибольший объем физических движений. Но в промежутках удается нормально восстановиться, читая книгу, просматривая телевизор, или общаясь друг с другом.

Фишка в чем!?

— **Перед работой черных кошек и пустых ведер стараетесь избегать?**

— Ой, вы прямо в точку. Крупье народ чрезмерно суеверный. Мало того, что у каждого есть свой минимальный набор «боязней», так еще и у коллег многие прихватывают парочку иную. Хотя существуют и массовые предрассудки. К примеру, с какой стороны подойти к игровому столу, с правой или левой ноги встать с дивана, когда перерыв между сменами закончился, в каком углу сидеть, когда релаксируешь.

— **А что-то общее у всех имеется?**

— В принципе, прижилось и здравствует суеверие, когда категорически нельзя оставлять на открытом месте (столе, стуле) пустую бутылку. Причем даже в перерыве никто «не рискует», поэтому опорожненная тара мирно поживает на полу.

— **Вера в то, что существует «везет и не везет», также присутствует?**

— Конечно. Как среди игроков, так и среди крупье. Сложно это объяснить по-научному, но как еще назвать ситуации, когда посетителю в один вечер чертовски везет, а на следующий — ситуация прямо противоположная?!

— **А если не везет крупье, его меняют?**

— Раньше, когда конкуренции между игорными заведениями практически не было, — да. Сейчас же нет. Ведь не везет крупье, значит, в выигрыше игрок. К тому же к почасовой пересменке сегодня пришли большинство игорных заведений. И к слову: если крупье случайно допустил ошибку в пользу посетителя, а инспектор ее «проморгал», то очень многие игроки в подобной ситуации отдают деньги назад и при этом аргументируют, что, мол, не выигранных не нужно, это собьет фарт.

Клиент клиенту рознь

— **Когда внутренняя кукушка сказала вам, что вы уже профессионал своего дела?**

— Наверное, когда все мои действия, мышление были отработаны до автоматизма. Появилось время для скромного общения с игроками. Ведь зачастую посетителям очень нравится переброситься пару тройкой словечек, а безмолвие просто раздражает. Особенно если игра клиенту, мягко скажем, не очень удается. В такие моменты приходится быть немногословным психологом.

— **Посетителей можно условно разделить на «тяжелых» и «не очень»?**

— Вполне. Здесь все зависит от того, с какой целью человек пришел в казино. Если отдохнуть, а не «отовариться деньгами», то, как правило, это удастся. Немного коньяка и располагающая музыка помогают игроку расслабиться. Такой посетитель с улыбкой отнесется к тому, что фортуна сегодня стоит к нему спиной и удачи не видать. Наиболее сложно приходится с теми, кто приходит в игровой зал за вы-

игрышем. Не достижение подобной самоцели провоцирует человека на неадекватные поступки.

— **Получается, чтобы охране не пришлось засучить рукава, необходимо поработать крупье?**

— Именно так. Если человек проигрывает, то моя задача как можно толерантнее постараться погасить на корне возникшее недовольство. Среди «инструментов» применяются сочувственные слова, жесты, взгляды. Довольно ограниченный арсенал, но и им необходимо владеть в совершенстве.

— **А если человек расстается с деньгами неохотно, конфликтует?**

— Не без этого. Но, как правило, такие случаи редки. По сути человек, направляющийся в казино, подсознательно готов к тому, что взятая им сумма, перекоцует из его портмоне в кассу заведения. Но здесь не только проигрывают, здесь можно и выиграть. Причем довольно прилично. Просто любой из клиентов в какой-то момент не останавливается, пытается отхватить больший куш, и, в конечном итоге, расстается со всеми деньгами.

— **А желание взять реванш?**

— Собственно, на этом и построено казино. На простых человеческих желаниях, как-то: отыграться или выиграть еще больше.

— **И тем не менее в вашей практике конфликты случались?**

— Да, конечно. По обыкновению это происходит тогда, когда игрок не совсем трезв, не в состоянии дотянуться к нужному полю, не может внятно сформулировать свою ставку, а в случае проигрыша, выставляет претензии крупье.

— **И каковы ваши действия в подобном случае?**

— Помимо меня и инспектора к спору подключается питбосс. А в случае надобности и оператор видеонаблюдения. Если потребуется, мы можем просмотреть спорный эпизод и полюбовно разрешить ситуацию. Как правило, с незначительными эпизодами вполне справляется инспектор, в более серьезных случаях задействуются питбосс либо менеджер.

— А если не удастся найти компромисс и им? Клиент идет на обострение конфликта...

— Вы имеете в виду привлечение сотрудников службы охраны? Основная задача ребят состоит в предотвращении ситуативных недо-разумений. Если же конфликт уже возник, то охранник должен предотвратить любое физическое воздействие или порчу имущества.

Из места в карьер

— Наталья, вы довольно молодой управляющий казино, как воспримут вас недавнего крупье, питбосса, менеджера ваши подчиненные? Насколько мне известно, некоторых из них вы привезете с собой в Харьков...

— Я не думаю, что здесь могут возникнуть какие-то проблемы. Зависть присуща неполноценным людям, которые любят критиковать, но не умеют созидать. Если в процессе работы такие люди проявят себя с отрицательной стороны, то они будут отсеяны из коллектива. У нас есть достаточно жесткая служебная субординация, и ее надо соблюдать. Вообще, в любом игорном заведении дисциплина пожестче армейской.

— Переход от крупье к работе питбоссом прошел для вас безболезненно?

— Без каких-либо сложностей и моральных эксцессов. Работая крупье, я довольно много наблюдала за функциональными обязанностями других работников казино. Наиболее важные моменты для себя отмечала, интересовалась у старших коллег. Будучи питбоссом я точно также изучала и анализировала работу менеджеров.

— Если из всей деятельности выделить наиболее сложные и важные в работе знания, действия, чтобы вы к ним отнесли в первую очередь?

— Умение оперативно, в короткий срок, принимать правильные решения. Заниматься не только разрешением уже имеющихся вопросов, но и уметь упреждать появление возможных проблем. Пожалуй, это наиболее сложная часть работы. Не менее важно, уметь сфор-

мировать и мотивировать команду. Крупье — народ разнохарактерный, подчас трудно сделать из них единое целое.

— А так ли нужна пресловутая сплоченность в казино? Многие компании исповедуют несколько иной стиль управления, когда каждый из подопечных «информирует» о тех или иных очепятках в поведении коллег?

— Я не приветствую подобный стиль управления, хотя знаю, что в некоторых игровых заведениях он практикуется. В моем понимании команда — это коллектив, в котором каждый его член знает, что всегда может рассчитывать на помощь коллеги. К тому же микроклимат в коллективе формируется на основе доверия каждого человека к другому. И этим отношением стоит серьезно дорожить.

Джерело: портал громадянської журналістики «ХайБей»

КОМЕНТАР:

В одному із своїх коментарів уже зазначалося щодо значення та впливу, яке має заголовок на читача. На прикладі цього матеріалу можна сказати про відношення журналіста до інтерв'юерки. Використовуючи подібну назву для статті «**Как играют женщины**» автор зумисне говорить про нібито суто «жіночу» поведінку, якій притаманна нещирість, хитрість — тобто «гра». «Обігруючи» заголовок журналіст керувався черговим штампом, вочевидь аніскільки не замислюючись над справжністю цього виразу. Як підсумок, ми маємо подаліше розповсюдження негативного ярлика та утвердження його на підсвідомості пересічного громадянина. У разі, якщо цей матеріал прочитає молода людина, то вона гарантовано отримає чергову «порцію для затвердження штампу».

У чергове маємо також використання слів чоловічого роду по відношенню до жінки:

«**вы уже профессионал своего дела...**» (потрібно — «*профессионалка*»);

«**вы довольно молодой управляющий казино**» («...*молодая управляющая казино*») тощо.

40-ЛЕТНЯЯ БИЗНЕС-ЛЕДИ ЭЛЬВИРА БАРИЕВА: «В КАЖДОМ ПРОЖИТОМ ДНЕ — СЧАСТЬЕ...»

О любви и жизни 40-летней бизнес-леди Эльвиры Бариевой из Старого Крыма можно написать роман, — захватывающий и мудрый, как «Анна Каренина». Только со счастливым эпилогом. Придет время, и его напишут. Обязательно напишут. А сегодня ей трудно — она бизнесмен. А еще — жена, мать и просто красивая, гордая женщина. Просто женщина, беззаветно любящая мужа и своих детей. Она не жалуется, потому что сильная.

Дом — полная чаша

«Все счастливые семьи похожи друг на друга, каждая несчастливая семья несчастлива по-своему». Этой замечательной, ставшей афоризмом строчкой начал роман «Анна Каренина» Лев Толстой. Не будем спорить с классиком — тогда он был прав. В наш прагматичный и суматошный век жизнь хочется перефразировать эти слова: каждая счастливая семья счастлива по-своему.

— Я счастлива. Счастлива по-женски: прекрасная семья, любящий муж, который всегда стремится пораньше придти с работы домой, ведь он торопится ко мне, к детям, — говорит Эльвира. — Без помощи Рустема мне было бы очень трудно развивать бизнес. Меня окружают хорошие люди. Бизнес развивается успешно. Скажите, ну что еще нужно женщине для счастья?

После этой фразы Эльвира задумалась, а затем выдохнула сокровенное:

— Я уверена, что в каждом прожитом дне можно найти счастье. Просто люди этого не замечают. Теряются в круговерти повседневности — и не замечают. А счастье это то, что мы вообще живем. Что мы любим, и нас любят.

Судьба свела Эльвиру с Рустемом, когда ей было 23. Прекрасную весеннюю крымскую ночь молодые люди гуляли у моря под

мерцающими звездами и говорили, говорили, говорили. Как и все влюбленные, говорили ни о чем и обо всем сразу. Любовь — любовью, но семью создали осознанно: так уж заведено у крымских татар. 3 ноября 2006 года Эльвира и Рустем скромно, в семейном кругу отметили 17-годовщину совместной жизни. И, наверное, это правильно — настоящая любовь, любовь с первого взгляда и на всю жизнь не терпит суеты, помпезности. Она, как пламя свечи за окном, манит одинокого странника. Она, как костер в лютую стужу — согревает сердца. Сердца тех, кто развел огонь, и пришлых, тех, кто приблизится к нему.

— Мы прожили с Рустемом 17 лет, и никогда не расставались. Я всегда рядом с ним, а он — со мной. Ну, может не совсем рядом, бизнес отнимает много времени, но все же рядом. Многое зависит в жизни от понятия «дом». Каждая женщина должна создавать свой дом, свой домашний мир, и тогда ее муж, ее дети всегда будут стремиться домой. Надеюсь, что я его создала.

Наличие семьи — супруга и двоих детей — предполагает множество приятных, но довольно хлопотных обязанностей. Эльвира, похоже, вполне справляется. Дом — полная чаша, послушные и ухоженные дети. 11-летний Эдем и 15-летняя Инает — школьники. И пока Эдем покоряет на велосипеде горные вершины, Инает серьезно мечтает о будущем. 11 класс — не шутка, знаете ли. Самое время готовиться к вступительным экзаменам в вуз. Судя по всему, дочь пойдет по стопам дедушки Акима и станет врачом.

— Мой дедушка — самый лучший на свете, и его призвание — помогать людям, — говорит Инает, которая серьезна не по годам, — с бабушкой Бирае дедушка прожил всю жизнь. Утверждает, что счастлив, потому что все горести и радости в семье делили пополам.

В гости к крымским татарам

Эльвира родилась и выросла в Узбекистане. Именно туда в далеком 1944 году депортировали семью Бариевых.

Закончила школу с золотой медалью, затем — Ферганский политехнический институт, получив диплом с отличием. В 1988 году

переехала в Крым. Поступила на учебу в Крымскую академию природоохранного и курортного строительства. Вышла замуж. Родила детей. Открыла свое дело. Сначала — продуктовый магазин. Потом — аренда кафе.

Но главное дело ее жизни — сохранение самобытной культуры крымских татар.

— Мне всегда была небезразлична история моего народа, — рассказывает Эльвира. — Еще в депортации, в Узбекистане, в доме моей бабушки ее умелыми руками был воссоздан небольшой уголок Крыма, где лежал Коран и мешочек с горстью крымской земли. Вернулись в Крым. Полуостров был не таким, каким я его представляла по рассказам бабушки. Я увидела запустение и разорение. ...

Эльвира тяжело вздыхает, положив руку на Коран и, словно давая присягу, продолжает:

— Я буду делать всегда и все, чтобы Старый Крым и Крым стали сказкой моего детства — цветущим и благословенным краем, мирным домом для всех народов полуострова. Сделаю все возможное, чтобы представители всех народов в Крыму жили мирно, а главное — помнили и сохраняли традиции и обычаи своих предков.

Эльвира не бросает слов на ветер. В 1992 году она открыла первый в Крыму частный Дом-музей истории культуры и быта крымских татар.

— Поначалу было очень трудно: в Министерстве курортов и туризма Крыма на меня смотрели, как на сумасшедшую, — говорит Эльвира Акимовна. — По два — три раза в месяц я ездила в министерство и доказывала, что музей нужен. Просила, умоляла, требовала выдать разрешение на открытие музея. Целый год ездила, но добила своего: музей есть!

Музей истории и быта крымских татар расположен в доме крымскотатарского крестьянина, построенном в середине 19 века. Дом и усадьба восстановлены умелыми руками мужа Эльвиры — Рустема.

— За дом пришлось заплатить восемь тысяч долларов, — вспоминает Эльвира Бариева. — По тем временам это были огромные деньги. Влезла в долги, а потом три года выплачивала долг.

Здесь ослепительно белые стены, красная черепичная крыша, зеленые переплеты оконных рам и до белизны выскобленные полы, густо укрыты старинными, ручной работы татарскими дорожками. На стенах, как и положено в крымскотатарском доме, добротные полки с утварью: медные и серебряные кувшины для воды, кофейники-джезве, массивная бронзовая ступка для измельчения кофейных зерен, блюда для мяса, миниатюрные кофейные чашки. Полотенца, наволочки, вышитые золотыми руками мастериц.

Главные экспонаты музея и особая гордость Эльвиры — старинный Коран, серебряный свадебный пояс крымскотатарской женщины, шитая золотом феска жениха и нашейные амулетницы для молив.

— Это семейные реликвии, передаваемые из поколения в поколение, которые бабушка умудрилась сохранить даже в депортации, — горестно вздыхает Эльвира. — Как же она хотела вернуться в Крым! Но, увы, мы похоронили ее в Узбекистане. Но память о ней будет жить: моя дочь носит имя бабушки — Инает.

Приезжайте на экскурсию «В гости к крымским татарам», откройте книги отзывов гостей. В них вы обнаружите слова благодарности на русском, украинском, польском, английском, японском, немецком, французском языках. Свыше 25 тыс. записей!

«С благодарностью за удивительную экскурсию. Андрей Романов — потомок последнего российского императора Николая Романова. Калифорния. США. Спасибо!», — гласит одна из них

А еще слова благодарности от пра-пра-пра-внучки Александра Пушкина — Саши Кивеллер, живущей в Потсдаме; народной артистки Украины Ляли Черной, известных актеров Михаила Казакова, Надежды Румянцевой; Чжан Цжицяна — посла Китая в Украине. А посол Ирана в Узбекистане Зафар Сималим-хаджи вот уже четвертый год подряд оставляет свою подпись в книге отзывов.

Всегда в гуще событий

Организация и проведение экскурсий отнимает у владелицы музея большую часть времени. Но и для других дел находится время. Она — всегда в гуще событий. И организатором многих мероприятий в Старом Крыму, конечно, выступает сама. Горожане под «командованием» Эльвиры привели в порядок территорию старокрымского кладбища: около 20 участников-добровольцев акции провели субботник. Вывезли около четырех тонн мусора.

В марте Эльвира организовала и провела праздник Масленицы. И встречу Навруза — мусульманского нового года, организовывала тоже она. В феврале в Старом Крыму прошла акция «Новые возможности Старого Крыма», организатором которой опять-таки стала наша героиня.

— По сути — это был десант журналистов, высадившийся в городе, — рассказывает Эльвира Акимовна. — Я должна привлечь внимание к Старому Крыму, чтобы развивать туризм и тем самым создавать горожанам рабочие места. Журналистам показали четыре старокрымских музея. В ходе акции много внимания было уделено кинематографическим возможностям города, в котором снимали многие фильмы, в том числе «9 роту». Участники акции проехали по местам съемок фильма, посмотрели декорации. Потом еще раз с удовольствием посмотрели фильм, обсудили. И эту работу я буду продолжать. Обычно я выступаю в роли организатора съемок, помогая режиссеру, и получаю от этого удовольствие. В Старом Крыму снимали фильмы Бахтияр Худайназаров, Рауф Кубаев, Федор Бондарчук.

Эльвира на минуту задумалась, а потом задорно улыбнулась и продолжила:

— Федя Бондарчук — это особая история. Познакомились мы с ним на улице в Старом Крыму, случайно. Я шла из музея, уставшая — три экскурсии подряд, в каждой группе — по сорок человек. От усталости практически ничего не замечала вокруг. И вдруг понимаю, что мужчина, с которым я случайно столкнулась, о чем-то меня

с пристрастием расспрашивает. Поднимаю голову — Бондарчук. Разговорились. Вот так и завязалось знакомство. Работать с ним тяжело — мужик он крутой, суровый, очень требовательный, но и очень интересно. Очень творческая натура...

Тут Эльвира вдруг рассмеялась:

— Он же из дома моего сына увел — на съемки «9 роты». И мне ни слова не сказал. Представляете? Переодел Эдема в афганскую одежду, дал в руки автомат и как закричит ему: «Вот русские. Они — твои враги. Ты их ненавидишь. Стреляй!». Вот так Эдем стал артистом. Мальчишки в школе по сей день зовут его «душманом»...

Я вспомнил эпизод «9 роты»: маленький мальчик, неожиданно вынырывающий из-за здания, стреляет из автомата... И вдруг нашу беседу с Эльвирой прервал телефонный звонок: руководство одной из Симферопольских гостиниц уточняло время очередной экскурсии. Чтобы не мешать разговору, вышел на балкон — покурить. Смотрел на разгуливающего по двору экзотического павлина, на старокрымский лес, горы, и думал. Рустему повезло: его жена отличается завидной энергией, обаянием и красотой. И ей, красивой и деятельной, остается только позавидовать: откуда она черпает силы, ведь в сутках всего 24 часа?

Мысли прервали звуки пианино. Бетховен. Играла Эльвира. Когда-то ей предрекали великое будущее, приглашая учиться в консерваторию. Но вместо этого она в 1988 году поехала в Москву, под стены Кремля. Чтобы участвовать в митинге протеста представителей крымскотатарского народа. Народа, который мечтал вернуться на Родину, в Крым.

Джерело: портал громадянської журналістики «ХайВей»

КОМЕНТАР:

Увага журналіста до сімейного життя героїні репортажу не може не вражати. В людини такої енергії і такого таланту можна було б спитати багато чого, окрім про її родину. Власне, саме позиціонування в матеріалі питання про її жіноче щастя задає загальний тон оповіді.

Ще один стереотип — вона не лише жінка як берегиня родини — вона жінка як матір нації. Важливо пам'ятати вклад жіноцтва у творення матеріальної і духовної культури нації, але не варто вішати на них повну відповідальність за збереження нації як такої.

«ЖЕНЩИНА ЗА РУЛЕМ!»

Опытного водителя спрашивают:

- Чего вы больше всего боитесь на дороге?
- Мотоциклистов и пьяных солдат за рулем.
- А как вы относитесь к женщине за рулем?
- Это как пьяный солдат на мотоцикле!

Этот анекдот я слышу вот уже в который раз, подсаживаясь к водителю «кастриули». Хищным взглядом, отслеживая дамочек за рулем, он не отказывает себе в удовольствии покритиковать их манеру вождения: «Сразу видно, баба поехала...».

Я смеялась, услышав анекдот впервые, но с каждым разом улыбка становилась все натянутой. В самом деле, достойны ли мы подобных сравнений? Может это вызвано уязвленным мужским самолюбием по поводу того, что женщина освоила горячо любимый ими вид транспорта?

Соглашусь, уже исходя из собственного опыта, что мужчине все-таки вождение дается и легче и быстрее. Например, мы с мужем одновременно стали посещать курсы вождения, не имея абсолютно никакого опыта. Результат — он на первом же занятии выехал в город, а я оказалась на дороге только на третьем и до последнего чувствовала себя неуверенно за рулем. Но чему тут удивляться, если каждой представительнице слабого пола вдалбливалось годами, что женщина на дороге представляет потенциальную угрозу и опасность! Именно с этим чувством неполноценности и подсознательного страха, заложенного самими мужчинами, большинство и садится за руль, вжимая голову в плечи под крики инструктора.

Но тем осторожнее женщина-водитель на дороге и в этом ее преимущество! Кстати, на курсах 80% посещаемых составляли именно девушки, соответственно это говорит о том, что они и правила знают лучше, и соблюдают их чаще. К тому же среди женщин гораздо меньше случаев «пьяного» вождения...

К слову, этот Новый Год показался мне самым экстремальным в моей жизни. Я оказалась за рулем, в качестве трезвого водителя с пьяными друзьями и мужем. Причем всю дорогу любимый вырывал руль, очень меня нервируя... Неожиданно, на одном из поворотов у меня случилось ЧП — повалил дым оттуда, где торчал ключ зажигания, испугавшись я пулей выскочила из машины. Супруг не теряя времени перехватил бразды правления со словами: «Я и пьяный доеду лучше, чем ты трезвая!». Доехали слава Богу, но только потом я узнала, что всю дорогу оказывается у него двоилось в глазах...

Женщина несколько ответственнее относится к вождению, именно из-за своей боязни, тогда как мужчины чувствуя свое превосходство на дорожных просторах, в лучшем случае одаривают нас снисхождением. А ведь это своего рода психологическое давление — ты должна чувствовать свою второсортность на дороге и особо не высовываться из-за руля, предоставляя право лидировать сильному полу. Однако, нередко этот самый сильный пол употребляет «неслабые» словечки в адрес женщин-водителей, почему-то моментально приравнивая к себе подобным! Такова плата за возможность передвижения на колесах?

А ведь как среди мужчин попадают «никакие» водители, так среди женщин встречаются интересные исключения. Например, со мной на курсы ходила девушка, которая просто поражала своими познаниями в устройстве автомобиля. Задавая преподавателю каверные вопросы, она порой заставляла его хорошенько задуматься, прежде чем отвечать... А один мой знакомый, имея автомобиль уже более 10 лет, ни разу не залез под капот, предпочитая чтобы с этими проблемами разбирались профессионалы.

Так что не стоит проводить бесконечные параллели между мужчиной и женщиной в этой области, ведь здесь все зависит скорее от опыта, личных способностей и морального настроя, а лучше стоит пожелать немного больше уверенности милым дамам в собственных силах в придачу к осторожности!

Джерело: журнал «Я сама!» (Москва)

КОМЕНТАР:

Авторці цього матеріалу можна було б згадати, що жінки за кермом в інших країнах викликають в чоловіків значно менше ненависті. Це можна вважати ще одним проявом загальної мізогії пострадянських суспільств.

КОРИСНІ ІНТЕРНЕТ-ПОСИЛАННЯ

Портал Гендерного інформаційно-аналітичного центру «КРОНА»

<http://www.krona.org.ua>

Щомісячна Інтернет-газета «Сім'я та гендерна рівність»

<http://www.gender.kiev.ua>

Інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва

<http://ozis.kr.ua>

Проект Асоціації молодих медиків України «Різні, але рівні у своїх правах та можливостях»

<http://www.mi-rivni.ammou.org.ua>

КавкАзія: Кавказ + Азія = Міжнародна Коаліція журналістів

<http://www.gmc.ge/images/start.html>

Портал Азербайджанського гендерного інформаційного центру

<http://www.gender-az.org>

Ресурсний центр «ГУРТ» (суспільна інформація та експертиза)

<http://gurt.org.ua>

Портал «Громадський простір»

<http://civicua.org>

Гендерні дослідження (Центрально-азійська мережа)

<http://www.genderstudies.info>

Словник гендерних термінів (рос.)

<http://www.owl.ru/gender>

Глосарій з гендерної тематики (рос.)

http://www.lib.vsu.ru/project/index_gender.phtml

Гендерна рівність в Україні та світі

<http://gender.net.ua>

Словник з гендерної тематики до книжки Джудіт Батлер «Гендерний клопіт»

<http://www.ua-pereklad.org/ua/theory/slovntem>

Підбірка посилань з гендерних та феміністичних питань (англ.)

<http://www.trinity.edu/~mkearl/gender.html>

Гендерні питання

<http://www.ced.org.ua/ukr/index.htm>

Центр гендерних досліджень

<http://www.gender-ehu.org>

Гендерні дослідження

<http://www.x-gender.net>

Російські жінки у XX столітті

<http://www.a-z.ru/women>

Інформаційний портал «Жінка й суспільство»

<http://www.owl.ru>

Інформаційно-освітній центр «Жіноча мережа»

<http://www.feminist.org.ua>

ВГО «Дія»

<http://www.diya.org.ua>

Спільноти LiveJournal

http://community.livejournal.com/ru_gender_talks

<http://community.livejournal.com/feministki>

http://community.livejournal.com/feminist_ru

http://community.livejournal.com/gender_by

Блог

<http://maryxmas.livejournal.com>

Веб-ресурси з безкоштовними фотографіями**Stock.XCHNG**

<http://www.sxc.hu>

MorgueFile

<http://www.morguefile.com>

Freerange Stock

<http://freerangestock.com>

Everystockphoto

<http://www.everystockphoto.com>

FreeDigitalPhotos

<http://www.freedigitalphotos.net>

Stockvault

<http://www.stockvault.net>

Unprofound

<http://www.unprofound.com>

Photogen

<http://www.photogen.com>

FreePhotos

<http://www.freephotos.com>

Public-domain-photos

<http://www.public-domain-photos.com>

Free Images

<http://www.freeimages.co.uk>

Open photo

<http://openphoto.net>

Majestic imagery

<http://majesticimagery.com>

Cepolina.com

<http://www.cepolina.com/freephoto>

Dreamstime

<http://www.dreamstime.com>

Photo Rogue

<http://www.photorogue.com>

Flickr Creative Commons Attribution

<http://www.flickr.com/creativecommons/by-2.0>

image*after

<http://www.imageafter.com>

freemediaGOO.com

<http://www.freemediagoo.com>

PD Photo

<http://www.pdphoto.org>

Hoover Stock Photography

<http://www.hooverstock.com>

Freepixels

<http://www.freepixels.com>

Barry's Free Photos

<http://www.barrysfreephotos.com>

Big photo

<http://www.bigfoto.com>

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК ГЕНДЕРНОЇ ТЕОРІЇ*

* Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2004. — 308 с

Андрогінія (андрогінна особистість) — поєднання в індивіді водночас жіночих (фемінних) і чоловічих (маскулінних) властивостей. А. о. убирає в себе найкраще з обох статевих ролей. Концепція андрогінії запропонована на початку 70-х років XX ст. американським психологом Сандрою Бем. Психологічна А. виражає високі показники водночас за шкалами маскулінності та фемінності. Вона пов'язана з високою самоповагою, наполегливістю, ефективним виконанням батьківської ролі, мотивацією до досягнень, внутрішнім відчуттям благополуччя. А. о. має багатий набір статеворольової поведінки і гнучко використовує його залежно від обставин.

Андрогінність — це поєднання високого розвитку фемінності та маскулінності в одній людині (незалежно від статі).

Андроцентризм — культурна традиція, яка зводить людську суб'єктивність до єдиної чоловічої норми, що репрезентується як універсальна об'єктивність, вважаючи жіночу суб'єктивність відхиленням від норми, маргіналією. А. є не просто поглядом на світ із чоловічої точки зору, а прийняттям чоловічих нормативних уявлень і життєвих моделей за єдині універсальні соціальні норми і життєві моделі.

Термін А. активно використовують теоретики Гендерного підходу і феміністки для критики соціального світу культури, де характеристики чоловічого і жіночого є дихотомічними, мають різну вагу та ієрархічно структуровані: світ культури, природи реалізується (через наратив) від особи чоловічого суб'єкта, з точки зору чоловічої перспективи, а жіноче розуміється як «інше», «чуже» або взагалі ігнорується.

Біологічний (статевий) детермінізм — принцип розгляду явищ, за якого визначальними для характеристики людини є біологічні, природні фактори. Критикується фемінізмом за довільне трактування «природних факторів» як незмінних.

Бісексуальність — потяг індивіда до сексуальних контактів з представниками обох статей (гомо- і гетеросексуальна орієнтація).

Гендер (англ. gender — рід) — стать як соціальна категорія на відміну від біологічної статі (sex). Це соціальний конструкт, який охоплює соціальні можливості кожної статі в освіті, професійній діяльності, доступ до влади, сімейні ролі й репродуктивну поведінку. Є одним з базових вимірів соціальної структури суспільства. Стосується він не анатомо-фізіологічних властивостей, за якими різняться чоловіки і жінки, а соціально сформованих рис, притаманних «жіночості» та «мужності».

Гендерна асиметрія — непропорційна представленість соціальних і культурних ролей обох статей (а також уявлень про них) у різних сферах життя. Джерелом Г. а. є прихована дискримінація і панівні в суспільній свідомості патріархальні установки.

Гендерна демократія — система волевиявлення обох статей (жінок і чоловіків) у громадянському суспільстві як рівних у правах і можливостях, що законодавчо закріплена й реально забезпечена в політико-правових принципах, діях, розбудові суспільних і державних структур. Г. д. утверджує рівну суспільну цінність жінок і чоловіків (принцип Гендерного паритету), яка включає рівні права, обов'язки і відповідальність представників обох статей перед суспільством і однієї перед іншою.

Гендерна дисфорія (порушення Гендерної ідентичності) — стан, за якого людина не може прийняти свій Гендерний статус чоловіка чи жінки і відчуває гостру незадоволеність. Може мати різні причини, зовнішні прояви і тривалість. Невідповідність фізичного вигляду хлопчика чи дівчинки Гендерним нормам називають Гендерною неконформністю; порушення Гендерних меж шляхом перевдягання — трансвестизмом. Найглибшою формою Г. д. є транссексуалізм — відкидання індивідом свого біологічного статусу, прагнення змінити його, в тому числі шляхом хірургічної операції, змінити паспортну стать тощо.

Гендерна (статева) диференціація — процес, за якого біологічні відмінності між чоловіками і жінками наділені різним соціальним значенням і використовуються як засоби соціальної класифікації.

Гендерна економіка — новий напрям економічних досліджень, який розкриває механізми Гендерної нерівності у формальному і неформальному секторах зайнятості; розглядає функціонування політичних, торговельних, фінансових інститутів з точки зору їх впливу на соціально-економічні статуси чоловіків і жінок; також розробляє індекси і показники економічного розвитку з урахуванням росту/переборювання Гендерної асиметрії.

Гендерна ідентичність — ідентичність, яка характеризує людину з точки зору її належності до чоловічої чи жіночої статі, усвідомлене прийняття нею взірців мужності і жіночності в культурі. Г. і. є ширшим поняттям, ніж статево-рольова ідентичність, оскільки включає в себе рольовий аспект і образ людини загалом. Г. і. не є синонімом поняття «сексуальна ідентичність».

Гендерна ідеологія — система ідей і поглядів, понять і уявлень про побудову суспільства, взаємин в ньому жінок і чоловіків як двох соціальних груп. Г. і. є конструктивною, оскільки несе нову культуру стосунків між статями в ім'я досягнень соціальних цілей.

Гендерна історія — спеціальна історична дисципліна, предметом вивчення якої є історична ретроспектива Гендерних стосунків.

Гендерна культура — сукупність статево-рольових цінностей у суспільних відносинах і відповідних до них нормативів поведінки, потреб, інтересів і форм діяльності. Зумовлена суспільним устроєм, національними шлюбно-сімейними звичаями і традиціями, релігійними віруваннями.

Гендерна нерівність — соціальний устрій, за якого соціальні позиції чоловіків і жінок суттєво відрізняються.

Гендерна політика — утвердження партнерства статей у визначенні та втіленні політичних цілей, завдань і методів їх досягнення в діяльності політичних структур (держави, політичних партій, громадсько-політичних об'єднань).

Гендерна психологія (психологія статі, психологія статевої відмінностей) — галузь психологічного знання, що вивчає характеристики Гендерної ідентичності, які детермінують соціальну поведінку людей

залежно від їх статі. Структуру Г. п. утворюють психологія статевих відмінностей і Гендерна соціалізація. Перспективними у межах Г. п. є дослідження, спрямовані не на вияв відмінностей у психологічних характеристиках та особливостях поведінки чоловіків і жінок, а на пошук їх психологічної схожості; орієнтованість на вивчення продуктивних стратегій і тактик поведінки чоловіків і жінок в переборенні традиційних Гендерних стереотипів, на аналіз особистісних передумов успішної самореалізації жінок у професійній сфері, чоловіків — у сімейній.

Гендерна рівність — справедливий розподіл можливостей для чоловіків і жінок у здобутті освіти, виконанні сімейних і соціальних ролей.

Гендерна система — інститути, поведінка і соціальна взаємодія, які приписуються індивідам відповідно до їх статевої належності. Шведська дослідниця І. Хірдіман характеризує Г. с. як сукупність Гендерних контрактів: у патріархальній ієрархії Гендерних ролей для жінки базовим був контракт «домогосподарки», для чоловіка — контракт «годувальника».

Гендерна (статеворольова) соціалізація — процес засвоєння людиною соціостатевої Гендерної ролі, призначеної для неї суспільством з народження.

Гендерна статистика — статистика про становище чоловіків і жінок у таких сферах, як населення, сім'я, охорона здоров'я, освіта, комунікації, зайнятість людини, політика.

Гендерна стратифікація — ієрархічний розподіл у суспільстві економічних і соціальних ресурсів за статевою належністю.

Гендерний аналіз — процес оцінки різного впливу на чоловіків і жінок існуючих чи пропонованих програм, законодавства, державного політичного курсу в усіх сферах життя соціуму і держави. Г. а. передбачає також збір якісної інформації і розуміння Гендерних тенденцій в економіці і суспільстві, використання цих знань для виявлення потенційних проблем і пошуку шляхів їх вирішення.

Гендерний індекс людського розвитку — встановлені ООН показники, що відображають становище в країні чоловіка і жінки за такими базовими напрямками людського розвитку, як можливість вести здоровий спосіб життя і довго жити, доступність якісної освіти, рівень матеріального добробуту.

Гендерний конфлікт — взаємодія чи психологічний стан, основою якого є протиріччя між сприйнятими Гендерними цінностями, відносинами, ролями, що породжує зіткнення інтересів і цілей.

Гендерний підхід (гендерний вимір) — ознака політичної культури, властива активній представницькій демократії, яка полягає у врахуванні інтересів обох соціально-статевих груп суспільства. Суттю Г. п. є усвідомлення того, що суспільні явища по-різному впливають на чоловіків і жінок, викликають неоднакові їх реакції.

Гендерні дослідження — міждисциплінарна дослідницька практика, яка реалізує евристичні можливості Гендерного підходу для аналізу соціальних трансформацій і систем домінування. Г. д. (соціологічні, психологічні, етнографічні та ін.) відображають відмінності в ролях, поведінці, ментальних та емоційних характеристиках між чоловічим і жіночим.

Провідними напрямками Г. д. є вивчення Гендерної соціалізації, патріархальних та егалітарних стосунків, Гендерної атрибутики, Гендерної ідентичності та сексуальності, а також питань і явищ, що відображають зміни позицій статей в сучасному суспільстві.

Основою Г. д. є не просто опис відмінностей у статусах, ролях та інших аспектах життя чоловіків і жінок, але аналіз влади і домінування, які утвердилися в суспільстві через Гендерні ролі та відношення.

Гендерні (статеві) ролі — зразки поведінки жінок і чоловіків, які ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов'язаних з їх статтю; сукупність загальноприйнятих норм і правил поведінки людей в конкретній ситуації. Г. р. відрізняються в суспільствах з різною культурою і змінюються з часом.

Гендерні стереотипи — набір консервативних, загальноприйнятих норм і суджень, які стосуються статусу жінок і чоловіків, норм їх поведінки, мотивів, учинків і характеру потреб. Г. с. закріплюють існуючі Гендерні відмінності і взаємовідносини.

Гендерні стратегії — суспільно значимі Гендерні спрямування в діяльності соціумів та їх організаційних структур, спрямовані на утвердження Гендерної демократії в суспільстві з метою розвитку Гендерної культури.

Генетична стать — стать, яка визначається набором статевих хромосом.

Гетеросексуальність — сексуальна орієнтація в поведінці і почуттях індивіда на осіб протилежної статі. Феміністична соціологія розцінює її як політичний інститут підпорядкування жінок чоловікам.

Гомосексуальність — сексуальний потяг до особи тотожної статі і сексуальний контакт з нею.

Гомофобія — поширена у суспільній свідомості думка про неприродність гомосексуальних стосунків.

Дискримінація жінок — будь-які відмінності, винятки або обмеження за ознакою статі щодо реалізації жінками (незалежно від їх родинного стану) прав людини і основних свобод в політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській та будь-якій іншій сфері.

Диференційна соціалізація — диморфічний (статевоспецифічний) спосіб, згідно з яким батьки, інші дорослі по-різному ставляться до хлопчиків і дівчаток, винагороджуючи і посилюючи статевотрадиційну поведінку кожної статі.

Егалітарна державна політика (політика Гендерної рівності) — політика, основою якої є принцип створення рівних умов для самореалізації особистості у всіх соціальних сферах незалежно від її статі.

Емансипація — процеси соціальної мобільності жінок, пов'язані з їх соціальною диференціацією як окремої соціальної групи і виходом приватної сфери у сферу публічну.

Жіноче підприємництво — бізнес, яким керують жінки.

Жіночий рух — соціальна, культурна, політична діяльність жінок і жіночих груп, спрямована на захист інтересів жінок, зміну системи Гендерних відносин.

Жіночість — (див. фемінність).

Маскулінність (чоловічість) — система властивостей особистості, які традиційно вважаються чоловічими. Передбачає відповідність власній статевій приналежності, прийняття Гендерних стереотипів, дотримання чоловічих норм, вироблення типових для чоловічої статі форм поведінки, способів самореалізації.

Матріархат — форма соціального устрою, за якого сімейна і політична влада належить жінкам.

Патріархат — влада батька (патріарха) над усіма юридично недієздатними членами родини (жінками, дітьми, рабами). У феміністській теорії патріархат трактується як родинна, соціальна, ідеологічна і політична система, в якій жінка і жіноче (фемінне) завжди підкорені чоловіку і чоловічому (маскулінному).

Революція сексуальна — масова переоцінка норм сексуальної моралі, послаблення репресивності у ставленні до інтимного життя. Притаманна була громадській думці у 60-ті роки ХХ ст.

Репресивна статевая мораль — система жорстких антисексуальних поглядів у суспільстві.

Сексизм (статева дискримінація) — упереджене ставлення до людини, групи людей, пов'язане з їх належністю до певної статі; дискримінація за ознакою статі. Розрізняють С. щодо жінок і щодо чоловіків. Ідеї С. близькі до расизму, шовінізму та фашизму.

Соціальна активність — поведінка соціальних суб'єктів, спрямована на зміну соціальних умов їх життєдіяльності.

Сексуальна (статева) ідентичність — прийняття індивідом своєї сексуальної орієнтації (гомосексуальної, гетеросексуальної чи бісексуальної).

Сексуальна культура — аспект культури, який стосується шлюбно-сімейних традицій, вірувань, ціннісних орієнтацій і поведінки статей.

Сексуальна роль — прийняття індивідом певних нормативів сексуальної поведінки і дотримання їх в процесі побудови інтимних стосунків зі значущими іншими.

Сексуальне життя — комплекс взаємостосунків чоловіка та жінки, який включає як статевий акт, так й інші вияви міжстатевого спілкування.

Сексуальність — характеристика сексуального потягу, сексуальних реакцій, сексуальної активності і т. д.

«Скляна стеля» — невидимі і формально не означені бар'єри, які перешкоджають кар'єрному зростанню жінок. Ці перешкоди зумовлені як Гендерними стереотипами про другосортність жінок, обмеженість їх здібностей, так і страхом успіху, який нерідко вражає працюючих жінок.

Статева мораль — система моральних норм, що регулює всі аспекти сексуальної поведінки людини.

Стать — сукупність анатомо-фізіологічних ознак організму, які забезпечують продовження роду і дають змогу розрізнити у більшості організмів жіночі і чоловічі особини. С. біологічну визначають такі ознаки: 1) генетичні (набір хромосом); 2) гонадні (репродуктивна функція): у жінок — яєчник та яйцеклітина; у чоловіків — яєчка та сперматозоїди; 3) гормональні (статеві гормони): у жінок естрогени, у чоловіків — андрогени; 4) соматичні (сукупність будови статевих органів і розвиток вторинних статевих ознак).

Фемінізм (жіночий рух) — теорія рівності статей, яка є основою руху жінок за свої права; громадський рух за визнання рівних прав жінки і чоловіка у всіх сферах сімейного і суспільного життя.

Фемінність (жіночність) — сукупність фізичних, психічних і поведінкових властивостей, яких очікують від жінки в певному соціумі. Відповідно до традиційних поглядів, це високий ступінь розвитку протилежних маскулінным якостей: пасивності, залежності, підлеглості, слабкості, емоційності, ніжності, тендітності тощо.

ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ ЧИНОВНИКІВ У ДЕНЬ 8 БЕРЕЗНЯ

Вітання Президента України Віктора Ющенка з нагоди 8 березня

Я вітаю вас зі святом весни, зі святом жіночої краси, яка сьогодні розквітає в Україні.

У моєму серці — найніжніші почуття до вас.

У серцях мільйонів українських чоловіків — зачарованість вами, відданість вам і вдячність за вашу любов.

Я бажаю вам щастя, кохання і справжньої, так необхідної впевненості, що у нашому житті, у наших стосунках, у наших сім'ях усе буде гаразд.

Усе, що ми робимо, — робимо для вас. І цей день, і День матері у травні, і, певно, кожен кращий наш день присвячуємо вам.

Любимо вас, шануємо вас і дякуємо вам — нашим матерям, нашим дружинам, коханим і подругам, нашим донькам — усім найважливішим жінкам у нашому житті.

Весна — в Україні. Вітаю вас з весною.

Міцного вам здоров'я, сповнення усіх ваших бажань і мрій, натхнення, доброго гумору і такої ж великої мудрості, яка оберігає нас усіх.

Зі святом любові і надії я вітаю вас, найчарівніші, найкращі у світі українські жінки!

Від імені Львівського науково-дослідного центру «Жінка і суспільство» Оксана Кісь:

Шановні однодумці!

Незабаром 8 березня. Пригадуючи торішні події (сумнівне привітання нашого Президента й відтак наше спільне обурення з цього приводу, викладене тоді у відкритому листі), ми вирішили діяти «на випередження» і завчасно запобігти появі таких недолугих та шкід-

ливих привітань від чиновників різного рівня шляхом їх примусової просвіти.

Пропонуємо Вам зразок листа-звернення до посадовців (сільських голів, голів райдержадміністрацій, мерів міст, губернаторів, ректорів вищих шкіл, директорів підприємств, керівників міністерств, Президента, Прем'єра, лідерів політичних партій та їхніх локальних осередків), у якому коротко викладено історію, основні факти й пояснено сенс відзначання 8 Березня. Наша ідея полягає в тому, щоб наші однодумці (серед яких, сподіваємося, й Ви) скористалися цим шаблоном і підготували такі листи тим керівникам і урядовцям, чия позицію варто змінити.

Якщо Ви дієте від імені НУО чи іншої інституції — викладіть цей лист на бланку вашої організації (вписавши туди відповідні імена, посади, назви інституцій), зберіть під цим листом підписи тих, хто поділяє викладену в ньому позицію, та надішліть на адресу відповідних чиновників. Якщо Ви не належите до якоїсь НУО, можете надіслати просто колективного листа від групи свідомих громадян, підписи яких будуть під листом. Кожен громадянин має право особисто звертатися до посадовця будь-якого рівня! Якщо Ви маєте змогу й бажання опублікувати цей лист у ЗМІ чи в інтернеті — зробіть це! Щоб більше людей із ним ознайомиться, то краще! Якщо Ви знаєте факти, які додатково ілюструють дискримінацію жінок в Україні, — просимо додати їх у лист.

Увага! Важливо, щоб лист був на ім'я конкретної особи-посадовця (а не на установу чи підрозділ) — тоді шанси, що адресат прочитає лист, зростають, а це накладе на нього/неї певну відповідальність за подальше хибне публічне пропагування 8 березня.

Увага! Надсилаючи листа конкретному керівникові, підготуйте для нього/неї шкіц короткого привітання за прикладом, який є в цьому листі (про банк): якщо це ректор університету — підготуйте лист про науковців і викладачів, якщо міністр — про відповідну галузь, якщо спікер парламенту — про депутатів; якщо Ви при цьому маєте

відповідні надійні дані та факти — неодмінно їх зазначте! Якщо вважаєте за потрібне, коротко поясніть у тексті привітання, що таке гендерна рівність і дискримінація.

Зверніть увагу, що високопосадовці часто просто озвучують чи підписують те, що їм готують їхні референти або прес-служби, тому такі листи можна надсилати також до цих структур.

Любі подруги й друзі! Якщо ми не хочемо, щоб обрані нами посадовці та керівники різних рівнів у своїх публічних промовах та зверненнях принижували нашу людську гідність, репродукуючи консервативні гендерні стереотипи й легітимізуючи есенціалістське бачення суспільної ролі Жінки, ми маємо боротися з цим усіма можливими способами і постійно. Вірно, що вода камінь точить і що кількість із часом неодмінно перейде в якість. Маленький, але реальний крок кращий за великі й добрі, але віртуальні наміри. Зробімо цей крок — кожна. Що більше нас буде — то важче нас буде ігнорувати.

Зразок звернення

Шановний Пане... / Шановна Пані... (посада та ім'я керівника, якому/якій адресовано лист)!

Наближається свято 8 березня — Міжнародний день прав жінок. Зважаючи на цілком хибне сприйняття сутності цього свята в Україні, ми, активні й свідомі жінки (або свідомі громадян(к)и, члени ГО — назва організації, якщо ініціативна група — ідентифікуйте себе як громадянки України, мешканки конкретного міста, фахівці в певній галузі тощо), вважаємо за свій громадянський обов'язок поінформувати Вас про історію цього свята і справжній сенс його відзначання свідомою громадськістю світу.

Історичні витоки цього дня пов'язані насамперед із масовими безрезневими страйками жінок-робітниць легкої промисловості проти нестерпних умов праці й низької платні. Такі страйки регулярно відбувалися в різних містах Північної Америки з 1857 року. Згодом учасниці Другої міжнародної конференції жінок-соціалісток (Копенгаген, серпень 1910 р.) за пропозицією Клари Цеткін вирішили щороку в бе-

резні відзначати Міжнародний жіночий день — день солідарності жінок у боротьбі за повні політичні, економічні й соціальні права. Протягом XX ст. уряди більшості країн світу визнали існування різних форм дискримінації жінок і зобов'язалися вживати спеціальних заходів для її усунення. Відтак у 1977 році Генеральна Асамблея ООН схвалила резолюцію № 32/142, згідно з якою кожній із країн-учасниць запропоновано відзначати 8 березня — Міжнародний день прав жінок.

Дозвольте Вам також нагадати, що свого часу Україна визнала низку зобов'язань щодо забезпечення гендерної рівності та подолання дискримінації за ознакою статі. Це, зокрема, «Загальна декларація прав людини» (прийнята Генасамблеєю ООН у грудні 1948 р.), «Конвенція про політичні права жінок» (прийнята Генасамблеєю ООН у грудні 1952 р.), «Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (прийнята Генасамблеєю ООН у грудні 1979 р.), Пекінська декларація та Платформа дій, прийняті IV Всесвітньою конференцією жінок у Пекіні (1995 р.).

На виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері рівних прав та можливостей жінок і чоловіків було ухвалено декілька законодавчих актів, серед яких найважливішими є Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№2866-IV, набув чинності з 1.01.2006), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 р.» (№ 1834 від 27.12.2006), Указ Президента України «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№1135/2005 від 26.07.2005), Указ Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» (№283/2001 від 25.04.2001).

Попри вжиті заходи, дискримінація жінок в Україні зберігається:

- представництво жінок у виборних та виконавчих органах влади надзвичайно низьке: серед депутатів Верховної Ради жінки

становлять 8,5%, а в обласних радах жінок близько 11%; у складі Кабміну лише дві жінки — Прем'єр-міністр Ю. Тимошенко та міністр праці й соціальної політики Л. Денисова;

- середня заробітна плата жінок у жодній галузі не перевищує середньої заробітної плати чоловіків; загалом по Україні платня жінок на 25% нижча за платню чоловіків;
- рівень зайнятості жінок у середньому на 10% нижчий за рівень зайнятості чоловіків (53% і 63% відповідно);
- 20% жінок України регулярно потерпають від фізичного насильства в сім'ї.

Особливо розповсюдженими є приховані форми дискримінації: жінки зазнають стримування в професійній кар'єрі, їх часто не допускають до керівних посад; під час працевлаштування жінка стикається з вимогою роботодавця відмовитися від материнства; жінки часто зазнають сексуальних домагань керівників; жінки мають менше за чоловіків вільного часу через нерівномірний розподіл побутово-господарських і батьківських обов'язків; жіноче тіло активно експлуатується в шоу-бізнесі та рекламі; суспільство висуває суворіші вимоги та застосовує жорсткіші санкції щодо моралі й поведінки жінок тощо.

Щороку свідомі жінки світу відзначають Міжнародний жіночий день, прагнучи привернути увагу урядів і громадськості до фактів гендерної дискримінації та на знак пам'яті про нелегкий шлях, який пройшло жіноцтво у відстоюванні своїх прав. Це час, коли жінки аналізують свої здобутки в боротьбі за рівноправність і шукають нових дієвих форм об'єднання та мобілізації зусиль задля досягнення якісних змін у суспільному статусі жіноцтва. У демократичному суспільстві свідомі громадяни, поділяючи стурбованість щодо гендерної нерівності, підтримують активних жінок у їхньому прагненні досягти партнерського рівноправного ставлення до людей незалежно від їх статі.

З огляду на все викладене, ми наполегливо просимо Вас під час відзначання свята 8 березня — Міжнародного дня солідарності жінок у боротьбі за повні політичні, економічні й соціальні права — до-

тримуватися коректності в його трактуванні, не спотворювати справжнього змісту цього свята та не вводити в оману громадян України (працівників підприємства, членів партії, студентів та викладачів закладу, мешканців області, міста чи села тощо). Щиро сподіваємося, що в привітальних зверненнях Ви уникатимете стереотипного подання місії Жінки в українському суспільстві, наголошуючи натомість на тих важливих культурних, економічних, політичних, освітніх внесках, що їх роблять жінки задля подальшого поступу України.

Закликаємо Вас відмовитися від звертання «жіночки» та епітетів на кшталт «любі, кохані, чарівні, милі, прекрасні, турботливі, вродливі, дбайливі, ласкаві, ніжні» і т. ін., які недоречні в контексті дискусії про права жінок і гендерну рівність у суспільстві. З тієї ж причини наполегливо просимо Вас не акцентувати надмірної уваги на сімейних ролях жінок (матерів, бабусь, сестер, дочок, коханих), на зовнішності (краса, врода), тілесності (усмішка, очі, статура) і почуттях жінок (любов, турбота, чуйність тощо).

У Ваших привітаннях цього дня пропонуємо Вам звертатися до жінок відповідно до Вашої посади та сфери діяльності: «Шановні/дорогі громадянки України (мешканки області, міста, району, села — львів'янки, жіноцтво Львівщини, мешканки села Петрівка і т. ін.; працівниці установи; членкині партії; представниці професії — вчительки, медпрацівниці, викладачки, жінки-офіцери міліції тощо)». Будь ласка, зазначте, якою є частка жінок у цій сфері/установі, яким є їхній внесок у її розвиток. Наведіть 1–2 конкретні приклади досягнень жінок у тій чи іншій галузі. Згадайте добрим словом тих, хто відзначився сумлінною працею, активною громадянською позицією, творчим підходом тощо. Засвідчіть своє знання проблем дискримінації за ознакою статі у відповідній сфері та задекларуйте свою цілковиту й однозначну підтримку ідеї гендерної рівності та готовність впроваджувати її на практиці. Якщо потрібно, ми готові надати Вам відповідні дані, що ілюструють становище та здобутки жінок у відповідній сфері.

Наприклад, Ваше привітання могло б звучати так: «Шановні працівниці банку! Щиро вітаємо вас із Міжнародним днем прав жінок! Керівництво та всі працівники банку високо цінують вашу професійність, компетентність і відданість у праці. Жінки становлять 74% працівників банку, виконують складні, важливі й відповідальні обов'язки. Зусиллями працівниць банку цього року було залучено чимало нових клієнтів, зросли прибутки, створено нові філії і т. ін. Зокрема, пані Василенко, провідний економіст, очолила департамент зовнішніх зв'язків і налагодила партнерські стосунки з закордонними партнерами. Завдяки креативній пропозиції пані Соколової щодо реклами наших послуг було розширено клієнтську базу та залучено додаткові інвестиції. Шановні жінки! Працівники й керівники нашого банку усвідомлюють важливість того внеску, який роблять жінки в розвиток нашого бізнесу. Ми готові й надалі всіляко підтримувати та заохочувати жінок до фахової та плідної праці, сприяти дотриманню партнерського, рівноправного і справедливого ставлення до працівників банку незалежно від статі».

Упевнені, що в цей день та в майбутньому Ви сприятимете формуванню гендерної свідомості й чуйності через повсякчасне визнання та заохочення суспільних здобутків жінок, а також через викриття та усунення фактів гендерної дискримінації на всіх рівнях. Саме такої підтримки очікуємо від Вас як (назва посади) ми, свідомі й активні громадянки України.

ДОДАТКИ

ЗАКОН УКРАЇНИ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків*

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 52, ст. 561)

Метою цього Закону є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією (254к/96-ВР) і законами України.

РОЗДІЛ I Загальні положення

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

- рівні права жінок і чоловіків — відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі;
- рівні можливості жінок і чоловіків — рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків;

Від автора: Незважаючи на те що сам Закон декларує «...забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», у його тексті ми зустрічаємо деякі невідповідності змісту написаного. Приклад зі статті 11: «Повноваження спеціально уповноваженого центрального...» (замість «уповноваженого(-ної)»).

- дискримінація за ознакою статі — дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків;
- позитивні дії — спеціальні тимчасові заходи, спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією (254к/96-ВР) і законами України;
- сексуальні домагання — дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування;
- гендерна рівність — рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства;
- гендерно-правова експертиза — аналіз чинного законодавства, проектів нормативно-правових актів, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 2. Законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків складається з Конституції України (254к/96-ВР), цього Закону та інших нормативно-правових актів.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 3. Основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на:

- утвердження гендерної рівності;
- недопущення дискримінації за ознакою статі;
- застосування позитивних дій;
- забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень;
- забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків;
- підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства;
- виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері;
- захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі.

Стаття 4. Гендерно-правова експертиза

Чинне законодавство підлягає гендерно-правовій експертизі. У разі встановлення невідповідності нормативно-правового акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків висновок гендерно-правової експертизи надсилається до органу, який прийняв такий нормативно-правовий акт.

Розроблення проектів нормативно-правових актів здійснюється з обов'язковим урахуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Проекти нормативно-правових актів підлягають гендерно-правовій експертизі. Висновок гендерно-правової експертизи є обов'язковою складовою пакета документів, що подаються разом з проектом нормативно-правового акта до розгляду.

Порядок проведення гендерно-правової експертизи (504-2006-п) визначає Кабінет Міністрів України.

Стаття 5. Відображення органами державної статистики показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства

Центральний орган виконавчої влади в галузі статистики забезпечує збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичних даних щодо показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства, групуючи їх за статями.

Статистичні дані, зазначені в частині першій цієї статті, є невід'ємною складовою державної статистичної звітності.

Стаття 6. Заборона дискримінації за ознакою статі

Дискримінація за ознакою статі забороняється.

Не вважаються дискримінацією за ознакою статі:

- спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини;
- обов'язкова строкова військова служба для чоловіків, передбачена законом;
- різниця в пенсійному віці для жінок і чоловіків, передбачена законом;
- особливі вимоги щодо охорони праці жінок і чоловіків, пов'язані з охороною їх репродуктивного здоров'я;
- позитивні дії.

РОЗДІЛ II

Механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Стаття 7. Органи, установи та організації, наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Органами, установами та організаціями, наділеними повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, є:

- Верховна Рада України;
- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;

- Кабінет Міністрів України;
- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, визначені в їх складі уповноважені особи (координатори) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- об'єднання громадян.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, організації та установи, об'єднання громадян сприяють збалансованому представництву статей в управлінні та прийнятті рішень. Для досягнення мети цього Закону у своїй діяльності вони можуть застосовувати позитивні дії.

Стаття 8. Повноваження Верховної Ради України у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Верховна Рада України:

- визначає основні засади гендерної політики держави;
- застосовує у законодавчій діяльності принцип забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- у межах, передбачених Конституцією України (254к/96-ВР), здійснює парламентський контроль за виконанням законодавчих актів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 9. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини:

- у рамках здійснення контролю за додержанням прав та свобод людини і громадянина здійснює контроль за дотриманням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- розглядає скарги на випадки дискримінації за ознакою статі;
- у щорічній доповіді висвітлює питання дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 10. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Кабінет Міністрів України:

- забезпечує проведення єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства;
- приймає Національний план дій щодо впровадження гендерної рівності та забезпечує його виконання;
- розробляє і реалізовує державні цільові програми щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади щодо забезпечення гендерної рівності;
- організовує підготовку державної доповіді про виконання в Україні Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (995_207);
- враховує принцип гендерної рівності при прийнятті нормативно-правових актів;
- затверджує порядок проведення гендерно-правової експертизи;
- здійснює інші повноваження у цій сфері, передбачені законодавством України.

Стаття 11. Повноваження спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків:

- бере участь у формуванні та реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- здійснює координацію заходів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, спрямованих на впровадження гендерної рівності;

- проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу в засобах масової інформації, організовує проведення просвітницьких заходів з питань забезпечення гендерної рівності;
- здійснює розроблення заходів, спрямованих на реалізацію забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства;
- формує Національний план дій щодо впровадження гендерної рівності;
- здійснює контроль за дотриманням гендерної рівності при вирішенні кадрових питань у центральних та місцевих органах виконавчої влади;
- організовує навчання державних службовців з питань реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- разом з іншими центральними органами виконавчої влади здійснює підготовку науково обґрунтованих пропозицій з питань забезпечення гендерної рівності;
- здійснює організацію наукових і експертних досліджень з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- вносить пропозиції щодо застосування позитивних дій та їх припинення;
- здійснює моніторинг та узагальнює результати забезпечення рівних прав та можливостей в різних сферах життєдіяльності;
- узагальнює виконання державних програм з питань гендерної рівності;
- розглядає звернення громадян з питань дискримінації за ознакою статі;
- веде облік та узагальнює випадки дискримінації за ознакою статі та вносить пропозиції щодо їх усунення;
- здійснює співпрацю з міжнародними організаціями, відповідними органами зарубіжних країн з питань статусу жінок та дотримання міжнародних стандартів рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 12. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції:

- забезпечують надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей;
- здійснюють виконання загальнодержавних та регіональних програм з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- створюють умови для поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків;
- забезпечують доступні соціально-побутові послуги, включаючи догляд за малолітніми дітьми, організацію дошкільного виховання та забезпечення дитячого дозвілля;
- провадять просвітницьку діяльність з питань гендерної рівності;
- співпрацюють з об'єднаннями громадян щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків;
- подають пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- сприяють науковим розробкам у сфері гендерних досліджень;
- дотримуються принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у своїй діяльності;
- здійснюють позитивні дії.

В органах виконавчої влади визначається уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Виконання обов'язків уповноваженої особи (координатора) покладається на одного із заступників міністра, заступника керівника іншого органу виконавчої влади.

Органи виконавчої влади можуть утворювати консультативно-дорадчі органи, призначати радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

За рішенням відповідної місцевої ради у складі виконавчого органу відповідної ради може визначатись уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 13. Повноваження уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування

Уповноважені особи (координатори), на яких покладено функції щодо забезпечення рівності прав і можливостей жінок і чоловіків, у межах своїх повноважень організовують роботу відповідних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в напрямі:

- урахування принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у відповідній сфері діяльності;
- проведення аналізу стану забезпечення гендерної рівності та вивчення доцільності застосування позитивних дій з метою подолання асиметрії, дисбалансу, що складаються на відповідній території чи в галузі;
- співробітництва з об'єднаннями громадян, узагальнення інформації, яка надходить від них щодо моніторингу стану дотримання рівності жінок і чоловіків, та спільного вироблення шляхів усунення дискримінації за ознакою статі;
- здійснення постійної інформаційно-пропагандистської діяльності щодо ліквідації всіх форм дискримінації за ознакою статі;
- вжиття заходів, спрямованих на формування гендерної культури населення;
- організації прийому громадян з питань дискримінації за ознакою статі;
- розгляду та аналізу звернень громадян з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, вивчення причин, що їх зумовлюють;

- навчання працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань гендерної проблематики;
- вжиття заходів щодо усунення проявів дискримінації за ознакою статі.

Стаття 14. Права об'єднань громадян у забезпеченні рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Об'єднання громадян можуть:

- брати участь у розробці рішень, що приймаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з питань гендерної рівності;
- брати участь у реалізації загальнодержавних та регіональних програм;
- делегувати своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів, що створюються при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;
- проводити моніторинг з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- здійснювати іншу діяльність відповідно до свого статуту та законодавства України щодо забезпечення гендерної рівності.

РОЗДІЛ III

Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у громадсько-політичній сфері

Стаття 15. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі

Рівні виборчі права та можливості жінок і чоловіків забезпечуються законодавством України.

Політичні партії, виборчі блоки під час висунення кандидатів у народні депутати України в багатомандатному загальнодержавному

виборчому окрузі передбачають представництво жінок і чоловіків у відповідних виборчих списках.

Контроль за цією вимогою здійснюють виборчі комісії.

Стаття 16. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування

Призначення на державну службу та службу в органи місцевого самоврядування здійснюється з дотриманням представництва кандидатів кожної статі.

Дискримінація за ознакою статі при прийнятті на державну службу та службу в органи місцевого самоврядування і під час її проходження забороняється.

Керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити рівний доступ громадян до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування відповідно до кваліфікації і професійної підготовки незалежно від статі претендента.

Формування кадрового резерву для заміщення посад державних службовців і посад в органах місцевого самоврядування, просування їх по службі здійснюється із забезпеченням рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків.

Дозволяється застосування позитивних дій з метою досягнення збалансованого представництва жінок і чоловіків на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування з урахуванням категорій посад службовців.

РОЗДІЛ IV
Забезпечення рівних прав
та можливостей жінок і чоловіків
у соціально-економічній сфері

Стаття 17. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у праці та одержанні винагороди за неї

Жінкам і чоловікам забезпечуються рівні права та можливості у працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці.

Роботодавець зобов'язаний:

- створювати умови праці, які дозволяли б жінкам і чоловікам здійснювати трудову діяльність на рівній основі;
- забезпечувати жінкам і чоловікам можливість суміщати трудову діяльність із сімейними обов'язками;
- здійснювати рівну оплату праці жінок і чоловіків при однаковій кваліфікації та однакових умовах праці;
- вживати заходів щодо створення безпечних для життя і здоров'я умов праці;
- вживати заходів щодо унеможливлення випадків сексуальних домагань.

Роботодавцям забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей.

Роботодавці можуть здійснювати позитивні дії, спрямовані на досягнення збалансованого співвідношення жінок і чоловіків у різних сферах трудової діяльності, а також серед різних категорій працівників.

Стаття 18. Забезпечення рівних можливостей під час укладання колективних договорів та угод

У разі колективно-договірного регулювання соціально-трудових відносин (генеральна угода, регіональні та галузеві угоди, колективні договори) угоди (договори) мають включати положення, що забезпечують рівні права та можливості жінок і чоловіків, із зазначенням строків реалізації відповідних положень.

При цьому колективні угоди (договори) мають передбачати:

- покладання обов'язків уповноваженого з гендерних питань — радника керівника підприємства установи та організації, їх структурних підрозділів на одного з працівників на громадських засадах;
- комплектування кадрами і просування працівників по роботі з дотриманням принципу надання переваги особі тієї статі, щодо якої в них існує дисбаланс;
- усунення нерівності за її наявності в оплаті праці жінок і чоловіків як у різних галузях господарства, так і в одній галузі на базі загального соціального нормативу оплати праці в бюджетній та інших сферах, а також на основі професійної підготовки (перепідготовки) кадрів.

Стаття 19. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері підприємництва

Держава забезпечує жінкам і чоловікам рівні права та можливості у здійсненні підприємницької діяльності.

На державному та регіональному рівнях з урахуванням статистичних показників можуть здійснюватися позитивні дії для усунення дисбалансу в підприємницькій діяльності жінок і чоловіків шляхом заохочення підприємницької діяльності, надання пільгових кредитів, проведення бізнес-тренінгів та інших заходів.

Стаття 20. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері соціального захисту

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації рівною мірою враховують інтере-

си жінок і чоловіків під час здійснення заходів щодо їх соціального захисту.

Погіршення становища осіб будь-якої статі в разі застосування системи соціального страхування, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги є неприпустимим.

РОЗДІЛ V**Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти****Стаття 21. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у здобутті освіти та професійній підготовці**

Держава забезпечує рівні права та можливості жінок і чоловіків у здобутті освіти.

Навчальні заклади забезпечують:

- рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів, оцінки знань, надання грантів, позик студентам;
- підготовку та видання підручників, навчальних посібників, вільних від стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка;
- виховання культури гендерної рівності, рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків.

Центральний орган виконавчої влади з питань освіти і науки забезпечує проведення експертизи навчальних програм, підручників та навчальних посібників для навчальних закладів щодо відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

До навчальних програм вищих навчальних закладів, курсів перепідготовки кадрів включаються дисципліни, які вивчають питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, та факультативне вивчення правових засад гендерної рівності на основі гармонізації національного і міжнародного законодавства.

РОЗДІЛ VI

Відповідальність за порушення законодавства України про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Стаття 22. Оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань

Особа, яка вважає, що стосовно неї було застосовано дискримінацію за ознакою статі чи вона стала об'єктом сексуальних домагань, має право звернутися зі скаргою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, правоохоронних органів держави та суду.

Особи будь-якої статі або групи осіб мають право надсилати повідомлення про порушення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків до Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок у разі, якщо вичерпані внутрішні засоби правового захисту або якщо застосування таких засобів захисту не виправдано затягується.

Стаття 23. Відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації за ознакою статі чи сексуальних домагань

Особа має право на відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих їй унаслідок дискримінації за ознакою статі чи сексуальних домагань. Моральна шкода відшкодовується незалежно від матеріальних збитків, які підлягають відшкодуванню, та не пов'язана з їх розміром.

Порядок відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації за ознакою статі чи сексуальних домагань, визначається законом.

Стаття 24. Відповідальність за порушення законодавства про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Особи, винні в порушенні вимог законодавства про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом.

РОЗДІЛ VII

Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2006 року.

2. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк:

- подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо внесення до законів України змін, які впливають із цього Закону;
- привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
- забезпечити прийняття нормативно-правових актів, що впливають із цього Закону;
- забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів, що суперечать вимогам цього Закону.

Президент України В. ЮЩЕНКО

м. Київ, 8 вересня 2005 року

№ 2866-IV

Електронна версія: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2866-15>

Публікації документа:

Газета «Урядовий кур'єр» від 19.10.2005 — № 198

«Офіційний вісник України» від 21.10.2005 — 2005 р., № 40, стор. 48, стаття 2536, код акту 33942/2005

Газета «Голос України» від 04.11.2005 — № 209

«Відомості Верховної Ради України» від 30.12.2005 — 2005 р., № 52, стор. 2693, стаття 561

ДЕКЛАРАЦІЯ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ «ПРО РІВНОПРАВНІСТЬ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ»

Прийнято Комітетом Міністрів
на 83 сесії від 16 листопада 1988 р.

Держави — члени Ради Європи,

1. Нагадуючи про те, що рівноправність жінок та чоловіків належить до основних прав людини, і це право закріплене в якості основного в багатьох міжнародних документах, в яких ці права записані, і які забезпечуються національними конституціями і законами;

2. Пам'ятаючи про свої зобов'язання — згідно Статуту Ради Європи — поважати ці основні права;

3. Будучи переконаними, що людство може збагачуватись і розвиватись, лише якщо будуть враховуватись прагнення, інтереси і таланти представників кожної статі;

4. Констатуючи, що в сучасному суспільстві між жінками та чоловіками існує нерівність *de jure* та *de facto*;

5. Усвідомлюючи той факт, що дискримінація за ознакою статі в політичній, економічній, соціальній, освітній, культурній та в багатьох інших сферах стає на перешкоді визнанню, використанню та здійсненню прав людини та основних свобод;

6. Будучи переконаними в тому, що для досягнення справжньої рівноправності жінок та чоловіків слід проводити глобальну політику, і до цієї політики мають бути залучені органи влади, групи осіб та окремі особи;

I. Підтверджують свої зобов'язання щодо принципу рівноправності жінок та чоловіків, який є основною умовою демократії та вимогою соціальної справедливості;

II. Засуджують будь-які прояви переваги однієї статі над іншою, оскільки вони призводять до вкорінення ідеї про вищість або підлеглість однієї статі у відношенні до протилежної та виправдовують верховенство чи панування однієї статі над іншою;

III. Висловлюють жаль з приводу недовикористання суспільством людських ресурсів, що є результатом ставлення та дій противників рівноправності статей;

IV. Схвалюють діяльність, яка проводилась і проводиться на світовому, регіональному та національному рівнях з метою досягнення рівноправності жінок та чоловіків;

V. Стверджують свої волевиявлення та зобов'язання:

- a.** продовжувати та розвивати політику, метою якої є досягнення справжньої рівноправності жінок та чоловіків в усіх сферах життя;
- б.** продовжувати роботу в рамках Ради Європи для досягнення справжньої рівноправності жінок та чоловіків;
- в.** сприяти усвідомленню вимог демократії та прав людини з огляду на рівноправність жінок та чоловіків;

VI. Заявляють, що напрямки діяльності, які мають бути запроваджені для досягнення цієї мети, повинні надати жінці та чоловіку однакову правоздатність і однакові можливості реалізації їхньої правоздатності, а також розвивати індивідуальні здібності та таланти. В цих напрямках діяльності потрібно передбачити відповідні заходи — включаючи і тимчасові спеціальні заходи, які спрямовані на прискорення встановлення реальної рівноправності жінок та чоловіків, — зокрема, коли йдеться про:

- a.** захист особистих прав;
- б.** участь у політичному, економічному, соціальному та культурному житті;
- в.** доступ до державних посад усіх рівнів;
- г.** доступ до освіти і свободу у виборі початкової та подальшої загальноосвітньої і професійної підготовки;
- д.** права у подружньому житті;
- е.** викорінення насильства у сім'ї та суспільстві;
- є.** права та обов'язки по відношенню до дітей;

- ж. доступ до всіх професій, зайнятість роботою та заробітну плату;
- з. сприяння економічній незалежності;
- і. доступ до інформації;

VII. Підкреслюють те значення, яке відіграють для здійснення зазначених вище напрямків діяльності забезпечені належним чином інформування та освіта громадян, а також формування у них знань про несправедливість та пагубні наслідки нерівноправності, нерівного ставлення та нерівних можливостей, так само як і необхідність постійно пильнувати з метою запобігання або виправлення будь-яких проявів або форм дискримінації за ознакою статі;

VIII. Запросити держави-члени, які ще цього не здійснили, стати сторонами:

- а. Протоколу №7 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод а також Європейської соціальної хартії та Додаткового протоколу до неї;
- б. Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок;

та застосовувати Найробіські перспективні напрямки діяльності для покращення становища жінок, які було прийнято Світовою конференцією задля вивчення та оцінки результатів проголошеного Організацією Об'єднаних Націй десятиріччя для жінок: рівноправність, розвиток та мир (Найробі, Кенія, 15-26 липня 1985 року).

Електронна версія:

http://www.uazakon.com/documents/date_3a/pg_gmctwt.htm

Перелік використаних літературних джерел

1. Гендерні ресурси українських мас-медіа: ціна і якість /Н. М. Сидоренко, М. М. Скорик, та ін.; ред. упоряд. Н. М. Сидоренко. — К.: «К.І.С.», 2004.
2. Гендерна політика в Україні: Методичний посібник для державних службовців, представників органів місцевого самоврядування та ЗМІ. Харків: ХЖО «Крона», 2007.
3. «Gender Realities In the Context of MDGs Through Cartoons». UNIFEM Moldova, 2007.

Сухомлин М. І.

Посібник для журналістів-практиків
«Гендерний погляд»

Комп'ютерна верстка *Мельниченко Г. В.*

Підписано до друку 04.09.09. Формат 60х84/16.
Папір офсет. Гарнітура UkrainianJournal. Друк офсетний.
Наклад 500 прим.

Видавничий Дім «Райдер»
Україна, м. Харків, пр. Гагаріна, 20, оф. 1313.
Тел./факс: (057) 703-40-87, 703-40-97
E-mail: info@rider.com.ua
<http://rider.com.ua>